

LAPORAN KETUA AUDIT NEGARA

**PENYATA KEWANGAN KERAJAAN NEGERI DAN
PRESTASI KEWANGAN AGENSI**

**NEGERI SABAH
TAHUN 2015**

JABATAN AUDIT NEGARA MALAYSIA

LAPORAN KETUA AUDIT NEGARA

PENYATA KEWANGAN KERAJAAN NEGERI
DAN PRESTASI KEWANGAN AGENSI

NEGERI SABAH
TAHUN 2015

JABATAN AUDIT NEGARA
MALAYSIA

KANDUNGAN

KANDUNGAN

PERKARA	MUKA SURAT
KATA PENDAHULUAN	vii
INTISARI LAPORAN	xi
BAHAGIAN I - PENGESAHAN PENYATA KEWANGAN KERAJAAN NEGERI SABAH BAGI TAHUN BERAKHIR 31 DISEMBER 2015	
Pendahuluan	3
Objektif Dan Metodologi Pengauditan	4
Pengesahan Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah Bagi Tahun Berakhir 31 Disember 2015	4
BAHAGIAN II - ANALISIS KEWANGAN KERAJAAN NEGERI	
Latar Belakang	9
Kedudukan Kewangan Kerajaan Negeri	9
Kumpulan Wang Disatukan	9
Wang Awam	10
Akaun Hasil Disatukan	11
Akaun Pinjaman Disatukan	20
Akaun Amanah Disatukan	21
Penyata Prestasi Kewangan	30
Penyata Akaun Memorandum	30
Nota Kepada Penyata Kewangan	37
Rumusan Dan Syor Audit	38
BAHAGIAN III - RANCANGAN PEMBANGUNAN KERAJAAN NEGERI	
Pencapaian Pelaksanaan Projek Pembangunan RMKe-10	43
Rumusan	45
BAHAGIAN IV - PENYERAHAN, PENGESAHAN, PEMBENTANGAN PENYATA KEWANGAN DAN PRESTASI KEWANGAN AGENSI NEGERI	
Pendahuluan	49
Pengauditan Penyata Kewangan	49
Kedudukan Penyerahan Penyata Kewangan	49

PERKARA**MUKA SURAT**

Pengesahan Penyata Kewangan	51
Pembentangan Penyata Kewangan	51
Prestasi Kewangan	51
Syor Audit	62

**BAHAGIAN V - PEMBENTANGAN LAPORAN KETUA AUDIT NEGARA
DAN MESYUARAT JAWATANKUASA KIRA-KIRA
WANG AWAM NEGERI**

Pembentangan Laporan Ketua Audit Negara Mengenai Penyata Kewangan Kerajaan Negeri; Dan Aktiviti Kementerian/Jabatan/Agensi Dan Pengurusan Syarikat Kerajaan Negeri	67
Mesyuarat Jawatankuasa Kira-kira Wang Awam Negeri	67

PENUTUP	73
----------------	-----------

LAMPIRAN

I Sijil Ketua Audit Negara	77
II Pernyataan Setiausaha Tetap Kementerian Kewangan Dan Bendahari Negeri	78
III Penyata Kedudukan Kewangan	79
IV Penyata Penerimaan Dan Pembayaran Wang Tunai	80
V Penyata Prestasi Kewangan	81
VI Penyata Akaun Memorandum	82
VII Nota Kepada Penyata Kewangan	83

KATA PENDAHULUAN

KATA PENDAHULUAN

1. Laporan Ketua Audit Negara Mengenai Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Dan Prestasi Kewangan Agensi Negeri Sabah tahun 2015 ini hanya mengandungi laporan mengenai Pengesahan Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah Bagi Tahun Berakhir 31 Disember 2015, Analisis Kewangan Kerajaan Negeri, Rancangan Pembangunan Kerajaan Negeri, Penyerahan, Pembentangan dan Prestasi Kewangan Agensi Negeri serta Pembentangan Laporan Ketua Audit Negara Dan Mesyuarat Jawatankuasa Kira-Kira Wang Awam Negeri. Laporan mengenai Pengurusan Kewangan Jabatan/Agensi yang biasanya dilaporkan dalam laporan ini telah pun dilaporkan di dalam Laporan Ketua Audit Negara Mengenai Aktiviti/Kewangan Kementerian/Jabatan/Agensi Dan Pengurusan Syarikat Kerajaan Negeri Sabah Tahun 2015 Siri 1.
2. Perkara 106 dan 107 Perlembagaan Persekutuan dan Akta Audit 1957 menghendaki Ketua Audit Negara mengaudit Penyata Kewangan Kerajaan Persekutuan/Negeri/Agensi dan mengemukakan Laporan mengenainya kepada Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong dan Tuan Yang Terutama Yang di-Pertua Negeri Sabah. Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong akan menitahkan supaya Laporan itu dibentangkan di Parlimen manakala Tuan Yang Terutama Yang di-Pertua Negeri Sabah memperkenankan untuk dibentangkan di Dewan Undangan Negeri Sabah.
3. Laporan mengenai Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Tahun 2015; disediakan hasil daripada pengauditan yang dijalankan di pejabat Perbendaharaan Negeri dan beberapa Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri sepanjang tahun 2015. Bagi tujuan pengesahan Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Tahun 2015, pengauditan terhadap sistem perakaunan dan dokumen kewangan yang berkaitan dengan terimaan dan bayaran telah dijalankan di pejabat Perbendaharaan Negeri.
4. Pengauditan terhadap penyata kewangan adalah bertujuan untuk memberi pendapat sama ada Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah bagi tahun berkenaan menggambarkan kedudukan yang benar dan saksama serta rekod perakaunan mengenainya telah diselenggarakan dengan teratur dan kemas kini. Pengauditan terhadap penyata kewangan adalah dibuat dengan berpanduan kepada Akta Audit 1957 dan piawaian pengauditan yang diluluskan serta *International Standards of Supreme Audit Institutions* (ISSAI) 1000.

5. Saya ingin merakamkan ucapan terima kasih kepada semua pegawai Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri Sabah yang telah memberikan kerjasama kepada pegawai saya sepanjang pengauditan dijalankan. Saya juga ingin melahirkan penghargaan dan terima kasih kepada pegawai saya yang telah berusaha gigih serta memberikan sepenuh komitmen untuk menyiapkan Laporan ini.

(TAN SRI HAJI AMBRIN BIN BUANG)
Ketua Audit Negara
Malaysia

Putrajaya
26 Jun 2016

INTISARI LAPORAN

INTISARI LAPORAN

BAHAGIAN I - PENGESAHAN PENYATA KEWANGAN KERAJAAN NEGERI SABAH BAGI TAHUN BERAKHIR 31 DISEMBER 2015

1. Pada keseluruhannya, Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah telah menunjukkan gambaran yang benar dan saksama tentang kedudukan kewangan Kerajaan Negeri bagi tahun berakhir 31 Disember 2015. Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah bagi tahun berakhir 31 Disember 2015 telah dapat disahkan kerana dokumen sokongan adalah mencukupi untuk mengesahkan semua butiran dalam Penyata Kedudukan Kewangan, Penyata Penerimaan Dan Pembayaran Wang Tunai, Penyata Prestasi Kewangan, Penyata Akaun Memorandum dan Nota Kepada Penyata Kewangan.

BAHAGIAN II - ANALISIS KEWANGAN KERAJAAN NEGERI

2. Analisis Audit mendapati kedudukan kewangan Kerajaan Negeri Sabah pada tahun 2015 adalah baik walaupun Kumpulan Wang Disatukan Kerajaan Negeri menurun sejumlah RM190.08 juta atau 8.2% menjadi RM2.14 bilion pada tahun 2015 berbanding RM2.33 bilion pada tahun 2014. Akaun Hasil Disatukan mencatatkan surplus berjumlah RM1.40 juta pada tahun 2015 menjadikan baki terkumpul meningkat sedikit kepada RM3.67 bilion atau 0.04%. Kutipan hasil telah menurun sejumlah RM1.03 bilion atau 22.6% menjadi RM3.51 bilion pada tahun 2015. Perbelanjaan mengurus turut menurun sejumlah RM991.76 juta atau 22% menjadi RM3.51 bilion pada tahun 2015. Pelaburan dalam bentuk simpanan tetap dan deposit berjumlah RM1.49 bilion. Manakala pelaburan di Perbadanan Awam dan Badan Berkanun pada akhir tahun 2015 berjumlah RM6.21 bilion. Kedua-dua pelaburan tersebut telah memberi pulangan dalam bentuk faedah dan dividen masing-masing berjumlah RM94.60 juta dan RM166.57 juta. Tunggakan bayaran balik Pinjaman Boleh Dituntut dan tunggakan bayaran balik Hutang Awam masing-masing meningkat kepada RM817.54 juta dan RM30.18 juta. Selain itu, tunggakan hasil juga meningkat sejumlah RM30.53 juta menjadi RM493.39 juta pada tahun 2015.

BAHAGIAN III - RANCANGAN PEMBANGUNAN KERAJAAN NEGERI

3. Pencapaian keseluruhan RMKe-10 bagi tempoh 5 tahun (2011-2015) adalah baik di mana RM3.95 bilion atau 84.1% daripada peruntukan sejumlah RM4.70 bilion telah dibelanjakan. Selain itu, sejumlah 57,059 projek atau 98.8% daripada 57,764 projek telah siap dilaksanakan, 700 projek atau 1.2% sedang dilaksanakan dan 5 projek belum mula dilaksanakan.

BAHAGIAN IV - PENYERAHAN, PENGESAHAN, PEMBENTANGAN PENYATA KEWANGAN DAN PRESTASI KEWANGAN AGENSI NEGERI

4. Setakat 30 Jun 2016, sebanyak 14 Penyata Kewangan Badan Berkanun Negeri dan 24 Penyata Kewangan Pihak Berkuasa Tempatan bagi tahun 2015 telah diterima. Hanya 6 Badan Berkanun Negeri masih belum menyerahkan Penyata Kewangan bagi tahun 2015 untuk diaudit. Semua 44 penyata Kewangan Badan Berkanun Negeri dan Pihak Berkuasa Tempatan bagi tahun 2014 telah disahkan dan diberi Sijil Tanpa Teguran kecuali 1 Agensi mendapat Sijil Berteguran. Selain itu, semua Penyata Kewangan tersebut telah dibentang di Dewan Undangan Negeri.

BAHAGIAN V - PEMBENTANGAN LAPORAN KETUA AUDIT NEGARA DAN MESYUARAT JAWATANKUASA KIRA-KIRA WANG AWAM NEGERI

5. Laporan Ketua Audit Negara Mengenai Aktiviti Kementerian/Jabatan/Agensi Dan Pengurusan Syarikat Kerajaan Negeri Sabah Tahun 2014 Siri 1 dan Siri 2 telah dibentangkan di Dewan Undangan Negeri Sabah masing-masing pada 13 April 2015 dan 6 Julai 2015. Manakala Laporan Ketua Audit Negara Mengenai Aktiviti Kementerian/Jabatan/Agensi Dan Pengurusan Syarikat Kerajaan Negeri Sabah Tahun 2014 Siri 3 dan Laporan Ketua Audit Negara mengenai Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Dan Pengurusan Kewangan Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri Sabah bagi tahun 2014 telah dibentangkan di Dewan Undangan Negeri pada 26 November 2015.

6. Jawatankuasa Kira-kira Wang Awam Negeri telah bermesyuarat sebanyak 4 kali di sepanjang tahun 2015 dan 1 kali pada tahun 2016 (setakat 30 Jun 2016). Jawatankuasa telah membincangkan isu-isu Laporan Ketua Audit Negara mengenai Penyata Kewangan Negeri Sabah Dan Pengurusan Kewangan Berdasarkan Indeks Akauntabiliti Tahun 2014 serta Aktiviti Kementerian/Jabatan/Agensi Dan Pengurusan Syarikat Kerajaan Negeri Sabah Tahun 2014 Siri 1, 2 dan 3. Selain itu, Jawatankuasa juga telah membuat susulan terhadap isu Laporan Ketua Audit Negara Tahun 2013 yang masih belum selesai. Sehubungan dengan itu, Jawatankuasa telah memanggil Kementerian/Jabatan/Agensi dan Syarikat yang terlibat untuk memberi keterangan berhubung isu yang dibangkitkan serta tindakan yang telah diambil untuk memperbaiki kelemahan dan isu tersebut supaya tidak berulang.

BAHAGIAN I

PENGESAHAN PENYATA KEWANGAN
KERAJAAN NEGERI SABAH
BAGI TAHUN BERAKHIR
31 DISEMBER 2015

BAHAGIAN I

PENGESAHAN PENYATA KEWANGAN KERAJAAN NEGERI SABAH BAGI TAHUN BERAKHIR 31 DISEMBER 2015

1. PENDAHULUAN

1.1. Seksyen 16(1) Akta Tatacara Kewangan, 1957 menghendaki Pihak Berkuasa Kewangan Negeri menyediakan Penyata Kewangan secepat mungkin selepas penutupan akaun bagi tahun berkenaan. Penyata Kewangan tersebut hendaklah dikemukakan kepada Ketua Audit Negara dalam tempoh 7 bulan selepas berakhirnya tahun kewangan berkenaan untuk diaudit seperti diperuntukkan di bawah Seksyen 9 Akta Audit, 1957.

1.2. Selaras dengan peruntukan undang-undang tersebut, Pegawai Kewangan Negeri telah mengemukakan Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah bagi tahun berakhir 31 Disember 2015 kepada Jabatan Audit Negara pada **19 Februari 2016**. Penyata tersebut melaporkan semua urusan niaga kewangan berdasarkan asas perakaunan tunai ubah suai bagi tahun 2015 yang berkaitan dengan sumber dan penggunaan wang awam. Penyata tersebut mengandungi Laporan Bendahari Negeri, Penyata Kedudukan Kewangan, Penyata Penerimaan Dan Pembayaran Wang Tunai, Penyata Prestasi Kewangan, Penyata Akaun Memorandum dan Nota Kepada Penyata Kewangan. Persembahan Penyata Kewangan Tahun 2015 adalah selaras dengan format yang ditetapkan dalam Piawaian Perakaunan Kerajaan 2 (Disemak 2012).

1.3. Laporan Bendahari Negeri menerangkan kedudukan kewangan Kerajaan Negeri serta memberi ringkasan urusan niaga kewangan bagi tahun berakhir 31 Disember 2015.

1.4. Penyata Kedudukan Kewangan menunjukkan pegangan Wang Awam terdiri daripada wang tunai dan pelaburan yang dipegang bagi Kumpulan Wang Disatukan melalui Akaun Hasil Disatukan, Akaun Pinjaman Disatukan dan Akaun Amanah Disatukan. Selaras dengan asas perakaunan tunai ubahsuai yang diguna pakai oleh Kerajaan Negeri, hanya pelaburan yang dipegang bagi maksud amanah tertentu dilaporkan dalam Penyata Kedudukan Kewangan. Pelaburan lain pula dilaporkan dalam Penyata Akaun Memorandum.

1.5. Penyata Penerimaan Dan Pembayaran Wang Tunai menunjukkan penerimaan dan pembayaran bagi tahun 2015. Penerimaan adalah terdiri daripada hasil, pinjaman, penerimaan modal dan penerimaan lain seperti amanah dan deposit. Pembayaran pula adalah untuk membiayai perbelanjaan mengurus, pembangunan, modal dan bayaran balik pinjaman.

1.6. Penyata Prestasi Kewangan menunjukkan lebihan atau kekurangan hasil keseluruhan berbanding jumlah perbelanjaan mengurus dan pembangunan serta sumber pembiayaannya. Penyata ini juga menunjukkan pergerakan dana dalam Pinjaman, Terimaan Balik Pinjaman dan Pelbagai Terimaan serta Perubahan Tunai, Pelaburan dan Amanah.

1.7. Penyata Akaun Memorandum adalah akaun yang menunjukkan aset dan liabiliti Kerajaan Negeri yang boleh dilupuskan atau dilunaskan pada masa akan datang yang tidak dinyatakan di Penyata Kedudukan Kewangan. Memorandum Aset merangkumi Pinjaman Boleh Dituntut dan Pelaburan yang dikenakan kepada Perbelanjaan Mengurus atau Perbelanjaan Pembangunan. Memorandum Liabiliti terdiri daripada dua kategori iaitu Hutang Awam dan Pelbagai Liabiliti. Hutang Awam meliputi semua Pinjaman Dalam dan Luar Negeri termasuk hutang Kerajaan Negeri kepada Kerajaan Persekutuan dan Bon Terbitan.

1.8. Nota Kepada Penyata Kewangan pula memberi penerangan dan maklumat terperinci mengenai jumlah yang ditunjukkan dalam Penyata Kewangan.

2. OBJEKTIF DAN METODOLOGI PENGAUDITAN

2.1. Pengauditan terhadap Penyata Kewangan Kerajaan Negeri bagi tahun berakhir 31 Disember 2015 adalah untuk memberi pendapat sama ada penyata itu menggambarkan kedudukan kewangan yang benar dan saksama serta rekod perakaunan yang berkaitan telah diselenggarakan dengan teratur dan kemas kini.

2.2. Pengauditan terhadap dokumen dijalankan secara berterusan sepanjang tahun 2015. Teguran mengenainya telah dibangkitkan dengan pihak Bendahari Negeri dan Kementerian/Jabatan Negeri melalui surat pengurusan Audit sebaik sahaja sesuatu pengauditan selesai dijalankan.

2.3. *Exit Conference* bersama YB. Tan Sri Setiausaha Kerajaan Negeri Sabah, YBhg. Datuk Setiausaha Tetap Kementerian Kewangan Negeri Sabah, Setiausaha-setiausaha Tetap Kementerian, Ketua-ketua Jabatan, Agensi Negeri dan Syarikat Kerajaan telah diadakan pada 3 Jun 2016.

3. PENGESAHAN PENYATA KEWANGAN KERAJAAN NEGERI SABAH BAGI TAHUN BERAKHIR 31 DISEMBER 2015

3.1. Pengauditan Penyata Kewangan Kerajaan Negeri telah dilaksanakan mengikut Akta Audit 1957 dan berasaskan kepada piawaian pengauditan yang diluluskan serta *International Standards of Supreme Audit Institutions* (ISSAI) 1000. Akta dan piawaian tersebut menghendaki pengauditan dirancang dan dilaksanakan bagi mendapat kepastian yang munasabah sama ada Penyata Kewangan adalah bebas daripada kesilapan dan ketinggalan yang ketara.

3.2. Pengauditan Penyata Kewangan meliputi pemeriksaan terhadap rekod secara semak uji, menyemak bukti yang menyokong angka dan memastikan penzahiran yang mencukupi dalam persembahan Penyata Kewangan. **Pada Pendapat Audit, Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah pada keseluruhannya menunjukkan gambaran yang benar dan saksama tentang kedudukan kewangan Kerajaan Negeri bagi tahun berakhir 31 Disember 2015 dan rekod perakaunannya telah diselenggarakan dengan teratur dan**

kemas kini. Sijil Ketua Audit Negara mengenai Penyata Kewangan Kerajaan Negeri yang disertakan bersama dengan Penyata Kedudukan Kewangan, Penyata Penerimaan Dan Pembayaran Wang Tunai, Penyata Prestasi Kewangan, Penyata Akaun Memorandum dan Nota Kepada Penyata Kewangan adalah seperti di **Lampiran I** hingga **Lampiran VII**.

BAHAGIAN II

ANALISIS KEWANGAN KERAJAAN NEGERI

BAHAGIAN II

ANALISIS KEWANGAN KERAJAAN NEGERI

4. LATAR BELAKANG

Jabatan Audit Negara di samping mengesahkan Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah Tahun 2015, juga membuat analisis mengikut prinsip asas tunai terhadap data kewangan bagi menentukan tahap prestasi kewangan Kerajaan Negeri. Analisis yang dijalankan adalah berdasarkan Penyata Kedudukan Kewangan, Penyata Penerimaan Dan Pembayaran Wang Tunai, Penyata Prestasi Kewangan, Penyata Akaun Memorandum dan Nota Kepada Penyata Kewangan serta maklumat kewangan yang berkaitan. Analisis Audit dibuat terhadap penyata kewangan berdasarkan data/dokumen dan rekod yang dihasilkan melalui Sistem *Main Account* serta dokumen kewangan lain yang berkaitan.

4.1. KEDUDUKAN KEWANGAN KERAJAAN NEGERI

Penyata Kedudukan Kewangan Kerajaan Negeri ini menunjukkan pegangan Wang Awam di bawah Kumpulan Wang Disatukan. Wang Awam terdiri daripada Wang Tunai dan Pelaburan yang dipegang bagi Kumpulan Wang Disatukan melalui Akaun Hasil Disatukan, Akaun Pinjaman Disatukan dan Akaun Amanah Disatukan.

4.2. KUMPULAN WANG DISATUKAN

4.2.1. Kumpulan Wang Disatukan pada akhir tahun 2015 berjumlah RM2.14 bilion. Jumlah tersebut terdiri daripada aset berbentuk Wang Tunai sejumlah RM647.02 juta dan Pelaburan sejumlah RM1.49 bilion. Kumpulan Wang Disatukan terdiri daripada 3 akaun iaitu Akaun Hasil Disatukan, Akaun Pinjaman Disatukan dan Akaun Amanah Disatukan. Kedudukan Kumpulan Wang Disatukan pada tahun 2015 berbanding tahun 2014 seperti di **Jadual 4.1**.

Jadual 4.1
Kedudukan Kumpulan Wang Disatukan Pada Tahun 2015 Berbanding Tahun 2014

Bil.	Butiran	2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)	Perubahan	
				(RM Juta)	(%)
1.	Akaun Hasil Disatukan	3,672.83	3,674.23	1.40	0.04
2.	Akaun Pinjaman Disatukan	0.00	0.00	0.00	0.0
3.	Akaun Amanah Disatukan	-1,346.83	-1,538.31	-191.48	14.2
	<i>i) Kumpulan Wang Amanah Kerajaan:</i>				
	<i>i) Kumpulan Wang Pembangunan</i>	-2,347.02	-2,570.50	-223.48	9.5
	<i>ii) Pelbagai Kumpulan Wang Amanah Kerajaan</i>	-38.15	-9.99	28.16	-73.8
	<i>iii) Akaun Kena Bayar</i>	263.29	227.04	-36.25	-13.8
	<i>ii) Kumpulan Wang Amanah Awam</i>	401.76	423.66	21.9	5.5
	<i>iii) Deposit</i>	373.29	391.48	18.19	4.9
	Jumlah	2,326.00	2,135.92	-190.08	-8.2

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

4.2.2. Kedudukan Kumpulan Wang Disatukan bagi tahun 2011 hingga 2015 adalah seperti Jadual 4.2.

Jadual 4.2
Kedudukan Kumpulan Wang Disatukan Bagi Tahun 2011 Hingga 2015

Bil.	Butiran	2011 (RM Juta)	2012 (RM Juta)	2013 (RM Juta)	2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)
1.	Akaun Hasil Disatukan	3,328.37	3,610.70	3,635.21	3,672.83	3,674.23
2.	Akaun Pinjaman Disatukan	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
3.	Akaun Amanah Disatukan	-664.37	-1,065.85	-1,411.16	-1,346.83	-1,538.31
	<i>a) Kumpulan Wang Amanah Kerajaan:</i>					
	<i>i) Kumpulan Wang Pembangunan</i>	-1,786.09	-2,108.22	-2,515.31	-2,347.02	-2,570.50
	<i>ii) Pelbagai Kumpulan Wang Amanah Kerajaan</i>	63.18	9.35	-35.53	-38.15	-9.99
	<i>iii) Akaun Kena Bayar</i>	306.45	282.60	345.50	263.29	227.04
	<i>b) Kumpulan Wang Amanah Awam</i>	431.35	424.67	433.27	401.76	423.66
	<i>c) Deposit</i>	320.74	325.75	360.91	373.29	391.48
	Jumlah	2,664.00	2,544.85	2,224.05	2,326.00	2,135.92

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

4.2.3. Pada tahun 2015, baki Kumpulan Wang Disatukan telah menurun sejumlah RM190.08 juta atau 8.2% kepada RM2.14 bilion berbanding RM2.33 bilion pada tahun 2014. Penurunan ini disebabkan oleh Akaun Hasil Disatukan memperolehi surplus berjumlah RM1.40 juta berbanding surplus tahun 2014 yang berjumlah RM37.62 juta. Selain itu, baki debit dalam Akaun Amanah Disatukan juga telah meningkat sejumlah RM191.48 juta berikutan Kumpulan Wang Pembangunan mengalami defisit semasa berjumlah RM223.48 juta.

4.3. WANG AWAM

4.3.1. Pelaburan

4.3.1.1. Pelaburan Kerajaan Negeri adalah dalam bentuk simpanan tetap dan deposit dengan institusi kewangan yang diluluskan. Pelaburan yang dibuat adalah daripada lebihan Kumpulan Wang Disatukan dan diambil kira pada nilai buku. Kedudukan Pelaburan pada tahun 2015 berbanding tahun 2014 adalah seperti **Jadual 4.3**.

Jadual 4.3
Pelaburan Pada Tahun 2015 Berbanding Tahun 2014

Bil.	Pelaburan	2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)	Perubahan	
				(RM Juta)	(%)
1.	Bank Perdagangan Tempatan	2,126.21	1,486.84	-639.37	-30.1
2.	Perbadanan Pembangunan Borneo Sdn. Bhd.	1.96	2.06	0.10	5.1
	Jumlah	2,128.17	1,488.90	-639.27	-30.0

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

4.3.1.2. Pelaburan terdiri daripada deposit dengan bank perdagangan tempatan dan Perbadanan Pembangunan Borneo Sdn. Bhd. masing-masing berjumlah RM1.49 bilion dan RM2.06 juta. Pelaburan pada akhir tahun 2015 berjumlah RM1.49 bilion iaitu menurun dengan ketara sejumlah RM639.27 juta atau 30% berbanding baki RM2.13 bilion pada tahun 2014. Penurunan pelaburan adalah disebabkan oleh pengeluaran sejumlah RM1.04 bilion berbanding pertambahan pelaburan simpanan tetap hanya sejumlah RM397.10 juta di Bank Perdagangan Tempatan dan Perbadanan Pembangunan Borneo Sdn. Bhd. Pada tahun 2015, Kerajaan Negeri telah menerima faedah daripada pelaburan simpanan tetap berjumlah RM94.60 juta. Trend pelaburan bagi tahun 2011 hingga 2015 adalah seperti di **Jadual 4.4**.

Jadual 4.4
Pelaburan Bagi Tahun 2011 Hingga 2015

Bil.	Pelaburan	2011 (RM Juta)	2012 (RM Juta)	2013 (RM Juta)	2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)
1.	Bank Perdagangan Tempatan	2,600.86	2,475.86	2,122.21	2,126.21	1,486.84
2.	Perbadanan Pembangunan Borneo Sdn. Bhd.	1.76	1.76	1.76	1.96	2.06
Jumlah		2,602.62	2,477.62	2,123.97	2,128.17	1,488.90

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

4.4. AKAUN HASIL DISATUKAN

4.4.1. Akaun Hasil Disatukan merupakan penyata yang menunjukkan jumlah hasil dan perbelanjaan mengurus Kerajaan Negeri bagi satu tahun kewangan. Akaun ini ditubuhkan mengikut Perkara 97 dan Perkara 98 Perlembagaan Persekutuan dan Seksyen 7 (a), Akta Tatacara Kewangan 1957.

4.4.2. Kerajaan Negeri telah mengakhiri tahun kewangan 2015 dengan mencatatkan surplus sejumlah RM1.40 juta berbanding surplus pada tahun 2014 yang berjumlah RM37.62 juta seperti di **Jadual 4.5**. Surplus tersebut telah meningkatkan sedikit baki Akaun Hasil Disatukan sejumlah RM1.40 juta atau 0.04% menjadi RM3.67 bilion.

Jadual 4.5
Akaun Hasil Disatukan Pada Tahun 2015 Berbanding Tahun 2014

Butiran	2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)	Perubahan	
			(RM Juta)	(%)
Baki Pada 1 Januari	3,635.21	3,672.83	37.62	1.0
Hasil	4,541.53	3,513.55	-1,027.98	-22.6
Perbelanjaan Mengurus	4,503.91	3,512.15	-991.76	-22.0
Surplus	37.62	1.40	-36.22	-96.3
Baki pada 31 Disember	3,672.83	3,674.23	1.40	0.04

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

4.4.3. Analisis Audit juga mendapati Kerajaan Negeri telah membuat pindahan daripada Kumpulan Wang Amanah Sewa Loji ke Akaun Hasil Disatukan sejumlah RM20 juta pada

akhir tahun 2015 untuk menampung perbelanjaan mengurus. Sekiranya pindahan tersebut tidak dilaksanakan, Akaun Hasil Disatukan dijangka mengalami defisit sejumlah RM18.60 juta.

4.4.4. Prestasi Akaun Hasil Disatukan bagi tempoh 5 tahun dari tahun 2011 hingga 2015 adalah seperti di **Jadual 4.6**. Baki Akaun Hasil Disatukan pada tahun 2015 adalah yang tertinggi dalam tempoh 5 tahun.

Jadual 4.6
Prestasi Akaun Hasil Disatukan Bagi Tahun 2011 Hingga 2015

Butiran	2011 (RM Juta)	2012 (RM Juta)	2013 (RM Juta)	2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)
Baki Pada 1 Januari	3,324.35	3,328.37	3,610.70	3,635.21	3,672.83
Hasil	4,368.48	4,363.37	4,343.61	4,541.53	3,513.55
Perbelanjaan Mengurus	4,364.46	4,081.04	4,319.10	4,503.91	3,512.15
Surplus	4.02	282.33	24.51	37.62	1.40
Baki pada 31 Disember	3,328.37	3,610.70	3,635.21	3,672.83	3,674.23

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

4.4.5. Hasil

4.4.5.1. Hasil Kerajaan Negeri Sabah dikategorikan kepada 3 jenis iaitu Hasil Cukai, Hasil Bukan Cukai dan Terimaan Bukan Hasil. Kutipan hasil sebenar pada tahun 2015 adalah lebih tinggi berbanding anggaran disemak sejumlah RM96.32 juta atau 2.8% seperti di **Jadual 4.7**.

Jadual 4.7
Kutipan Hasil Sebenar Berbanding Anggaran Yang Disemak

Bil.	Butiran Hasil	Anggaran Disemak (RM Juta)	Hasil Sebenar (RM Juta)	Perubahan	
				(RM Juta)	(%)
1.	Hasil Cukai	1,073.12	1,084.17	11.05	1.0
2.	Hasil Bukan Cukai	1,911.37	1,983.70	72.33	3.8
3.	Terimaan Bukan Hasil	432.74	445.68	12.94	3.0
Jumlah		3,417.23	3,513.55	96.32	2.8

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

4.4.5.2. Pada tahun 2015, hasil yang dikutip oleh Kerajaan Negeri berjumlah RM3.51 bilion iaitu menurun sejumlah RM1.03 bilion atau 22.6% berbanding kutipan hasil pada tahun 2014 yang berjumlah RM4.54 bilion. Hasil Bukan Cukai telah meningkat sejumlah RM101.76 juta atau 5.4% menjadi RM1.98 bilion berbanding RM1.88 bilion pada tahun 2014. Hasil Cukai pula telah menurun sejumlah RM154.77 juta atau 12.5% menjadi RM1.08 bilion berbanding kutipan RM1.24 bilion pada tahun 2014. Manakala kutipan Terimaan Bukan Hasil turut menurun dengan ketara sejumlah RM974.97 juta atau 68.6% menjadi RM445.68 juta berbanding RM1.42 bilion pada tahun 2014. Peningkatan dan penurunan hasil pada tahun 2015 berbanding tahun 2014 adalah seperti di **Jadual 4.8**.

Jadual 4.8
Kutipan Hasil Pada Tahun 2015 Berbanding Tahun 2014

Bil.	Butiran Hasil	2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)	Perubahan	
				(RM Juta)	(%)
1.	Hasil Cukai	1,238.94	1,084.17	-154.77	-12.5
2.	Hasil Bukan Cukai	1,881.94	1,983.70	101.76	5.4
3.	Terimaan Bukan Hasil	1,420.65	445.68	-974.97	-68.6
Jumlah		4,541.53	3,513.55	-1,027.98	-22.6

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

4.4.5.3. Analisis Audit selanjutnya terhadap kutipan hasil pada tahun 2015 mendapati kutipan bagi 55 butiran hasil telah meningkat sejumlah RM277.28 juta. Manakala kutipan bagi 46 butiran hasil telah menurun sejumlah RM1.31 bilion. Antara butiran hasil yang meningkat dengan ketara pada tahun 2015 berbanding tahun 2014 adalah seperti di **Jadual 4.9**. Manakala antara butiran hasil yang menurun dengan ketara pada tahun 2015 berbanding tahun 2014 adalah seperti di **Jadual 4.10**.

Jadual 4.9
Peningkatan Hasil Yang Ketara Pada Tahun 2015 Berbanding Tahun 2014

Bil.	Butiran Hasil	2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)	Perubahan		Punca
				(RM Juta)	(%)	
1.	Hasil Bukan Cukai – Pembahagian – Perbadanan-perbadanan Awam (Jabatan Bendahari Negeri)	103.32	166.57	63.25	61.2	'Tax Credit' yang diterima daripada LHDN pada tahun 2015 berjumlah RM71.93 juta berbanding RM333,333 pada tahun 2014 iaitu meningkat sejumlah RM71.60 juta atau 21,697%. Selain itu, pembayaran dividen juga telah diterima daripada 14 Perbadanan Awam dan satu Badan Berkanun berjumlah RM94.64 juta.
2.	Hasil Bukan Cukai – Pelbagai Hasil Yang Lain (Kementerian Kewangan)	3.53	54.01	50.48	1,430.0	Tabung Amanah Warisan Negeri Sabah telah ditutup. Baki Kumpulan Wang Amanah tersebut yang berjumlah RM50 juta telah dipindahkan ke Akaun Hasil Pelbagai.
3.	Hasil Bukan Cukai – Jualan Air (Jabatan Air Negeri Sabah)	163.10	206.39	43.29	26.5	Pengenaan tarif baru air bermula pada 1 Februari 2015. Selain itu, Gerakan Operasi Pemotongan Bersepadu dilaksanakan telah menggalakkan pengguna membuat bayaran tunggakan air.
4.	Hasil Bukan Cukai – Hasil Dan Faedah daripada Penjualan Pelaburan (Jabatan Bendahari Negeri Sabah)	7.37	22.95	15.58	211.4	Jualan saham Malaysia Airlines System berjumlah RM8.05 juta pada tahun 2014 diterima pada awal bulan Januari 2015. Selain itu, sejumlah RM7.77 juta adalah pelarasan semula terimaan daripada jualan saham di Syarikat Sabah Air Aviation Sdn. Bhd. yang telah tersalah kredit ke kod Deposit Pelbagai.

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

Jadual 4.10
Penurunan Hasil Yang Ketara Pada Tahun 2015 Berbanding Tahun 2014

Bil.	Butiran Hasil	2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)	Perubahan		Punca
				(RM Juta)	(%)	
1.	Terimaan Bukan Hasil – Bon (Kementerian Kewangan)	1,000.00	0.00	-1,000.00	-100.0	Transaksi RM1bilion yang dikreditkan ke Terimaan Bukan Hasil pada tahun 2014 adalah terimaan daripada pinjaman dalam bentuk bon terbitan. Tiada terimaan dalam tahun 2015.
2.	Hasil Cukai – Cukai Jualan Atas Minyak Kelapa Sawit (Kementerian Kewangan)	1,074.85	903.86	-170.99	-15.9	Kutipan hasil daripada CPO terjejas disebabkan oleh harga purata kelapa sawit menurun ke paras RM2,200 bagi setiap tan metrik pada awal tahun 2015 berbanding RM2,600 bagi setiap tan metrik pada tahun 2014.
3.	Hasil Bukan Cukai – Perolehan Daripada Pemindahan Pinjaman-pinjaman Kepada Kumpulan Wang Badan-badan Berkanun dan Lain-lain. (Jabatan Bendahari Negeri)	73.12	16.06	-57.06	-78.0	Lebihan daripada Kumpulan Wang Badan-badan Berkanun dan lain-lain yang dipindahkan ke Akaun Hasil Disatukan seperti yang ditetapkan dalam <i>Development Fund/Loan To Statutory Bodies And Other Bodies Fund</i> .
4.	Hasil Bukan Cukai – Faedah dari Pinjaman-pinjaman kepada Badan-badan Berkanun (Jabatan Bendahari Negeri)	21.73	1.43	-20.30	-93.4	Pada tahun 2015, Perbadanan Pinjaman Sabah hanya menjelaskan bayaran balik faedah pinjaman berjumlah RM1.04 juta berbanding bayaran balik faedah pinjaman berjumlah RM21.54 juta pada tahun 2014.
5.	Hasil Bukan Cukai – Premium Dari Jualan Tanah (Jabatan Tanah Dan Ukur)	164.02	146.48	-17.54	-10.7	Sejumlah RM93.75 juta daripada kutipan pada tahun 2014 merupakan bayaran tunggakan premium dan <i>back rent</i> daripada agensi Kerajaan Negeri dan Pesuruhjaya Tanah Persekutuan.

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

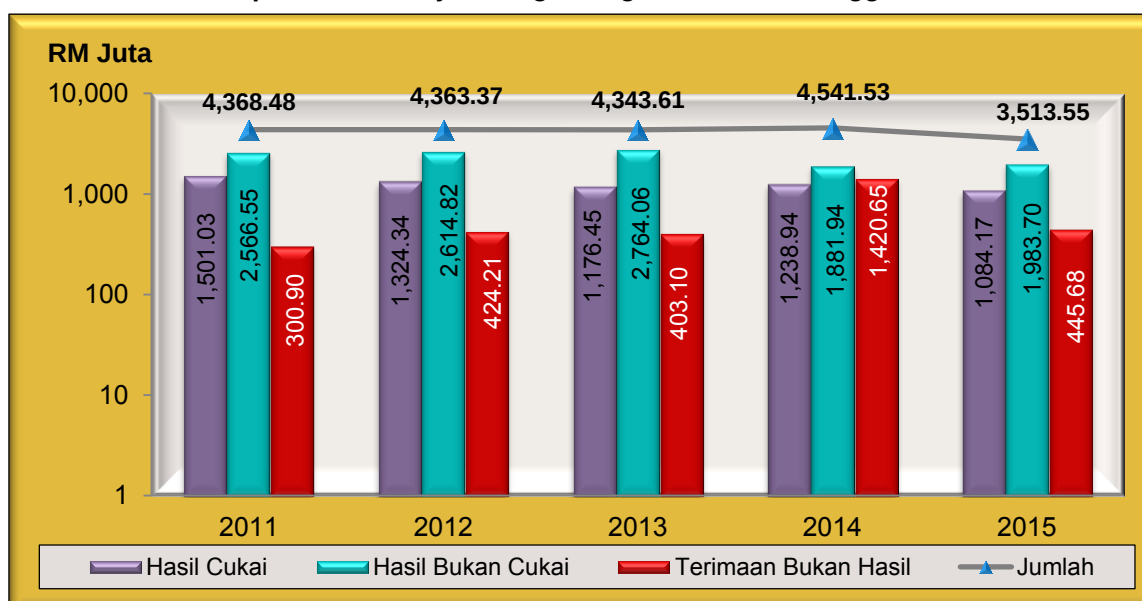
4.4.5.4. Analisis perbandingan kutipan hasil bagi tempoh 5 tahun menunjukkan kutipan hasil telah meningkat pada tahun 2014 manakala menurun pada tahun 2012, 2013 dan 2015. Kutipan hasil bagi tahun 2015 adalah yang terendah dalam tempoh 5 tahun. Trend kutipan hasil bagi tahun 2011 hingga 2015 adalah seperti di **Jadual 4.11** dan **Carta 4.1**.

Jadual 4.11
Kutipan Hasil Kerajaan Negeri Bagi Tahun 2011 Hingga 2015

Bil.	Butiran Hasil	2011 (RM Juta)	2012 (RM Juta)	2013 (RM Juta)	2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)
1.	Hasil Cukai	1,501.03	1,324.34	1,176.45	1,238.94	1,084.17
2.	Hasil Bukan Cukai	2,566.55	2,614.82	2,764.06	1,881.94	1,983.70
3.	Terimaan Bukan Hasil	300.90	424.21	403.10	1,420.65	445.68
Jumlah		4,368.48	4,363.37	4,343.61	4,541.53	3,513.55

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

Carta 4.1
Kutipan Hasil Kerajaan Negeri bagi Tahun 2011 Hingga 2015

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

4.4.5.5. Penyumbang utama hasil Kerajaan Negeri adalah terdiri daripada Cukai Jualan, Royalti Petroleum, Hasil Tanah, Hasil Hutan dan Hasil Air. Kelima-lima hasil ini menyumbang sejumlah RM2.58 bilion atau 73.5% daripada keseluruhan hasil dalam tahun 2015 berbanding kutipan berjumlah RM2.74 bilion atau 60.3% dalam tahun 2014 seperti di **Jadual 4.12**. Manakala trend kutipan bagi tempoh 5 tahun dari tahun 2011 hingga 2015 adalah seperti di **Jadual 4.13**.

Jadual 4.12
Sumbangan Utama Ke Atas Hasil Kutipan Kerajaan Negeri
Bagi Tahun 2015 Berbanding 2014

Bil.	Butiran	2014		2015	
		(RM Juta)	(%)	(RM Juta)	(%)
1.	Cukai Jualan	1,167.42	25.7	992.12	28.2
2.	Royalti Petroleum	978.54	21.5	961.94	27.4
3.	Hasil Tanah	238.54	5.3	226.07	6.4
4.	Hasil Air	170.72	3.8	213.91	6.1
5.	Hasil Hutan	185.55	4.1	189.40	5.4
Jumlah		2,740.77	60.3	2,583.44	73.5

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

Jadual 4.13
Penyumbang Utama Hasil Kerajaan Negeri Bagi Tahun 2011 Hingga 2015

Bil.	Butiran	2011 (RM Juta)	2012 (RM Juta)	2013 (RM Juta)	2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)
1.	Cukai Jualan	1,439.49	1,240.32	1,107.47	1,167.42	992.12
2.	Royalti Petroleum	831.18	941.25	975.34	978.54	961.94
3.	Hasil Tanah	321.58	215.73	275.66	238.54	226.07
4.	Hasil Hutan	202.85	176.53	181.59	185.55	189.40
5.	Hasil Air	138.98	151.74	156.64	170.72	213.91
Jumlah		2,934.08	2,725.57	2,696.70	2,740.77	2,583.44

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

4.4.6. Perbelanjaan Mengurus

4.4.6.1. Perbelanjaan mengurus terdiri daripada Perbelanjaan Tanggungan dan Perbelanjaan Perbekalan. Mengikut Perkara 98 Perlembagaan Persekutuan, Perbelanjaan Tanggungan adalah perbelanjaan yang dipertanggungkan terus kepada Kumpulan Wang Disatukan seperti gaji dan elaun Tuan Yang Terutama Yang di-Pertua Negeri, elaun/ganjaran/pencen ahli Majlis Mesyuarat Kerajaan dan Ahli Dewan Undangan Negeri, bayaran balik pinjaman dan lain-lain bayaran dengan perintah mahkamah. Manakala Perbelanjaan Perbekalan adalah yang diperuntukkan mengikut perkara 100 dan 101 Perlembagaan Persekutuan seperti bayaran untuk membiayai aktiviti dan pengurusan harian Kerajaan Negeri. Perbelanjaan mengurus pada tahun 2015 berjumlah RM3.51 bilion berbanding RM4.50 bilion pada tahun 2014 iaitu menurun sejumlah RM991.76 juta atau 22.0%. Pada keseluruhannya, penurunan perbelanjaan mengurus pada tahun 2015 adalah disebabkan penurunan perbelanjaan Perkhidmatan Dan Bekalan, Aset, Pemberian Dan Kenaan Bayaran Tetap serta Perbelanjaan-perbelanjaan Lain masing-masing sejumlah RM18.66 juta, RM96.21 juta, RM557.32 juta dan RM326.92 juta. Kedudukan perbelanjaan mengurus Kerajaan Negeri bagi tahun 2015 berbanding tahun 2014 mengikut 5 butiran perbelanjaan adalah seperti di **Jadual 4.14**.

Jadual 4.14
Perbelanjaan Mengurus Pada Tahun 2015 Berbanding Tahun 2014

Bil.	Butiran Perbelanjaan	2014	2015	Perubahan	
		(RM Juta)	(RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Emolumen	691.04	698.39	7.35	1.1
2.	Perkhidmatan Dan Bekalan	1,072.19	1,053.53	-18.66	-1.7
3.	Aset	485.48	389.27	-96.21	-19.8
4.	Pemberian Dan Kenaan Bayaran Tetap	1,217.98	660.66	-557.32	-45.8
5.	Perbelanjaan-Perbelanjaan Lain	1,037.22	710.30	-326.92	-31.5
Jumlah		4,503.91	3,512.15	-991.76	-22.0

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

4.4.6.2. Pada tahun 2015, peruntukan asal yang diluluskan oleh Dewan Undangan Negeri bagi perbelanjaan mengurus berjumlah RM3.81 bilion. Peruntukan ini telah ditambah sejumlah RM392.57 juta menjadi RM4.21 bilion. Perbelanjaan mengurus Kerajaan Negeri pada tahun 2015 berjumlah RM3.51 bilion iaitu lebih rendah daripada anggaran disemak sejumlah RM693.21 juta atau 16.5%. Peratus keseluruhan perbelanjaan berbanding anggaran pula ialah 83.5% seperti di **Jadual 4.15**.

Jadual 4.15
Perbelanjaan Mengurus Sebenar Berbanding Anggaran Yang Disemak Bagi Tahun 2015

Bil.	Butiran Perbelanjaan	Anggaran Disemak	Perbelanjaan Sebenar	Perubahan	Peratus Perbelanjaan Atas Anggaran
		(RM Juta)	(RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Emolumen	749.52	698.39	-51.13	93.2
2.	Perkhidmatan Dan Bekalan	1,167.97	1,053.53	-114.44	90.2
3.	Aset	607.71	389.27	-218.44	64.1
4.	Pemberian Dan Kenaan Bayaran Tetap	690.29	660.66	-29.63	95.7
5.	Perbelanjaan-Perbelanjaan Lain	989.87	710.30	-279.57	71.8
Jumlah		4,205.36	3,512.15	-693.21	83.5

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

4.4.6.3. Analisis Audit terhadap perbelanjaan mengurus mendapati 5 butiran perbelanjaan telah meningkat dengan ketara antara RM7.83 juta hingga RM52.38 juta. Manakala 5 butiran perbelanjaan telah menurun dengan ketara antara RM33.24 juta hingga RM526.17 juta. Maklumat lanjut seperti di **Jadual 4.16** dan **Jadual 4.17**.

Jadual 4.16
Peningkatan Perbelanjaan Mengurus Yang Ketara Pada Tahun 2015 Berbanding Tahun 2014

Bil.	Butiran Perbelanjaan	2014	2015	Perubahan		Punca
		(RM Juta)	(RM Juta)	(RM Juta)	(%)	
1.	Perbelanjaan-Perbelanjaan Lain – Pembayaran Kepada Tunggakan Konsesi Air (Kementerian Kewangan)	0.00	52.38	52.38	100.0	Pembayaran kontrak Bekalan Air Kawasan SOGIP, Sipitang yang bermula pada tahun 2015 dan dibayar sebanyak 4 kali setahun.
2.	Aset – Kemudahan Dan Pembaikan Kemudahan (Kementerian Kewangan)	0.00	28.21	28.21	100.0	Pelaksanaan bagi kerja-kerja <i>interior design</i> dan pusat <i>data/network system</i> bagi Pusat Pentadbiran Negeri Sabah.
3.	Perkhidmatan Dan Bekalan – Perhubungan Dan Utiliti (Jabatan Air Negeri Sabah)	24.98	49.93	24.95	99.9	Penyelesaian pendahuluan diri setelah mendapat kelulusan peruntukan tambahan sejumlah RM30 juta.
4.	Aset - Kemudahan Dan Pembaikan Kemudahan (Jabatan Pengairan Dan Saliran)	13.50	34.83	21.33	158.0	Penyelesaian pendahuluan diri bagi Projek Pertahanan Tebing Sungai setelah mendapat kelulusan peruntukan tambahan berjumlah RM31.33 juta.
5.	Emolumen-Elaun/Imbuhan Tetap (Dewan Undangan Negeri, Jabatan Tanah Dan Ukur, Jabatan Air Negeri Sabah, Jabatan Perhutanan dan Pejabat Daerah Tuaran)	76.23	84.06	7.83	10.3	i) Kenaikan saraan bagi Anggota-anggota Pentadbiran, Speaker, Timbalan Speaker dan ahli Dewan Undangan Negeri mulai 1 Januari 2015. ii) Bayaran Imbuhan Tetap Tahunan dan Bayaran Khas Prestasi tahun 2014 yang dibayar pada bulan Januari 2015. iii) Penyelesaian pendahuluan diri bagi tunggakan gaji/upah. iv) Pertukaran gred jawatan PRA ke gred jawatan baru iaitu H11.

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

Jadual 4.17
Penurunan Perbelanjaan Mengurus Yang Ketara Pada Tahun 2015 Berbanding Tahun 2014

Bil.	Butiran Perbelanjaan	2014	2015	Perubahan		Punca
		(RM Juta)	(RM Juta)	(RM Juta)	(%)	
1.	Pemberian dan Kenaan Bayaran Tetap – Faedah, Dividen Dan Kenaan Bayaran/ Tanggungan (Kementerian Kewangan)	568.92	42.75	-526.17	-92.5	Perbelanjaan yang dikenakan pada tahun 2015 hanya melibatkan faedah terhadap bon terbitan yang belum matang sejumlah RM42.75 juta.
2.	Perbelanjaan-perbelanjaan lain – Caruman Kepada Kumpulan Wang Amanah (Kementerian Kewangan)	800.00	490.00	-310.00	-38.8	Kerajaan Negeri telah mengurangkan jumlah caruman kepada Kumpulan Wang Pembangunan daripada RM800 juta pada tahun 2014 kepada RM490 juta pada tahun 2015.
3.	Aset – Pelaburan (Kementerian Kewangan)	138.60	54.00	-84.60	-61.0	Pelaburan ekuiti sejumlah RM100 juta di Innoprise Corporation Sdn. Bhd. untuk membiayai projek pembangunan di Negeri Sabah yang dilaksanakan oleh Kumpulan Yayasan Sabah dibayar secara ansuran bermula pada bulan November 2014 hingga selesai. Sejumlah RM75 juta telah dibayar pada tahun 2014 manakala baki sejumlah RM25 juta dibayar pada tahun 2015.
4.	Pemberian dan Kenaan Bayaran Tetap – Faedah, Dividen Dan Kenaan Bayaran/ Tanggungan (Kementerian Kewangan)	203.85	162.36	-41.49	-20.4	Bayaran balik anuiti pada tahun 2015 adalah lebih rendah berbanding tahun 2014 berikutan satu pinjaman yang telah diselesaikan pada tahun 2014.
5.	Perbelanjaan-Perbelanjaan Lain – Pembayaran Kepada Konsesi Air (Jabatan Air Negeri Sabah)	136.66	103.42	-33.24	-24.3	Pembayaran kepada konsesi Air bagi bulan Oktober hingga Disember 2015 tidak sempat dibayar pada tahun 2015.

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

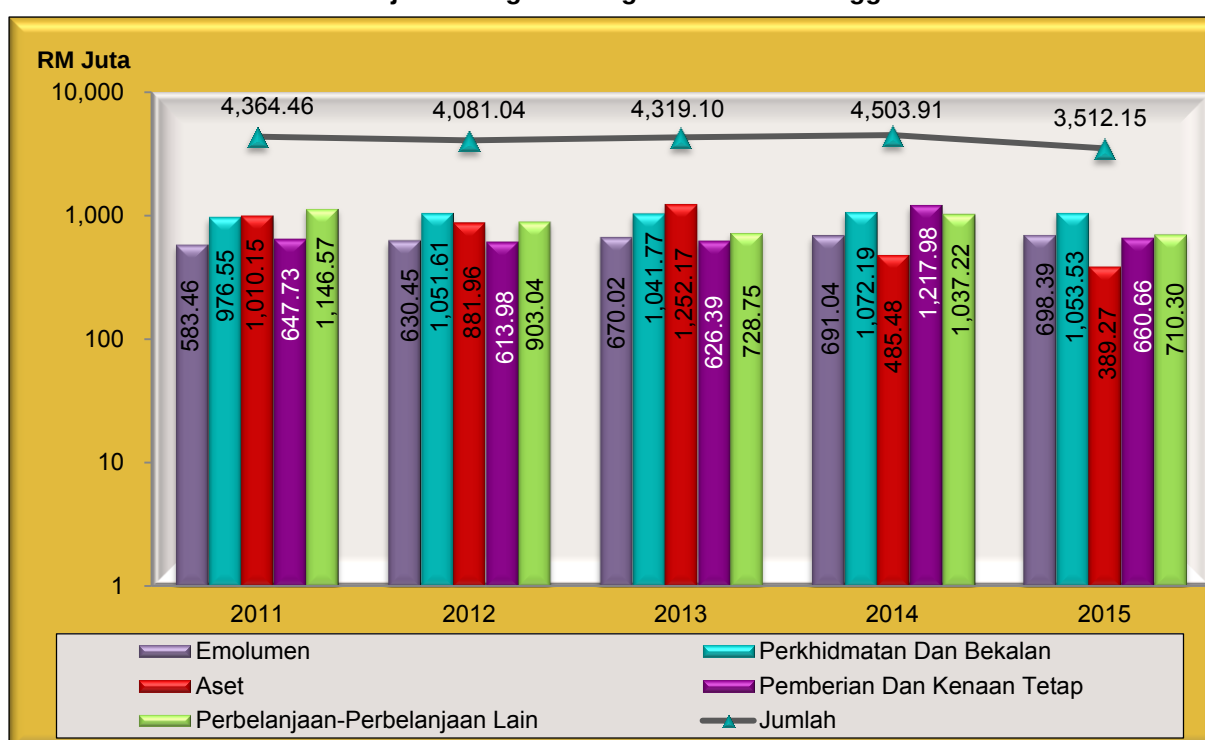
4.4.6.4. Analisis perbandingan perbelanjaan mengurus bagi tempoh 5 tahun menunjukkan perbelanjaan mengurus telah meningkat pada setiap tahun kecuali tahun 2012 dan 2015. Perbelanjaan Kerajaan Negeri yang terbesar dalam tempoh tersebut adalah Perkhidmatan Dan Bekalan yang berjumlah RM5.20 bilion. Ini diikuti oleh Perbelanjaan-perbelanjaan Lain berjumlah RM4.53 bilion, Aset berjumlah RM4.02 bilion, Pemberian Dan Kenaan Bayaran Tetap berjumlah RM3.77 bilion dan Emolumen berjumlah RM3.27 bilion. Trend perbelanjaan mengurus Kerajaan Negeri bagi tahun 2011 hingga 2015 adalah seperti di **Jadual 4.18** dan **Carta 4.2**.

Jadual 4.18
Perbelanjaan Mengurus Kerajaan Negeri Bagi Tahun 2011 Hingga 2015

Bil.	Butiran Perbelanjaan	2011 (RM Juta)	2012 (RM Juta)	2013 (RM Juta)	2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)
1.	Emolumen	583.46	630.45	670.02	691.04	698.39
2.	Perkhidmatan Dan Bekalan	976.55	1,051.61	1,041.77	1,072.19	1,053.53
3.	Aset	1,010.15	881.96	1,252.17	485.48	389.27
4.	Pemberian Dan Kenaan Bayaran Tetap	647.73	613.98	626.39	1,217.98	660.66
5.	Perbelanjaan-Perbelanjaan Lain	1,146.57	903.04	728.75	1,037.22	710.30
Jumlah		4,364.46	4,081.04	4,319.10	4,503.91	3,512.15

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

Carta 4.2
Perbelanjaan Mengurus Bagi Tahun 2011 Hingga 2015

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

4.4.6.5. Bayaran Di Bawah Arahan Perbendaharaan 58(a)

- a. Arahan Perbendaharaan 58(a) memperuntukkan bahawa bayaran terhadap bekalan/perkhidmatan yang telah diterima pada tahun sebelumnya boleh dibuat pada tahun semasa dengan syarat Kementerian/Jabatan mempunyai baki peruntukan yang mencukupi pada tahun di mana bekalan/perkhidmatan tersebut diterima dan tiada sebarang keraguan tentang sebab berlaku kelewatan pembayaran tersebut. Semakan Audit terhadap bayaran di bawah AP58(a) mendapati bayaran berjumlah RM20.22 juta telah dibuat pada tahun 2015 oleh 55 Kementerian/Jabatan berbanding RM17.57 juta pada tahun 2014.

- b. Pada tahun 2015, bayaran yang dibuat melalui AP58(a) berjumlah RM20.22 juta melibatkan 1,582 baucar bayaran. Semakan Audit mendapati sejumlah RM2.86 juta daripada RM3.67 juta perbelanjaan AP58(a) oleh Jabatan Hidupan Liar merupakan bayaran bagi kontrak membekal makanan haiwan di Taman Hidupan Liar Lok Kawi bagi tahun 2014. Selain itu, perbelanjaan lain yang dibayar di bawah AP58(a) antaranya untuk pembaikan bangunan oleh Jabatan Hal Ehwal Agama Islam Negeri Sabah, penyelenggaraan dan pembaikan kecil oleh Jabatan Kerja Raya, pembelian kenderaan oleh Kementerian Kewangan dan bayaran tunggakan kepada konsesi air oleh Jabatan Air. Butiran pembayaran di bawah AP58(a) adalah seperti di **Jadual 4.19**. Antara sebab bayaran di bawah AP58(a) ini dibuat adalah pejabat cawangan/pembekal lewat mengemukakan bil/invois kepada pejabat pembayar.

Jadual 4.19
Kementerian/Jabatan Yang Membuat Bayaran Di Bawah Arahan Perbendaharaan 58(a)
Pada Tahun 2015 Berbanding Tahun 2014

Bil.	Kementerian/Jabatan	Bilangan Baucar Bayaran		Jumlah (RM Juta)		Perubahan	
		2014	2015	2014	2015	(RM Juta)	%
1.	Jabatan Hidupan Liar	129	251	2.37	3.67	1.30	54.9
2.	Jabatan Hal Ehwal Agama Islam Negeri Sabah	148	90	1.06	2.73	1.67	157.5
3.	Kementerian Kewangan	106	69	0.96	2.72	1.76	183.3
4.	Jabatan Kerja Raya	69	110	1.60	2.58	0.98	61.3
5.	Jabatan Air Negeri Sabah	43	14	0.66	1.41	0.75	113.6
6.	Lain-Lain (50)	1,165	1,048	10.92	7.11	-3.81	-34.9
Jumlah		1,660	1,582	17.57	20.22	2.65	15.1

Sumber: Jabatan Bendahari Negeri

4.5. AKAUN PINJAMAN DISATUKAN

Akaun Pinjaman Disatukan adalah akaun yang digunakan untuk mengakaun penerimaan pinjaman sebelum dipindahkan ke Kumpulan Wang/Akaun yang berkaitan. Pada tahun 2015, pinjaman sejumlah RM339.04 juta telah diterima daripada Kerajaan Persekutuan untuk membiayai projek bekalan air dan pelbagai. Pinjaman yang diperolehi telah diambil kira dalam akaun ini sebelum dipindahkan kesemuanya kepada Kumpulan Wang Pembangunan. Oleh itu, pada akhir tahun 2015, Akaun Pinjaman Disatukan tidak mempunyai baki seperti tahun 2014 dan tahun sebelumnya.

4.6. AKAUN AMANAH DISATUKAN

Akaun Amanah Disatukan terdiri daripada Kumpulan Wang Amanah Kerajaan, Kumpulan Wang Amanah Awam dan Wang Deposit. Pada akhir tahun 2015, Akaun Amanah Disatukan berbaki debit berjumlah RM1.54 bilion berbanding baki debit berjumlah RM1.35 bilion pada tahun 2014 iaitu peningkatan baki debit sejumlah RM191.48 juta atau 14.2%.

4.6.1. Kumpulan Wang Amanah Kerajaan

Kumpulan Wang Amanah Kerajaan ditubuhkan di bawah Seksyen 10 Akta Tatacara Kewangan 1957 untuk maksud tertentu. Kumpulan Wang Amanah Kerajaan terdiri daripada 3 komponen utama iaitu Kumpulan Wang Pembangunan, Pelbagai Kumpulan Wang Amanah Kerajaan dan Akaun Kena Bayar.

4.6.1.1. Kumpulan Wang Pembangunan

- a. Kumpulan Wang Pembangunan ditubuhkan di bawah Akta Kumpulan Wang Pembangunan (Akta 70 Tahun 1966). Punca kewangan kumpulan wang ini terdiri daripada caruman Akaun Hasil Disatukan, imbuhan balik dan pemberian daripada Kerajaan Persekutuan serta terimaan daripada Akaun Pinjaman Disatukan. Akaun Pinjaman Disatukan merupakan dana pinjaman daripada Kerajaan Persekutuan yang disalurkan kepada Kumpulan Wang Pembangunan untuk membiayai projek pembangunan Negeri.
- b. Pada tahun 2015, penerimaan dalam Kumpulan Wang Pembangunan berjumlah RM895.60 juta. Sejumlah RM490 juta adalah caruman daripada Anggaran Perbekalan, RM339.04 juta daripada Pinjaman Persekutuan dan RM66.56 juta merupakan bayaran balik/pemberian Persekutuan. Semakan Audit mendapati Kerajaan Negeri telah memperuntukkan sejumlah RM660 juta untuk menampung perbelanjaan pembangunan pada tahun 2015 melalui anggaran perbekalan. Bagaimanapun, hanya 74.2% atau RM490 juta daripada peruntukan tersebut telah disalurkan ke Kumpulan Wang Pembangunan. Terimaan daripada Kumpulan Wang Pembangunan pada tahun 2015 berjumlah RM895.60 juta didapati tidak dapat menampung keseluruhan perbelanjaan pembangunan yang berjumlah RM1.12 bilion menyebabkan Kumpulan Wang Pembangunan mengalami defisit berjumlah RM223.48 juta. Defisit tersebut menyebabkan defisit terkumpul Kumpulan Wang Pembangunan meningkat sebanyak RM223.48 juta kepada defisit RM2.57 bilion berbanding defisit berjumlah RM2.35 bilion pada tahun 2014 seperti ditunjukkan di **Jadual 4.20**. Defisit terkumpul ini merupakan yang tertinggi dalam tempoh 5 tahun. Baki terkumpul Kumpulan Wang Pembangunan untuk tempoh 5 tahun ditunjukkan di **Jadual 4.21**.

Jadual 4.20
Baki Akaun Kumpulan Wang Pembangunan
Bagi Tahun 2015 Berbanding 2014

Butiran	2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)	Perubahan	
			(RM Juta)	(%)
Baki Pada 1 Januari	-2,515.31	-2,347.02	168.29	-6.7
Terimaan	1,183.28	895.60	-287.68	-24.3
Bayaran	1,014.99	1,119.08	104.09	10.3
Baki Pada 31 Disember	-2,347.02	-2,570.50	-223.48	9.5

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

Jadual 4.21
Baki Kumpulan Wang Pembangunan Bagi Tahun 2011 Hingga 2015

Butiran	2011 (RM Juta)	2012 (RM Juta)	2013 (RM Juta)	2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)
Baki Pada 1 Januari	-1,815.99	-1,786.09	-2,108.22	-2,515.31	-2,347.02
Terimaan	788.32	633.68	666.82	1,183.28	895.60
Bayaran	758.42	955.81	1,073.91	1,014.99	1,119.08
Surplus / (-) Defisit	29.90	-322.13	-407.09	168.29	-223.48
Baki Pada 31 Disember	-1,786.09	-2,108.22	-2,515.31	-2,347.02	-2,570.50

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

Kerajaan Negeri perlu mengambil tindakan untuk mengurangkan defisit terkumpul Kumpulan Wang Pembangunan dengan menyediakan peruntukan yang mencukupi untuk menampung jumlah perbelanjaan pembangunan yang telah dirancang dan diluluskan di Dewan Undangan Negeri.

4.6.1.2. Pelbagai Kumpulan Wang Amanah Kerajaan

Penyata Pelbagai Kumpulan Wang Amanah Kerajaan terdiri daripada 5 komponen utama iaitu Akaun Semasa Antara Pentadbiran, Akaun Penyelesaian, Akaun Perniagaan, Akaun Pinjaman dan Kumpulan Wang Luar Jangka. Pada akhir tahun 2015, Penyata Pelbagai Kumpulan Wang Amanah Kerajaan menunjukkan baki debit telah berkurang dengan ketara sejumlah RM28.16 juta atau 73.8% menjadi RM9.99 juta berbanding baki debit sejumlah RM38.15 juta pada tahun 2014.

a. Kumpulan Wang Jalan-jalan Raya Dan Jambatan-jambatan (Pengendalian Dan Penyenggaraan)

Kumpulan Wang ini ditubuhkan pada awal bulan Januari 1994 di bawah Seksyen 10 Akta Prosedur Kewangan 1957 (Disemak) untuk mengakaunkan penerimaan dan pembayaran berhubung kerja penyenggaraan jalan raya dan jambatan Kerajaan Negeri. Panjang jalan raya Negeri yang diselenggara oleh Jabatan Kerja Raya adalah 11,349.58 kilometer. Pada tahun 2015, Kerajaan Negeri menerima sejumlah RM565.73 juta daripada Kerajaan Persekutuan. Sejumlah RM544.40 juta daripada akaun ini dibelanjakan pada tahun 2015. Sejumlah RM461.16 juta daripadanya adalah perbelanjaan untuk bayaran konsesi penyenggaraan jalan raya. Oleh itu, akaun ini memperolehi surplus sejumlah RM21.33 juta dan mengakhiri tahun 2015 dengan baki kredit sejumlah RM33.20 juta berbanding RM11.87 juta pada tahun 2014 iaitu meningkat dengan ketara sejumlah RM21.33 juta atau 179.7%. Kedudukan baki Kumpulan Wang ini pada tahun 2011 hingga 2015 seperti di **Jadual 4.22**.

Jadual 4.22
Kedudukan Baki Kumpulan Wang Jalan-jalan Raya Dan Jambatan-jambatan
(Pengendalian Dan Penyenggaraan) Bagi Tahun 2011 Hingga 2015

Tahun	Baki Pada 1 Januari (RM Juta)	Terimaan (RM Juta)	Perbelanjaan Semasa (RM Juta)	Baki Pada 31 Disember (RM Juta)	Penggunaan (%)
2011	4.29	631.98	586.33	49.94	92.8
2012	49.94	557.43	560.78	46.59	100.6
2013	46.59	542.79	581.67	7.71	107.2
2014	7.71	572.93	568.77	11.87	99.3
2015	11.87	565.73	544.40	33.20	96.2

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

b. Akaun Pendahuluan Diri

- i. Akaun Pendahuluan Diri diwujudkan bagi maksud mengakaun pendahuluan wang kepada pegawai untuk keperluan menjalankan tugas rasmi, pendahuluan gaji sementara menunggu surat pelantikan dan pendahuluan diri (pelbagai). Peruntukan bagi Akaun Pendahuluan Diri berjumlah RM12 juta. Semakan Audit mendapati pada akhir tahun 2015, Kumpulan Wang Amanah Pendahuluan Diri menunjukkan baki debit sejumlah RM196.82 juta. Baki debit pada tahun 2015 telah berjaya dikurangkan sejumlah RM36.78 juta atau 15.7% berbanding baki debit berjumlah RM233.60 juta pada tahun 2014. Penurunan ini disebabkan peruntukan tambahan sejumlah RM233.36 juta telah diluluskan oleh Dewan Undangan Negeri Sabah bagi menyelesaikan sebahagian baki debit Akaun Pendahuluan Diri pada bulan April 2015.
- ii. Sejumlah RM196.13 juta atau 91% daripada keseluruhan baki penghutang yang berjumlah RM208.82 juta merupakan pendahuluan diri bagi Lain-lain/Pelbagai. Analisis Audit selanjutnya dibuat terhadap Pendahuluan Diri Lain-lain/Pelbagai dan mendapati perkara seperti berikut:
 - Pendahuluan ini termasuk pendahuluan diri bagi perbelanjaan mengurus yang dibayar melalui Akaun Pendahuluan Diri kerana peruntukan tahun semasa tidak mencukupi untuk menampung perbelanjaan yang telah komited. Selain itu, pendahuluan pelbagai juga termasuk pendahuluan diri yang diambil untuk melaksanakan kerja-kerja kecemasan di mana peruntukan tahun semasa tidak disediakan/tidak mencukupi. Kedua-dua pendahuluan diri ini dilaksanakan dengan kelulusan Setiausaha Tetap Kementerian Kewangan Negeri Sabah berdasarkan peraturan yang ditetapkan dalam Arahan Perbendaharaan 54 dan 55.
 - Berdasarkan kepada Pekeliling Kementerian Kewangan Negeri Sabah Bil. 2 Tahun 2014, pendahuluan diri yang diambil hendaklah diselesaikan dengan secepat mungkin menggunakan peruntukan tahun semasa, pindah peruntukan atau memohon peruntukan tambahan. Pada tahun 2015, Kementerian Kewangan telah meluluskan permohonan sejumlah

RM94.62 juta daripada 64 Kementerian/Jabatan/Pejabat untuk pembayaran di bawah AP54. Manakala sejumlah RM92.38 juta telah diluluskan untuk pembayaran bagi kerja-kerja kecemasan yang dilaksanakan oleh 4 Jabatan.

Kerajaan Negeri perlu menyediakan peruntukan tambahan bagi menyelesaikan baki debit Kumpulan Wang Pendahuluan Diri yang melibatkan perbelanjaan di bawah AP 54 dan AP55 sama ada secara berperingkat atau secara sekali gus. Kerajaan Negeri sepatutnya tidak menggunakan Kumpulan Wang Pendahuluan Diri bagi membiayai perbelanjaan kecemasan atau yang tiada peruntukan sebaliknya hendaklah menggunakan Kumpulan Wang Luar Jangka yang disediakan.

4.6.1.3. Akaun Kena Bayar

- a. Akaun ini diwujudkan bagi menyelesaikan tanggungan Kerajaan Negeri terhadap pelbagai bekalan dan perkhidmatan pada bulan Disember yang perlu dijelaskan pada bulan Januari tahun berikutnya. Baucar Akaun Kena Bayar bagi semua Kementerian/Jabatan dibayar melalui Jabatan Bendahari Negeri. Bagaimanapun, 4 Jabatan mengakaun sendiri dibenarkan untuk membuat bayaran bagi baucar bernilai kurang daripada RM50,000. Pada tahun 2015, Akaun Kena Bayar menurun sejumlah RM36.25 juta atau 13.8% kepada RM227.04 juta berbanding RM263.29 juta pada tahun 2014. Secara keseluruhannya, pembayaran melalui 3 Jabatan Mengakaun Sendiri telah menurun. Akaun Kena Bayar bagi Pelbagai/Kementerian Jabatan melalui Jabatan Bendahari Negeri juga telah menurun sejumlah RM34.62 juta atau 13.7% menjadi RM217.98 juta berbanding RM252.60 juta pada tahun 2014. Manakala, Akaun Kena Bayar bagi Jabatan Tanah Dan Ukur pula meningkat sejumlah RM113,413 atau 12% iaitu daripada RM920,308 pada tahun 2014 kepada RM1.03 juta pada tahun 2015. Peningkatan dan penurunan perbelanjaan Akaun Kena Bayar yang dibayar oleh Jabatan Bendahari Negeri Sabah dan 4 Jabatan Mengakaun Sendiri pada tahun 2015 berbanding 2014 adalah seperti di **Jadual 4.23**.

Jadual 4.23
Akaun Kena Bayar Mengikut Jabatan Pada Tahun 2015 Berbanding Tahun 2014

Bil.	Jabatan	2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)	Perubahan	
				(RM Juta)	(%)
1.	Pelbagai Kementerian/Jabatan	252.60	217.98	-34.62	-13.7
2.	Jabatan Perhutanan	2.95	1.37	-1.58	-53.6
3.	Jabatan Kerja Raya	3.48	3.34	-0.14	-4.0
4.	Jabatan Pertanian	3.34	3.32	-0.02	-0.6
5.	Jabatan Tanah Dan Ukur	0.92	1.03	0.11	12.0
Jumlah		263.29	227.04	-36.25	-13.8

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

- b. Semakan Audit terhadap 217 baucar bayaran Akaun Kena Bayar bernilai RM58.93 juta mendapati pembayaran sejumlah RM4.82 juta bagi 14 baucar merupakan bil/tuntutan/Perintah Kerja Am (PKA) interim bagi bulan Jun hingga November 2015 yang sepatutnya telah diselesaikan selewat-lewatnya pada bulan Disember 2015. Antara punca kelewatan bayaran adalah baucar bayaran lewat disediakan, bil/tuntutan lewat dihantar ke pejabat pembayar dan baucar bayaran dikuiiri oleh Jabatan Bendahari Negeri.
- c. Akaun Kena Bayar untuk tempoh 5 tahun adalah seperti di **Jadual 4.24**. Perbelanjaan akaun kena bayar bagi tahun 2015 adalah yang terendah dalam tempoh 5 tahun.

Jadual 4.24
Akaun Kena Bayar Mengikut Jabatan Pada Bagi Tempoh 5 Tahun

Bil.	Jabatan	2011 (RM Juta)	2012 (RM Juta)	2013 (RM Juta)	2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)
1.	Pelbagai Kementerian/Jabatan	284.41	263.64	333.44	252.60	217.98
2.	Jabatan Perhutanan	2.94	2.51	4.67	2.95	1.37
3.	Jabatan Kerja Raya	7.66	9.22	3.61	3.48	3.34
4.	Jabatan Pertanian	10.11	5.33	2.76	3.34	3.32
5.	Jabatan Tanah Dan Ukur	1.33	1.90	1.02	0.92	1.03
Jumlah		306.45	282.60	345.50	263.29	227.04

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

4.6.2. Kumpulan Wang Amanah Awam

Kumpulan Wang Amanah Awam ditubuhkan di bawah Seksyen 9, Akta Acara Kewangan 1957. Kumpulan Wang Amanah Awam terdiri daripada 126 Akaun Amanah. Semakan Audit terhadap Kumpulan Wang Amanah Awam mendapati perkara berikut:

4.6.2.1. Kumpulan Wang Khas

Kumpulan Wang Khas terdiri daripada Tabung Amanah Warisan Negeri Sabah yang ditubuhkan pada tahun 1996. Tabung Amanah ini tidak aktif sejak penubuhannya dan dilaburkan sebagai simpanan tetap. Pada akhir tahun 2015, Enakmen Kumpulan Wang Amanah Warisan Negeri Sabah (Pemansuhan) 2015 telah diluluskan bagi membubarkan penubuhannya dan seterusnya memindah milik semua harta dan wang kepada Kerajaan Negeri. Oleh itu, baki akaun amanah tersebut yang berjumlah RM50 juta telah dipindahkan ke dalam Akaun Hasil Disatukan iaitu Pelbagai Hasil Yang Lain.

4.6.2.2. Akaun Amanah Pelbagai

- a. Akaun Amanah Pelbagai ditubuhkan untuk mengakaunkan caruman wang daripada badan-badan atau orang perseorangan yang diamanahkan kepada Kerajaan Negeri di samping peruntukan yang ditetapkan. Pada tahun 2015, Jabatan Bendahari Negeri

Sabah telah melaksanakan pengkelasan semula akaun amanah dan deposit. Sebanyak 17 akaun deposit dengan baki berjumlah RM6.45 juta telah dipindahkan daripada Akaun Deposit ke Akaun Amanah Pelbagai. Selain itu, sebanyak 13 akaun amanah baru telah ditubuhkan. Akaun Amanah ini mempunyai baki berjumlah RM51.26 juta pada akhir tahun 2015. Oleh itu, jumlah keseluruhan akaun amanah pada tahun 2015 berjumlah 126 akaun. Pengkelasan semula akaun amanah dan penubuhan akaun amanah baru menyebabkan baki Akaun Amanah Pelbagai telah meningkat sejumlah RM71.90 juta 20.4% menjadi RM423.66 juta pada tahun 2015 berbanding RM351.76 juta pada tahun 2014.

- b. Penubuhan 13 Akaun Amanah di bawah Seksyen 9 dengan baki pada akhir tahun berjumlah RM51.26 juta adalah seperti di **Jadual 4.25**.

Jadual 4.25
Akaun Amanah Yang Baru Diwujudkan Pada Tahun 2015

Bil	Nama Akaun Amanah	Tujuan Penubuhan	Baki (RM)	Pegawai Pengawal
1.	Projek Mini Estet Rumpai Laut EPP3- Program Pembangunan <i>National Key Economic</i> (NKEA).	Mengakaun wang sumbangan berjumlah RM27,591,187 yang diterima daripada Kerajaan Persekutuan (MOA)/Cek UMS Sabah untuk membolehkan bayaran terhadap kerja kontrak pembinaan infrastruktur EPP3 dilakukan.	26,457,389	Setiausaha Tetap, Kementerian Pertanian Dan Industri Makanan
2.	Bayaran Kepada Agensi Berkaitan Negeri Sabah Dan Bantuan Ikhlas Kepada Nelayan Daerah Papar Bagi Terminal Minyak Dan Gas Sabah (SOGT).	Mengakaun cek bernilai RM11 juta yang diterima daripada PETRONAS untuk pembayaran pampasan/bantuan kepada nelayan-nelayan yang terlibat dalam pelaksanaan SOGT di perairan Kimanis, Papar.	11,168,000	Setiausaha Tetap, Kementerian Pertanian Dan Industri Makanan
3.	Projek Pembinaan Ramp Dan Menaik Taraf Jeti di Pelabuhan Kudat.	Mengakaun geran dalam bentuk wang tunai bagi membiayai Projek Pembinaan Ramp Dan Menaik Taraf Jeti di Pelabuhan Kudat.	7,557,538	Pengarah, Unit Perancang Ekonomi Negeri
4.	Kerja-Kerja Mengorek Dan Mendalamkan Sungai-Sungai Rampayan Laut/Pandasan Daerah Kota Belud.	Pelaksanaan kerja-kerja pengorekan dan mendalamkan Sungai Rampayan Laut/Pandasan daerah Kota Belud, Sabah pada tahun 2015 hingga 2016.	5,000,000	Pengarah, Jabatan Pengairan Dan Saliran
5.	Projek Biayaan European Union (EU).	Mengakaun penerimaan wang sumbangan dari European Union (EU) untuk membiayai projek-projek yang dijalankan secara kerjasama dan atas persetujuan bersama.	801,649	Pengarah, Jabatan Perhutanan Sabah
6.	Bayaran Elaun Dan Perbelanjaan Pelantikan JKKK/JKDB Sebagai Penolong Berdaftar Pemilih Untuk Membantu SPR Dalam Urusan Pendaftaran Pemilih	Mengakaun terimaan wang daripada Kementerian Kemajuan Luar Bandar dan Wilayah (KKLW) untuk bayaran elaun dan perbelanjaan pelantikan JKKK/JKDB sebagai Penolong Pendaftar Pemilih semasa membantu SPR dalam urusan pendaftaran pemilih.	118,885	Setiausaha tetap, Kementerian Pembangunan Luar Bandar
7.	Akaun Amanah Pelbagai Jabatan Air.	Mengakaun terimaan dan perbelanjaan dalam melaksanakan kerja yang diperlukan bagi menyiapkan projek Jabatan/Pejabat Persekutuan dan lain-lain kerja/aktiviti yang dikhususkan.	70,472	Pengarah, Jabatan Air

Bil	Nama Akaun Amanah	Tujuan Penubuhan	Baki (RM)	Pegawai Pengawal
8.	Mini Estet Sejahtera (MESEJ) Kg. Liawang Bunang II, Keningau.	Untuk mengakaun hasil terimaan dari penjualan buah tandan segar kelapa sawit Ladang Mini Estet Sejahtera (MESEJ) Kg. Liawang Bunang II, Keningau.	25,678	Setiausaha tetap, Kementerian Pembangunan Luar Bandar
9.	<i>Coastal And Marine Resources Management In The Coral Triangle-Southeast Asia</i> (ADB RETA 7813).	Mengakaun terimaan/sumbangan <i>Operation Support Funds</i> berjumlah USD57,525.00 yang diterima daripada Pacific Rim Innovation and Management Exponent (PRIMEX. INC.) bagi penyelarasan dan pengurusan pelaksanaan RETA di Malaysia.	25,331	Pengarah, Jabatan Perikanan
10.	<i>Commonwealth Parliamentary Association Executive Committee</i> (CPA).	Mengakaun wang sumbangan berjumlah RM500,000 yang diterima daripada Perbendaharaan Malaysia untuk menganjurkan Mesyuarat <i>Mid-Year Executive Committee of the Commonwealth Parliamentary Association</i> (CPA) mulai 27 April hingga 3 Mei 2015.	21,256	Setiausaha, Dewan Undangan Negeri Sabah
11.	Penguatkuasaan Undang-Undang & Pendakwaan dan Pendidikan & Kesedaran Awam Hidupan Liar.	Mengakaun terimaan dan perbelanjaan yang berkaitan dengan hidupan liar Negeri Sabah melalui penguatkuasaan dan pendakwaan serta pendidikan dan kesedaran awam hidupan liar.	10,000	Pengarah, Jabatan Hidupan Liar
12.	Mini Estet Sejahtera (MESEJ) Kg. Sapang, Kunak.	Untuk mengakaun hasil terimaan dari penjualan buah tandan segar kelapa sawit Ladang Mini Estet Sejahtera (MESEJ) Kg. Sapang, Kunak.	4,122	Setiausaha tetap, Kementerian Pembangunan Luar Bandar
13.	Mini Estet Sejahtera (MESEJ) Kg. Labang Sepulut II, Nabawan.	Untuk mengakaun hasil terimaan dari penjualan buah tandan segar kelapa sawit Ladang Mini Estet Sejahtera (MESEJ) Kg. Labang Sepulut II, Nabawan.	2,971	Setiausaha tetap, Kementerian Pembangunan Luar Bandar
Jumlah			51,263,291	

Sumber: Jabatan Bendahari Negeri

4.6.2.3. Akaun Amanah Yang Tidak Aktif

- a. Akaun Amanah yang telah mencapai maksud penubuhannya, tidak dikehendaki lagi, mencukupi tempoh hayat yang ditetapkan atau pun tidak aktif lagi untuk tempoh 1 tahun hendaklah ditutup selaras dengan 1 Pekeliling Perbendaharaan Malaysia WP10.4. Pada akhir tahun 2015, sebanyak 3 Kumpulan Wang Amanah Kerajaan dan 13 Kumpulan Wang Amanah Awam merupakan akaun yang tidak aktif mulai tahun 1996 – 2011 sehingga kini atau sudah tidak aktif melebihi 5 tahun. Akaun-akaun tersebut adalah seperti di **Jadual 4.26**.

Jadual 4.26
Akaun Amanah Yang Tidak Aktif

Bil.	Akaun Amanah	Baki Pada 31 Disember 2015 (RM)	Sejak Tahun
Kumpulan Wang Amanah Kerajaan			
1.	Kumpulan Wang Bekalan Air – Pengendalian Dan Penyenggaraan.	-40,075,577	1996
2.	Kumpulan Wang Amanah Stor Dan Kerja Tak Beruntuk – Jabatan Air.	2,230,881	2004
3.	Kumpulan Wang Simpanan Bagi Pelajar-pelajar Tajaan Biasiswa Kerajaan Negeri.	90,000	2004
Jumlah		-37,754,696	
Kumpulan Wang Amanah Awam			
1.	Wang Pampasan Insurans Untuk Rumah Penempatan Orang Pelarian Filipina Di Batu 3, Kinarut Papar.	322,696	2010
2.	Projek Kelulusan Khas Pembangunan Industri Kelapa	124,725	2011
3.	Akaun Amanah Bayaran Gaji Bulanan Kakitangan Jabatan Hidupan Liar- Kes Penculikan Di Pulau Sipadan.	77,831	2006
4.	Akaun Khas Untuk Bencana Alam/Kecemasan, DBKK.	46,231	2002
5.	Penutupan Bulan Kemerdekaan Kebangsaan.	30,693	2011
6.	Akaun Khas Untuk Bencana Alam/Kecemasan, Pejabat Daerah Semporna.	20,000	1998
7.	Akaun Khas Untuk Bencana Alam/Kecemasan, Pejabat Daerah Kunak.	16,000	1998
8.	Akaun Khas Untuk Bencana Alam/Kecemasan, Pejabat Daerah Papar.	13,299	2005
9.	Wang Pampasan Insurans Untuk Skim Penempatan Orang Pelarian Filipina Kg. Hidayat, Tawau.	12,320	2001
10.	Projek-Projek Kecil Bagi Kawasan-Kawasan Parlimen	2,618	2009
11.	Wang Pampasan Insurans Kebakaran Skim Penempatan – Biro Maklumat Awam (Penempatan) Jabatan Ketua Menteri.	1,299	2002
12.	Akaun Khas Untuk Bencana Alam/Kecemasan, Pejabat Daerah Beluran.	530	2011
13.	Akaun Khas Untuk Bencana Alam/ Kecemasan, Pejabat Daerah Kuala Penyu.	128	2010
Jumlah		668,370	
Jumlah Keseluruhan		-37,086,326	

Sumber: Jabatan Bendahari Negeri

- b. Pegawai Pengawal akaun amanah perlu mengkaji semula akaun amanah yang tidak aktif sama ada perlu dikekalkan atau ditutup.

4.6.2.4. Akaun Amanah Yang Ditutup

Pada tahun 2015, sebanyak 4 Akaun Amanah Pelbagai telah ditutup. Baki Akaun Amanah berjumlah RM50.08 juta telah dipindahkan ke Akaun Hasil Pelbagai seperti di **Jadual 4.27**.

Jadual 4.27
Akaun Amanah Yang Ditutup

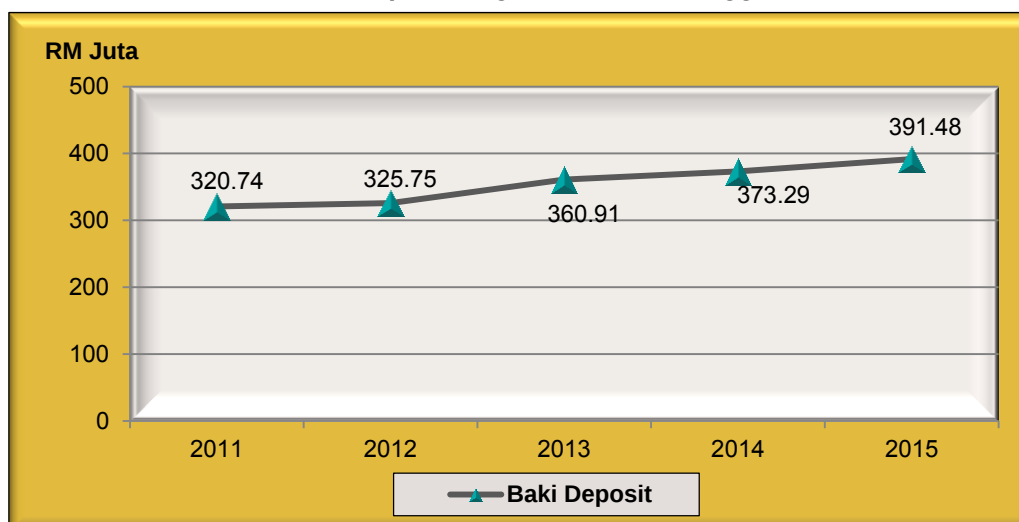
Bil.	Akaun Amanah Pelbagai	Baki Yang Dipindahkan Ke Akaun Hasil Pelbagai (RM)
1.	Tabung Amanah Warisan Negeri Sabah	50,000,000
2.	Tabung Pemulihan Bencana Alam	81,656
3.	Pusat Kemahiran Dan Teknologi Sabah	-
4.	Akaun Amanah Bagi Mengakaun Peruntukan bagi melaksanakan Projek Menaik Taraf Padang Bola Sepak Luar bandar Di Negeri Sabah Di Bawah Program Transformasi Luar Bandar	-
Jumlah		50,081,656

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

4.6.3. Akaun Deposit

4.6.3.1. Pada akhir tahun 2015, deposit terdiri daripada 30 akaun berjumlah RM391.48 juta. Jumlah ini meningkat sejumlah RM18.19 juta atau 4.9% berbanding RM373.29 juta pada tahun 2014. Analisis Audit mendapati Deposit Am telah meningkat dengan ketara iaitu sejumlah RM98.86 juta atau 48.8% kepada RM301.34 juta pada tahun 2015 berbanding RM202.48 juta pada tahun 2014. Antara punca peningkatan ini adalah pindahan baki Deposit Bagi Pemberian Lesen Kepada Pemaju Perumahan berjumlah RM57.40 juta ke Deposit Am berikutan pengelasan semula kod deposit pada tahun 2015. Selain itu, terdapat pertambahan Deposit Am baru untuk wang tahanan dan pampasan bagi pelaksanaan kerja melibatkan 3 Jabatan iaitu Jabatan Kerja Raya, Jabatan Keretapi dan Jabatan Tanah Dan Ukur berjumlah RM13.71 juta. Peningkatan baki deposit juga disebabkan oleh peningkatan deposit cagaran air berjumlah RM3.33 juta. Baki Akaun Deposit bagi tahun 2011 hingga 2015 adalah seperti di **Carta 4.3**.

Carta 4.3
Baki Akaun Deposit Bagi Tahun 2011 Hingga 2015

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

4.7. PENYATA PRESTASI KEWANGAN

4.7.1. Penyata Prestasi Kewangan menunjukkan lebih atau kurang hasil keseluruhan berbanding jumlah perbelanjaan mengurus dan pembangunan serta sumber pembiayaannya. Penyata ini juga menunjukkan pergerakan dana dalam pinjaman dan bantuan dalam negeri, terimaan balik pinjaman dan pelbagai terimaan serta perubahan tunai, pelaburan dan amanah.

4.7.2. Pada tahun 2015, Penyata Prestasi Kewangan mencatatkan defisit sejumlah RM222.08 juta iaitu penurunan ketara sejumlah RM427.99 juta atau 207.9% berbanding surplus berjumlah RM205.91 juta pada tahun 2014. Terimaan hasil Kerajaan Negeri yang ditunjukkan pada Penyata Prestasi Kewangan adalah termasuk terimaan dalam Kumpulan Wang Pembangunan. Terimaan hasil pada tahun 2015 berjumlah RM3.92 bilion iaitu menurun sejumlah RM1 bilion atau 20.4% berbanding terimaan hasil berjumlah RM4.92 bilion pada tahun 2014. Perbelanjaan mengurus juga menurun 18.4% atau RM681.76 juta menjadi RM3.02 bilion pada tahun 2015 berbanding RM3.70 bilion pada tahun 2014. Perbelanjaan pembangunan pula telah meningkat sejumlah RM104.09 juta atau 10.3% kepada RM1.12 bilion berbanding RM1.01 bilion pada tahun 2014. Kedudukan Penyata Prestasi Kewangan pada tahun 2015 berbanding tahun 2014 adalah seperti di **Jadual 4.28**.

Jadual 4.28
Prestasi Kewangan Pada Tahun 2015 Berbanding Tahun 2014

Butiran	2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)	Perubahan	
			(RM Juta)	(%)
Hasil	4,924.81	3,919.15	-1,005.66	-20.4
Perbelanjaan Mengurus	3,703.91	3,022.15	-681.76	-18.4
Perbelanjaan Pembangunan	1,014.99	1,119.08	104.09	10.3
Surplus/Defisit	205.91	-222.08	-427.99	-207.9
Dibiayai Oleh:				
Pinjaman dan Bantuan Luar Negeri	1,313.32	339.04	-974.28	-74.2
Terimaan Balik Pinjaman dan Pelbagai Terimaan	73.12	20.41	-52.71	-72.1
Perubahan Tunai, Pelaburan dan Amanah	-1,180.53	-581.53	599.00	-50.7
Jumlah	205.91	-222.08	-427.99	-207.9

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

4.8. PENYATA AKAUN MEMORANDUM

Penyata Akaun Memorandum menunjukkan baki aset dan tanggungan Kerajaan Negeri yang boleh dilupuskan atau dilunaskan pada masa akan datang yang tidak dinyatakan dalam Penyata Kedudukan Kewangan.

4.8.1. Pinjaman Boleh Dituntut

4.8.1.1. Pinjaman Boleh Dituntut merupakan pinjaman Kerajaan Negeri kepada Perbadanan Awam, Badan Berkanun, PBT dan Agensi lain yang masih belum dibayar balik. Pada tahun 2015, baki pinjaman Agensi kepada Kerajaan Negeri berjumlah

RM1.07 bilion iaitu meningkat sedikit sejumlah RM27.78 juta atau 2.7% berbanding RM1.04 bilion pada tahun 2014. Peningkatan disebabkan Kerajaan Negeri telah mengeluarkan pinjaman baru kepada 4 Agensi berjumlah RM48.19 juta berbanding bayaran balik pinjaman oleh 10 Agensi berjumlah RM20.41 juta pada tahun 2014. Butiran adalah seperti di **Jadual 4.29**.

Jadual 4.29
Baki Pinjaman Boleh Dituntut Bagi Tahun 2015 Berbanding Tahun 2014

Bil.	Jabatan	2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)	Perubahan	
				(RM Juta)	(%)
1.	Perbadanan Awam	320.64	358.02	37.38	11.7
2.	Badan Berkanun	719.37	709.98	-9.39	-1.3
3.	Agensi Lain	3.05	2.84	-0.21	-6.9
Jumlah		1,043.06	1,070.84	27.78	2.7

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

4.8.1.2. Analisis baki Pinjaman Boleh Dituntut bagi tempoh 5 tahun menunjukkan baki pinjaman telah menurun dari tahun 2011 hingga 2013 tetapi telah meningkat pada tahun 2014 dan 2015 seperti ditunjukkan di **Jadual 4.30**. Manakala **Jadual 4.31** menunjukkan pergerakan Pinjaman Boleh Dituntut pada tahun 2015.

Jadual 4.30
Baki Pinjaman Boleh Dituntut Bagi Tahun 2011 Hingga 2015

Bil.	Agensi	2011 (RM Juta)	2012 (RM Juta)	2013 (RM Juta)	2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)
1.	Perbadanan Awam	348.52	339.16	303.19	320.64	358.02
2.	Badan Berkanun	843.99	745.12	730.69	719.37	709.98
3.	PBT	1.90	0.00	0.00	0.00	0.00
4.	Agensi Lain	3.35	3.35	3.35	3.05	2.84
Jumlah		1,197.76	1,087.63	1,037.23	1,043.06	1,070.84

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

Jadual 4.31
Pergerakan Pinjaman Boleh Dituntut Pada Tahun 2015

Bil.	Agensi	Baki Pinjaman 01.01.2015 (RM Juta)	Pinjaman Dikeluarkan Dalam Tahun 2015 (RM Juta)	Bayaran Balik (RM Juta)	Baki Pinjaman 31.12.2015 (RM Juta)
Perbadanan Awam					
1.	Perbadanan Pembangunan Borneo (Sabah) Sdn. Bhd.	16.73	20.00	0.50	36.23
2.	KKTP Sdn. Bhd.	2.92	0.00	0.00	2.92
3.	K.K.I.P. Sdn. Bhd.	225.61	16.84	3.00	239.45
4.	Permodalan Bumiputra Sabah Bhd.	5.60	0.00	5.00	0.60
5.	Sabah Fish Marketing Sdn. Bhd.	10.67	0.00	2.00	8.67
6.	Palm Oil Industrial Cluster Sdn. Bhd.	17.48	0.00	0.00	17.48
7.	Tabin Wildlife Sdn. Bhd.	0.62	0.00	0.30	0.32
8.	Sabah Air Aviation Sdn. Bhd.	41.01	4.35	0.00	45.36
9.	Sipitang Oil & Gas Development Corporation Sdn. Bhd.	0.00	7.00	0.00	7.00
Jumlah		320.64	48.19	10.80	358.03

Bil.	Agensi	Baki Pinjaman 01.01.2015 (RM Juta)	Pinjaman Dikeluarkan Dalam Tahun 2015 (RM Juta)	Bayaran Balik (RM Juta)	Baki Pinjaman 31.12.2015 (RM Juta)
BBN					
1.	Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sabah	202.67	0.00	7.00	195.67
2.	Lembaga Pembangunan Perumahan Dan Bandar	39.33	0.00	1.03	38.30
3.	Majlis Ugama Islam Sabah	99.63	0.00	0.00	99.63
4.	Perbadanan Pinjaman Sabah	242.11	0.00	0.00	242.11
5.	Lembaga Industri Getah Sabah	34.63	0.00	0.00	34.63
6.	Korporasi Pembangunan Desa	92.90	0.00	1.31	91.59
7.	Korporasi Kemajuan Perikanan dan Nelayan Sabah	1.87	0.00	0.00	1.87
8.	Yayasan Usaha Maju	2.00	0.00	0.00	2.00
9.	Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah	4.23	0.00	0.06	4.17
Jumlah		719.37	0.0	9.40	709.97
Agensi Lain					
1.	Koperasi Serbaguna Sanya Bhd.	3.01	0.00	0.21	2.80
2.	Pertubuhan Peladang – Papar	0.04	0.00	0.00	0.04
Jumlah		3.05	0.00	0.21	2.84
Jumlah Keseluruhan		1,043.06	48.19	20.41	1,070.84

Sumber: Jabatan Bendahari Negeri

4.8.1.3. Pada tahun 2015, baki tunggakan bayaran balik pinjaman telah meningkat sedikit sejumlah RM11.55 juta atau 1.4% menjadi RM817.54 juta berbanding RM805.99 juta pada akhir tahun 2014 seperti di **Jadual 4.32**. Peningkatan tunggakan disebabkan oleh anuiti bayaran balik pinjaman tahun semasa tidak dibayar di samping tunggakan lama yang masih belum diselesaikan. Analisis Audit terhadap tunggakan bayaran balik bagi tahun 2011 hingga 2015 mendapati tunggakan bayaran balik pinjaman pada tahun 2013 adalah yang terendah dalam tempoh 5 tahun seperti ditunjukkan di **Jadual 4.33**.

Jadual 4.32
Tunggakan Bayaran Balik Pinjaman Boleh Tuntut Tahun 2015

Bil.	Agensi	Tunggakan Pada 01.01.2015 (RM Juta)	Anuiti Tahun 2015 (RM Juta)	Jumlah Patut Dijelaskan Sehingga Tahun 2015 (RM Juta)	Faedah Dipermodalkan (RM Juta)	Bayaran Balik Dalam Tahun 2015 (RM Juta)	Tunggakan Setakat 31.12.2015 (RM Juta)
Perbadanan Awam							
1.	Perbadanan Pembangunan Borneo (Sabah) Sdn. Bhd.	0.77	0.00	0.77	0.00	0.50	0.27
2.	KKTP Sdn. Bhd.	1.05	1.05	2.10	0.00	0.00	2.10
3.	K.K.I.P. Sdn. Bhd.	121.62	20.31	141.93	0.00	10.50	131.43
4.	Sabah Electricity Sdn. Bhd.	0.80	0.00	0.80	0.00	0.80	0.00
5.	Permodalan Bumiputra Sabah Bhd.	5.60	0.00	5.60	0.00	5.00	0.60
6.	Sabah Fish Marketing Sdn. Bhd.	35.63	10.67	46.30	0.00	2.00	44.30

Bil.	Agensi	Tunggakan Pada 01.01.2015 (RM Juta)	Anuiti Tahun 2015 (RM Juta)	Jumlah Patut Dijelaskan Sehingga Tahun 2015 (RM Juta)	Faedah Dipermodalkan (RM Juta)	Bayaran Balik Dalam Tahun 2015 (RM Juta)	Tunggakan Setakat 31.12.2015 (RM Juta)
7.	Palm Oil Industrial Cluster Sdn. Bhd.	2.74	2.80	5.54	0.00	0.00	5.54
8.	Tabin Wildlife Sdn. Bhd.	0.16	0.16	0.32	0.00	0.32	0.00
9.	Sabah Air Aviation Sdn. Bhd.	6.45	0.00	6.45	-6.45	0.00	0.00
Jumlah		174.82	34.99	209.81	-6.45	19.12	184.24
BBN							
1.	Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sabah	212.67	3.96	216.63	0.00	7.00	209.63
2.	Lembaga Pembangunan Perumahan Dan Bandar	31.63	2.22	33.85	0.00	1.23	32.62
3.	Majlis Ugama Islam Sabah	31.93	3.50	35.43	0.00	0.00	35.43
4.	Perbadanan Pinjaman Sabah	171.92	1.88	173.80	0.00	1.04	172.76
5.	Lembaga Industri Getah Sabah	35.12	0.00	35.12	0.00	0.00	35.12
6.	Korporasi Pembangunan Desa	130.86	0.65	131.51	0.00	1.50	130.01
7.	Korporasi Kemajuan Perikanan dan Nelayan Sabah	2.44	0.15	2.59	0.00	0.00	2.59
8.	Yayasan Usaha Maju	1.29	0.36	1.65	0.00	0.00	1.65
9.	Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah	0.98	0.45	1.43	0.00	0.06	1.37
Jumlah		618.84	13.17	632.01	0.00	10.83	621.18
PBT							
1.	Dewan Bandaraya Kota Kinabalu	3.56	0.00	3.56	0.00	0.00	3.56
2.	Majlis Perbandaran Sandakan	3.89	0.00	3.89	0.00	0.00	3.89
3.	Lembaga Bandaran Kudat	0.70	0.00	0.70	0.00	0.00	0.70
Jumlah		8.15	0.00	8.15	0.00	0.00	8.15
Agensi Lain							
1.	Koperasi Serbaguna Sanya Bhd.	3.01	0.00	3.01	0.00	0.21	2.80
2.	Kelab Lumba Kuda Diraja Sabah	1.13	0.00	1.13	0.00	0.00	1.13
3.	Pertubuhan Peladang – Papar	0.04	0.00	0.04	0.00	0.00	0.04
Jumlah		4.18	0.00	4.18	0.00	0.21	3.97
Jumlah Keseluruhan		805.99	48.16	854.15	-6.45	30.16	817.54

Sumber: Jabatan Bendahari Negeri

Jadual 4.33
Tunggakan Bayaran Balik Pinjaman Boleh Tuntut Bagi Tahun 2011 Hingga 2015

Bil.	Agensi	Tahun				
		2011 (RM Juta)	2012 (RM Juta)	2013 (RM Juta)	2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)
1.	Perbadanan Awam	239.81	227.26	188.51	174.82	184.24
2.	Badan Berkanun	727.86	612.03	590.55	618.84	621.18
3.	PBT	10.05	8.15	8.15	8.15	8.15
4.	Agensi Lain	4.83	4.51	4.51	4.18	3.97
Jumlah		982.55	851.95	791.72	805.99	817.54

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

4.8.2. Pelaburan

4.8.2.1. Pelaburan ekuiti oleh Kerajaan Negeri melalui perbelanjaan mengurus ditunjukkan di Penyata Akaun Memorandum Pelaburan. Pada 31 Disember 2015, pelaburan Kerajaan Negeri di 55 Perbadanan Awam dan 3 Badan Berkanun berjumlah RM6.21 bilion. Jumlah ini meningkat sedikit sejumlah RM73.03 juta atau 1.2% berbanding RM6.14 bilion pada tahun 2014. Peningkatan ini disebabkan oleh pertambahan ekuiti di 4 Perbadanan Awam berjumlah RM68.03 juta dan satu BBN sejumlah RM5 juta.

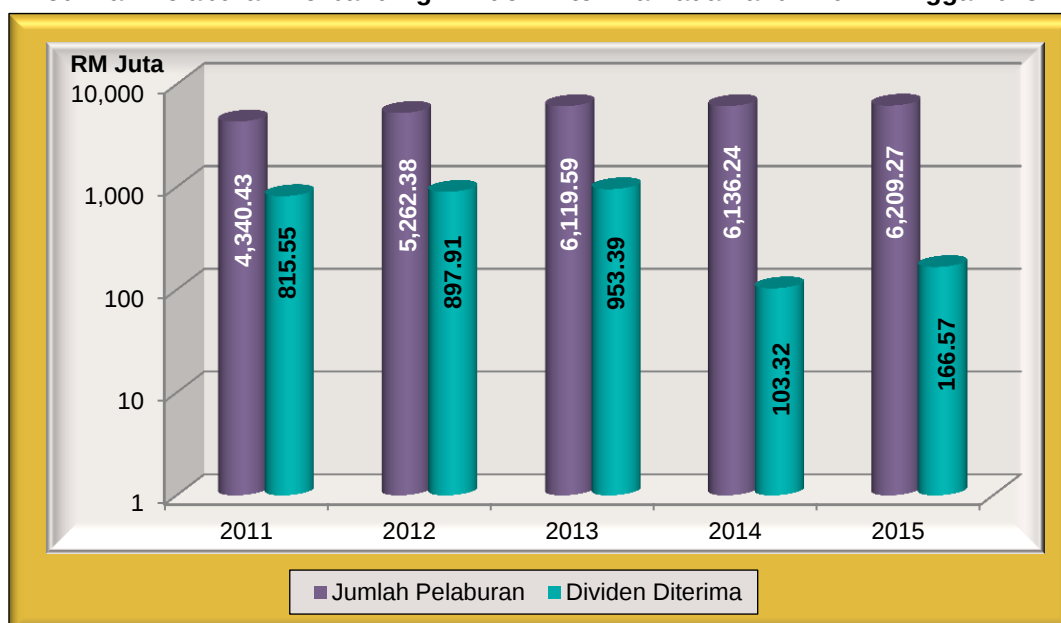
4.8.2.2. Pelaburan melalui Perbadanan Ketua Menteri dan Kerajaan Negeri masing-masing berjumlah RM752 juta dan RM5.46 bilion. Sehingga akhir tahun 2015, Kerajaan Negeri telah menerima dividen berjumlah RM94.64 juta daripada 14 Perbadanan Awam dan satu Badan Berkanun. Kerajaan Negeri juga menerima sejumlah RM71.93 juta 'Tax Credit' daripada Lembaga Hasil Dalam Negeri menjadikan keseluruhan dividen yang diterima pada tahun 2015 berjumlah RM166.57 juta. Kedudukan pelaburan Kerajaan Negeri bagi tahun 2011 hingga 2015 dan jumlah pelaburan berbanding dividen diterima bagi tahun 2011 hingga 2015 adalah seperti di **Jadual 4.34** dan **Carta 4.4**. Jumlah pelaburan pada tahun 2015 adalah jumlah yang tertinggi dalam tempoh 5 tahun.

Jadual 4.34
Kedudukan Pelaburan Bagi Tahun 2011 Hingga 2015

Bil.	Perbadanan Awam/ Badan Berkanun	Tahun				
		2011 (RM Juta)	2012 (RM Juta)	2013 (RM Juta)	2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)
Perbadanan Ketua Menteri						
1.	Sawit Kinabalu Berhad	549.00	549.00	645.00	645.00	645.00
2.	K.K.I.P Sdn. Bhd.	57.00	57.00	104.00	104.00	107.00
Jumlah		606.00	606.00	749.00	749.00	752.00
Kerajaan Negeri						
1.	Perbadanan Awam	2,881.95	3,788.90	4,366.11	4,364.76	4,429.79
2.	Badan Berkanun	852.48	867.48	1,004.48	1,022.48	1,027.48
Jumlah		3,734.43	4,656.38	5,370.59	5,387.24	5,457.27
Jumlah Pelaburan		4,340.43	5,262.38	6,119.59	6,136.24	6,209.27

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

Carta 4.4
Jumlah Pelaburan Berbanding Dividen Diterima Pada Tahun 2011 Hingga 2015

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

4.8.3. Hutang Awam

Hutang Awam terdiri daripada pelbagai pinjaman dalam dan luar negeri. Ini termasuklah pinjaman yang diterima oleh Kerajaan Negeri dari semasa ke semasa daripada Kerajaan Persekutuan bagi membiayai projek pembangunannya. Selain itu, hutang Kerajaan Negeri juga meliputi Bon Terbitan dengan nilai nominal sejumlah RM1 bilion yang diterbitkan pada tahun 2014. Pada akhir tahun 2015, baki hutang Kerajaan Negeri berjumlah RM3.60 bilion berbanding RM3.41 bilion pada akhir tahun 2014 iaitu meningkat sejumlah RM187.58 juta atau 5.5%. Peningkatan ini disebabkan oleh pinjaman baru yang diterima daripada Kerajaan persekutuan untuk pinjaman Bekalan Air dan Pelbagai masing-masing sejumlah RM144.92 juta dan RM194.12 juta. Pada tahun 2015 juga, Kerajaan Negeri telah membuat bayaran balik pokok berjumlah RM151.46 juta terhadap pinjaman Kerajaan Persekutuan untuk pinjaman Perumahan Awam Kos Rendah, Bekalan Air, Pembangunan Kemajuan Ekonomi Negeri dan Pelbagai masing-masing sejumlah RM3.73 juta, RM95 juta, RM11.52 juta dan RM41.21 juta. Selain itu, Kerajaan Negeri juga telah membuat bayaran balik faedah sejumlah RM10.90 juta kepada Kerajaan Persekutuan terhadap Pinjaman Perumahan Kos Rendah sejumlah RM1.77 juta, Pembangunan Kemajuan Ekonomi Negeri sejumlah RM782,588 dan Pelbagai sejumlah RM8.35 juta.

4.8.3.1. Kedudukan hutang Kerajaan Negeri pada tahun 2015 berbanding tahun 2014 adalah seperti di **Jadual 4.35**.

Jadual 4.35
Kedudukan Hutang Awam Kerajaan Negeri Pada Tahun 2015 Berbanding Tahun 2014

Bil.	Butiran Pinjaman	2014	2015	Perubahan	
		(RM Juta)	(RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Perumahan Awam Kos Rendah	44.44	40.72	-3.72	-8.4
2.	Bekalan Air	1,715.89	1,765.80	49.91	2.9
3.	Pembangunan Kemajuan Ekonomi Negeri	22.84	11.32	-11.52	-50.4
4.	Pelbagai	628.11	781.02	152.91	24.3
5.	Bon Terbitan	1,000.00	1,000.00	0.00	0.0
Jumlah		3,411.28	3,598.86	187.58	5.5

Sumber: Jabatan Bendahari Negeri

4.8.3.2. Analisis Audit mendapati baki hutang Kerajaan Negeri telah menurun dari tahun 2012 dan 2013 tetapi telah meningkat pada tahun 2014 dan seterusnya tahun 2015 seperti ditunjukkan di **Jadual 4.36**. Baki hutang tahun 2015 adalah yang tertinggi dalam tempoh 5 tahun (2011-2015).

Jadual 4.36
Hutang Kerajaan Negeri Bagi Tahun 2011 Hingga 2015

Bil.	Butiran Pinjaman	2011	2012	2013	2014	2015
		(RM Juta)	(RM Juta)	(RM Juta)	(RM Juta)	(RM Juta)
1.	Perumahan Awam Kos Rendah	55.10	51.52	48.01	44.44	40.72
2.	Bekalan Air	1,652.68	1,578.65	1,614.20	1,715.89	1,765.80
3.	Pembangunan Kemajuan Ekonomi Negeri	76.78	66.12	58.40	22.84	11.32
4.	Pelbagai	641.44	603.58	565.87	628.11	781.02
5.	Bon Terbitan	544.00	544.00	544.00	1,000.00	1,000.00
Jumlah		2,970.00	2,843.87	2,830.48	3,411.28	3,598.86

Sumber: Jabatan Bendahari Negeri

4.8.3.3. Pada tahun 2015, Kerajaan Negeri mempunyai tunggakan bayaran balik pinjaman berjumlah RM30.18 juta iaitu pinjaman bagi Membiayai Skim Amanah Saham Sabah sejumlah RM29.60 juta dan pinjaman Membiayai Projek Skim Bekalan Air Tawau Fasa III, Sabah sejumlah RM582,050. Bayaran balik pinjaman bagi Membiayai Skim Amanah Saham Sabah yang dibuat pada tahun 1998 masih belum dilaksanakan kerana Jadual Bayaran Balik Pinjaman belum diterima daripada Jabatan Akauntan Negara. Bagaimanapun, tindakan susulan mengenai perkara ini telah dilaksanakan oleh Jabatan Bendahari Negeri Sabah. Kedudukan tunggakan bayaran balik hutang Kerajaan Negeri kepada Kerajaan Persekutuan bagi tempoh 5 tahun adalah seperti di **Jadual 4.37**.

Jadual 4.37
Tunggakan Bayaran Balik Hutang Kerajaan Negeri Bagi Tahun 2011 Hingga 2015

Bil.	Butiran Pinjaman	2011	2012	2013	2014	2015
		(RM Juta)	(RM Juta)	(RM Juta)	(RM Juta)	(RM Juta)
1.	Bekalan Air	0.15	0.00	0.00	1.36	0.58
2.	Pelbagai	0.00	0.00	0.00	0.00	29.60
Jumlah		0.15	0.00	0.00	1.36	30.18

Sumber: Jabatan Bendahari Negeri

4.9. NOTA KEPADA PENYATA KEWANGAN

Nota Kepada Penyata Kewangan adalah sebahagian daripada Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah. Ia memberi penerangan dan maklumat terperinci mengenai amaun yang ditunjukkan dalam Penyata Kedudukan Kewangan, Penyata Penerimaan Dan Pembayaran Wang Tunai, Penyata Prestasi Kewangan, Penyata Akaun Memorandum dan maklumat tambahan lain seperti Akaun Belum Terima, peristiwa yang berlaku selepas tarikh Penyata Kedudukan Kewangan dan angka perbandingan.

4.9.1. Tunggakan Hasil

4.9.1.1. Pada akhir tahun 2015, tunggakan hasil Negeri berjumlah RM493.39 juta iaitu meningkat sejumlah RM30.53 juta atau 6.6% berbanding tunggakan pada tahun 2014 yang berjumlah RM462.86 juta. Tunggakan hasil mengikut butiran hasil pada tahun 2015 berbanding tahun 2014 adalah seperti di **Jadual 4.38**.

Jadual 4.38
Tunggakan Hasil Pada Tahun 2015 Berbanding Tahun 2014

Bil.	Butiran Hasil	2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)	Perubahan	
				(RM Juta)	(%)
1.	Faedah Pinjaman	191.16	187.82	-3.34	-1.7
2.	Air	136.79	167.18	30.39	22.2
3.	Cukai Tanah	62.89	69.85	6.96	11.1
4.	Jualan Sarang Burung	45.50	53.18	7.68	16.9
5.	Jualan Susu Segar	19.22	6.77	-12.45	-64.8
6.	Lain-lain Hasil	7.30	8.59	1.29	17.7
Jumlah		462.86	493.39	30.53	6.6

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri

4.9.1.2. Analisis Audit mendapati, pada tahun 2015 tunggakan hasil air telah meningkat sejumlah RM30.39 juta atau 22.2% disebabkan oleh tarif baru yang berkuat kuasa mulai 1 Februari 2015. Tarif baharu yang diperkenalkan untuk 11 kategori pengguna domestik di mana caj dikenakan pada kadar yang berbeza antara 30 sen hingga RM4 per meter padu mengikut kategori dan penggunaan air berbanding kadar rata 90 sen per meter padu yang dikenakan sebelum ini. Selain itu, tunggakan jualan sarang burung juga telah meningkat sejumlah RM7.68 juta atau 16.9% disebabkan oleh tunggakan tender memajak dan mengutip sarang burung yang belum dibayar oleh penender sejak tahun 2000 hingga 2015. Tunggakan cukai tanah turut meningkat sejumlah RM6.96 juta atau 11.1% disebabkan oleh terdapat tunggakan baru tahun 2015 sejumlah RM6.05 juta oleh agensi Kerajaan Negeri dan syarikat. Tunggakan hasil faedah pinjaman pula menurun sedikit sejumlah RM3.34 juta atau 1.7% disebabkan oleh bayaran balik faedah pinjaman oleh 3 Perbadanan Awam dan 3 Badan Berkanun berjumlah RM9.75 juta pada tahun 2015. Selain itu, tunggakan jualan susu segar juga turut menurun dengan ketara sejumlah RM12.45 juta atau 64.8% disebabkan oleh penyelesaian sebahagian tunggakan kepada Jabatan Perkhidmatan Haiwan Dan Perusahaan Ternak. Pembayaran oleh Sabah

International Diaries Sdn. Bhd. telah dibuat berikutan tindakan susulan daripada Jawatankuasa Kira-kira Wang Awam Negeri Sabah yang mengarahkan Syarikat untuk membuat bayaran dengan segera pada tahun 2015.

4.9.1.3. Tunggakan hasil bagi tahun 2011 hingga 2015 menunjukkan peningkatan pada setiap tahun kecuali tahun 2012 seperti di **Jadual 4.39**.

Jadual 4.39
Tunggakan Hasil Bagi Tahun 2011 Hingga Tahun 2015

Bil.	Butiran Hasil	2011 (RM Juta)	2012 (RM Juta)	2013 (RM Juta)	2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)
1.	Faedah Pinjaman	291.00	216.61	207.25	191.16	187.82
2.	Air	117.97	119.55	122.93	136.79	167.18
3.	Cukai Tanah	74.90	61.89	67.71	62.89	69.85
4.	Jualan Sarang Burung	12.49	21.06	33.02	45.50	53.18
5.	Susu Segar	21.10	22.38	22.46	19.22	6.77
6.	Lain-lain Hasil	12.23	12.77	5.46	7.30	8.59
Jumlah		529.69	454.26	458.83	462.86	493.39

Sumber: Jabatan Bendahari Negeri

4.9.1.4. Pada tahun 2015, Kerajaan Negeri telah meluluskan hapus kira tunggakan hasil sejumlah RM203,631 berbanding sejumlah RM13.27 juta pada tahun 2014. Tunggakan hasil yang dihapus kira tersebut merupakan tunggakan perkhidmatan percetakan, penjualan alat tulis, jualan hasil terbitan dan pelbagai di Jabatan Cetak Kerajaan.

4.10. RUMUSAN DAN SYOR AUDIT

4.10.1. Kedudukan Kewangan Kerajaan Negeri pada tahun 2015 adalah baik walaupun Kumpulan Wang Disatukan Kerajaan Negeri menurun sejumlah RM190.08 juta atau 8.2% daripada RM2.33 bilion pada tahun 2014 kepada RM2.14 bilion pada tahun 2015. Akaun Hasil Disatukan mencatatkan surplus sejumlah RM1.40 juta menjadikan baki terkumpul meningkat kepada RM3.67 bilion pada tahun 2015. Akaun Amanah Disatukan menunjukkan peningkatan baki debit berjumlah RM191.48 juta menjadi baki debit berjumlah RM1.54 bilion berbanding baki debit RM1.35 bilion tahun 2014. Baki debit Kumpulan Wang Amanah pada tahun 2015 adalah yang tertinggi dalam tempoh 5 tahun. Jumlah keseluruhan pelaburan telah menurun kepada RM7.70 bilion pada tahun 2015. Tunggakan bayaran balik Pinjaman Boleh Dituntut telah meningkat kepada RM817.54 juta pada tahun 2015 berbanding RM805.99 juta pada tahun 2014. Kerajaan Negeri juga mempunyai tunggakan bayaran balik pinjaman Kerajaan Persekutuan berjumlah RM30.18 juta berbanding tunggakan sejumlah RM1.36 juta pada tahun sebelumnya. Selain itu, tunggakan hasil turut meningkat sejumlah RM30.53 juta kepada RM493.39 juta pada tahun 2015.

4.10.2. Kerajaan Negeri hendaklah berusaha untuk mengutip tunggakan hasil yang berjumlah RM493.39 juta dan tunggakan bayaran balik pinjaman daripada Agensi Negeri berjumlah RM817.54 juta pada tahun 2015. Selain itu, Kerajaan Negeri perlu meneruskan amalan perbelanjaan berhemat tanpa menjejaskan mutu perkhidmatan dan sumbangan kepada rakyat.

BAHAGIAN III

RANCANGAN PEMBANGUNAN KERAJAAN NEGERI

BAHAGIAN III

RANCANGAN PEMBANGUNAN KERAJAAN NEGERI

5. PENCAPAIAN PELAKSANAAN PROJEK PEMBANGUNAN RMKe-10

5.1. Pelaksanaan Rancangan Malaysia Kesepuluh (RMKe-10) Negeri Sabah untuk tempoh 5 tahun bermula pada tahun 2011. Rancangan ini digubal bagi menjelaskan strategi, program dan projek yang akan diperkenal dan dilaksanakan untuk mencapai objektif pembangunan Negeri Sabah. Mulai Rancangan Malaysia Kesepuluh (RMKe-10), penyediaan rancangan pembangunan Negeri adalah menggunakan sistem *Rolling Plan* (RP) di mana setiap RP meliputi 2 tahun perancangan.

5.2. Peruntukan keseluruhan yang diluluskan di bawah RMKe-10 berjumlah RM4.70 bilion. Peruntukan ini telah diagihkan kepada 11 Kementerian/Jabatan. Setakat bulan Disember 2015, pelaksanaan RMKe-10 telah mencapai prestasi perbelanjaan sebanyak 84.1%. Sebanyak 5 Kementerian/Jabatan telah mencapai prestasi perbelanjaan melebihi 80% iaitu Jabatan Ketua Menteri, Kementerian Pembangunan Infrastruktur, Kementerian Pembangunan Luar Bandar, Kementerian Pertanian Dan Industri Makanan dan Kementerian Belia Dan Sukan. Prestasi perbelanjaan bagi 6 Kementerian yang lain adalah antara 59.4% hingga 72.8%. Sejumlah RM3.95 bilion daripada keseluruhan peruntukan sejumlah RM4.70 bilion telah dibelanjakan setakat 31 Disember 2015. Prestasi perbelanjaan pembangunan di bawah RMKe-10 yang dibiayai melalui peruntukan Kerajaan Negeri adalah seperti di **Jadual 5.1**.

Jadual 5.1
Prestasi Perbelanjaan Pembangunan Di Bawah RMKe-10 Sehingga 31 Disember 2015

Bil.	Kementerian/Jabatan	Peruntukan Yang Diluluskan RMKe-10 (RM Juta)	Perbelanjaan Sehingga 31 Disember 2015 (RM Juta)	Pencapaian Peratus (%)
1.	Kementerian Kewangan	169.40	100.70	59.4
2.	Jabatan Ketua Menteri	991.44	924.31	93.2
3.	Kementerian Pembangunan Infrastruktur	1,806.13	1,467.55	81.3
4.	Kementerian Pembangunan Luar Bandar	508.70	458.17	90.1
5.	Kementerian Pertanian Dan Industri Makanan	681.35	618.43	90.8
6.	Kementerian Belia Dan Sukan	126.91	106.02	83.5
7.	Kementerian Kerajaan Tempatan Dan Perumahan	152.37	96.80	63.5
8.	Kementerian Pembangunan Perindustrian	100.29	67.43	67.2
9.	Kementerian Pembangunan Masyarakat Dan Hal Ehwal Pengguna	40.67	27.44	67.5
10.	Kementerian Pelancongan, Kebudayaan Dan Alam Sekitar	91.74	66.83	72.8
11.	Kementerian Pembangunan Sumber Dan Kemajuan Teknologi Maklumat	29.86	19.28	64.6
Jumlah		4,698.86	3,952.96*	84.1

Sumber: Unit Perancang Ekonomi Negeri

Nota*: Perbelanjaan RMKe-10 berjumlah RM3.95 bilion adalah daripada peruntukan Kumpulan Wang Negeri sahaja.

5.3. Pencapaian Pelaksanaan Projek Pembangunan RMKe-10

5.3.1. Di bawah RMKe-10, sebanyak 57,764 projek telah dirancang untuk dilaksanakan oleh 11 Kementerian/Jabatan. Daripada jumlah itu, sebanyak 57,059 projek atau 98.8% telah siap dilaksanakan, sebanyak 700 projek atau 1.2% sedang dilaksanakan dan 5 projek belum dilaksanakan. Prestasi pelaksanaan projek sehingga akhir tahun 2015 adalah seperti di **Jadual 5.2**.

Jadual 5.2
Status Pelaksanaan Projek RMKe-10 Setakat 31 Disember 2015

Status Pelaksanaan Projek RMKE-10 Setakat 31 Disember 2019

Bil.	Kementerian/Jabatan	Status Pelaksanaan Projek				Belum Mula	Jumlah
		Siap Sebenar	Sedang Dilaksanakan				
	Dahulu Jadual		Ikut Jadual	Lewat Jadual			
1.	Kementerian Pembangunan Luar Bandar Projek Kecil	49,457	-	-	-	-	49,457
2.	Jabatan Ketua Menteri	6,751	1	454	5	3	7,214
	Projek Pembangunan Biasa	187	1	38	5	-	
	Projek Kecil	6,564	-	416	-	-	
3.	Kementerian Pembangunan Infrastruktur	422	-	35	1	-	458
4.	Kementerian Pertanian Dan Industri Makanan	173	-	145	1	-	319
5.	Kementerian Pelancongan, Kebudayaan Dan Alam Sekitar	69	1	9	3	-	82
6.	Kementerian Belia Dan Sukan	60	1	17	-	-	78
7.	Kementerian Pembangunan Perindustrian	55	-	8	-	-	63
8.	Kementerian Kerajaan Tempatan Dan Perumahan	39	2	6	2	-	49
9.	Kementerian Pembangunan Masyarakat Dan Hal Ehwal Pengguna	17	-	6	1	2	26
10.	Kementerian Pembangunan Sumber Dan Kemajuan Teknologi Maklumat	15	-	-	-	-	15
11.	Kementerian Kewangan	1	-	2			3
Jumlah		57,059*	5	682	13	5	57,764

Sumber: Unit Perancang Ekonomi Negeri, Jabatan Ketua Menteri

Nota*: Sebanyak 56,021 daripada projek siap adalah projek kecil yang dilaksanakan melalui Jabatan Ketua Menteri dan Kementerian Pembangunan Luar Bandar

5.3.2. Lima projek yang belum mula dilaksanakan pada tahun 2015 adalah seperti di **Jadual 5.3**.

Jadual 5.3
Projek Belum Mula Tahun 2015

Bil.	Nama Projek	Siling Peruntukan RMKe-10 Rolling Plan 4 (Disemak 2015) (RM Juta)	Sebab Belum Mula
1.	Cadangan Pembinaan Maahad Tahfiz.	1.00	Reka bentuk belum siap.
2.	Pembinaan Bangunan Baru Pusat Aktiviti warga Emas Beaufort.	0.80	Pertukaran tapak pembinaan projek. Tapak projek telah dimuktamadkan ke tapak asal.
3.	Sekolah Agama Negeri Bum-Bum Semporna.	0.74	Dalam proses permohonan dan kelulusan tapak baru yang dicadangkan.
4.	Cadangan Pembinaan Perpustakaan Islam Masjid Negeri Sabah.	0.50	Reka bentuk belum siap.
5.	Pembinaan Semula Bangunan Baru Rumah warga Tua Air Panas, Tawau.	0.50	Perubahan skop kerja. Penyediaan <i>Preliminary Details Abstract</i> baru perlu disesuaikan dengan fasa pelaksanaan baru yang ditetapkan. Projek dilaksanakan secara berperingkat.

Sumber: Unit Perancangan Ekonomi Negeri

5.4. RUMUSAN

Pada keseluruhannya, prestasi pelaksanaan RMK-10 adalah baik di mana RM3.95 bilion atau 84.1% daripada peruntukan sejumlah RM4.70 bilion telah dibelanjakan dan sejumlah 57,059 projek atau 98.8% daripada 57,764 projek telah siap dilaksanakan dalam tempoh 5 tahun.

BAHAGIAN IV

PENYERAHAN, PENGESAHAN,
PEMBENTANGAN PENYATA KEWANGAN
DAN PRESTASI KEWANGAN
AGENSI NEGERI

BAHAGIAN IV

PENYERAHAN, PENGESAHAN, PEMBENTANGAN PENYATA KEWANGAN DAN PRESTASI KEWANGAN AGENSI NEGERI

6. PENDAHULUAN

Mengikut Akta Audit 1957, Ketua Audit Negara dikehendaki menjalankan pengauditan Penyata Kewangan Agensi Negeri iaitu BBN (BBN), Pihak Berkuasa Tempatan (PBT), Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah dan Majlis Ugama Islam Sabah. Pengauditan ini adalah untuk mengesah dan memastikan ketepatannya serta memberi pendapat sama ada penyata itu menggambarkan kedudukan yang benar dan saksama dengan berpanduan Akta dan Piawaian yang diluluskan.

6.1. PENGAUDITAN PENYATA KEWANGAN

Ketua Audit Negara bertanggungjawab melaksanakan pengauditan terhadap 44 Agensi Negeri iaitu 20 BBN termasuk Majlis Ugama Islam Sabah dan Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah serta 24 PBT di Negeri Sabah selaras dengan kehendak Akta Audit 1957. Daripada jumlah tersebut, pengauditan bagi 18 BBN dan 21 PBT telah dijalankan oleh Firma Audit Swasta bagi pihak Ketua Audit Negara. Lantikan Firma Audit Swasta itu adalah selaras dengan peruntukan Seksyen 7(3) Akta Audit 1957, yang memberi kuasa kepada Ketua Audit Negara melantik pihak yang berkebolehan untuk menjalankan pengauditan bagi pihak beliau. Manakala pengauditan penyata kewangan Majlis Ugama Islam Sabah, Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah, Majlis Daerah Kunak, Majlis Daerah Beluran dan Majlis Daerah Pitas dijalankan oleh Jabatan Audit Negara sendiri.

6.2. KEDUDUKAN PENYERAHAN PENYATA KEWANGAN

6.2.1. Mengikut undang-undang tubuh BBN berkenaan, Enakmen Badan-badan Berkanun (Peruntukan-peruntukan Tambahan) 1997 dan Ordinan Kerajaan Tempatan 1961 (Sabah No. 11 Tahun 1961), penyata kewangan BBN dan PBT hendaklah diaudit oleh Ketua Audit Negara. Penyata Kewangan BBN perlu dikemukakan kepada Jabatan Audit Negara dalam tempoh 6 bulan selepas penutupan akaun tahunan selaras dengan Pekeliling Kementerian Kewangan Negeri Sabah Bil.14 Tahun 2009. Manakala Penyata Kewangan PBT pula perlu dikemukakan selewat-lewatnya pada 30 April tahun berikutnya mengikut Pindaan Arahan Kewangan PBT 1961 dan Pindaan Tahun 2007 bertarikh 16 April 2009.

6.2.2. Setakat 30 Jun 2016, semua 24 PBT telah mengemukakan penyata kewangan bagi tahun berakhir 31 Disember 2015 kepada Jabatan Audit Negara. Bagi BBN pula, sebanyak 6 penyata kewangan BBN bagi tahun berakhir 31 Disember 2015 belum diserahkan untuk pengauditan. Butiran lanjut kedudukan penyerahan penyata kewangan BBN dan PBT setakat 30 Jun 2016 adalah seperti di **Jadual 6.1** dan **Jadual 6.2**.

Jadual 6.1
Kedudukan Penyerahan Penyata Kewangan BBN Tahun 2015 Setakat 30 Jun 2016

Bil.	BBN	Tarikh Serah
1.	Perbadanan Pinjaman Sabah	19.02.16
2.	Lembaga Kebudayaan Negeri Sabah	14.03.16
3.	Kumpulan Wang Penanaman Semula Getah Sabah	29.03.16
4.	Lembaga Pelancongan Sabah	21.04.16
5.	Lembaga Industri Getah Sabah	27.04.16
6.	Lembaga Sukan Negeri Sabah	28.04.16
7.	Korporasi Pembangunan Desa Sabah	29.04.16
8.	Pihak Berkuasa Pembangunan Ekonomi Dan Pelaburan Sabah	29.04.16
9.	Lembaga Kemajuan Perhutanan Negeri Sabah	29.04.16
10.	Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah	10.05.16
11.	Majlis Perkhidmatan Masyarakat Sabah	16.05.16
12.	Lembaga Pemegang Amanah Taman-Taman Sabah	26.05.16
13.	Lembaga Pembangunan Perumahan Dan Bandar	27.05.16
14.	Yayasan Tun Fuad	27.05.16
15.	Korporasi Kemajuan Perikanan Dan Nelayan Sabah	BT
16.	Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sabah	BT
17.	Majlis Ugama Islam Sabah	BT
18.	Lembaga Pelabuhan-Pelabuhan Sabah	BT
19.	Yayasan Sabah	BT
20.	Lembaga Kemajuan Tanah Negeri Sabah	BT

Sumber: Jabatan Audit Negara

Nota: BT – Belum Terima

Jadual 6.2
Kedudukan Penyerahan Penyata Kewangan PBT
Tahun 2015 Setakat 30 Jun 2016

Bil.	PBT	Tarikh Serah
1.	Majlis Perbandaran Tawau	04.01.2016
2.	Majlis Daerah Tenom	04.01.2016
3.	Majlis Daerah Nabawan	05.01.2016
4.	Majlis Daerah Kuala Penyu	19.01.2016
5.	Majlis Daerah Tambunan	11.02.2016
6.	Majlis Daerah Keningau	12.02.2016
7.	Lembaga Bandaran Kudat	29.02.2016
8.	Majlis Daerah Beaufort	03.03.2016
9.	Majlis Daerah Ranau	23.03.2016
10.	Majlis Daerah Semporna	28.02.2016
11.	Majlis Daerah Kunak	06.04.2016
12.	Majlis Daerah Beluran	08.04.2016
13.	Majlis Daerah Penampang	13.04.2016
14.	Majlis Daerah Pitas	18.04.2016
15.	Majlis Daerah Putatan	20.04.2016
16.	Majlis Daerah Lahad Datu	21.04.2016
17.	Majlis Perbandaran Sandakan	28.04.2016
18.	Majlis Daerah Sipitang	28.04.2016
19.	Dewan Bandaraya Kota Kinabalu	29.04.2016
20.	Majlis Daerah Kinabatangan	29.04.2016
21.	Majlis Daerah Kota Belud	29.04.2016
22.	Majlis Daerah Kota Marudu	29.04.2016
23.	Majlis Daerah Papar	29.04.2016
24.	Majlis Daerah Tuaran	29.04.2016

Sumber: Jabatan Audit Negara

6.2.3. Kelewatan penyerahan penyata kewangan BBN antaranya berpunca daripada syarikat subsidiari lewat mengemukakan penyata kewangan kepada BBN untuk disatukan dan perbezaan rekod antara subsidiari dengan BBN menyebabkan akaun akhir tidak dapat disediakan.

6.2.4. Manakala semua Penyata Kewangan PBT telah diserahkan untuk pengauditan. Ini merupakan pencapaian terbaik PBT di mana semua Penyata Kewangan bagi tahun 2015 telah berjaya diserahkan dalam tempoh 4 bulan selepas penutupan akaun tahunan.

6.3. PENGESAHAN PENYATA KEWANGAN

6.3.1. Pengauditan penyata kewangan Agensi Negeri dijalankan untuk memberi pendapat sama ada penyata kewangan menggambarkan kedudukan yang benar dan saksama serta rekod perakaunan yang berkaitan telah diselenggarakan dengan teratur dan kemas kini. Pendapat yang dikeluarkan terhadap penyata kewangan adalah dijelaskan melalui persijilan iaitu sama ada Sijil Tanpa Teguran, Berteguran, Bertentangan atau Penafian.

6.3.2. Sebanyak 44 penyata kewangan Badan Berkanun Negeri dan Pihak Berkuasa Tempatan bagi tahun 2014 telah disahkan. Semua penyata kewangan tersebut telah diberi Sijil Tanpa Teguran kecuali Majlis Ugama Islam Sabah kerana amaun penghutang perniagaan yang dinyatakan dalam penyata kewangan tidak dapat disahkan kerana tidak disokong dengan perjanjian sewa, rekod pembayaran berserta baki tunggakan sewa yang lengkap.

6.4. PEMBENTANGAN PENYATA KEWANGAN

Mengikut Enakmen Badan-badan Berkanun (Peruntukan-peruntukan Tambahan) 1997 dan Ordinan Kerajaan Tempatan 1961, penyata kewangan BBN dan PBT yang telah diaudit hendaklah dibentangkan di Dewan Undangan Negeri (DUN). Setakat 30 Jun 2016, semua 44 penyata kewangan BBN dan PBT bagi tahun 2014 telah dibentangkan di DUN.

6.5. PRESTASI KEWANGAN

Sehingga 30 Jun 2016, hanya 14 daripada 20 BBN yang telah mengemukakan penyata kewangan bagi tahun 2015 untuk diaudit. Analisis prestasi kewangan dibuat terhadap 13 BBN yang telah mengemukakan penyata kewangan bagi tahun 2015 kecuali satu BBN Perbadanan Baitulmal Negeri Sabah. Daripada jumlah tersebut, hanya 2 penyata kewangan BBN telah disahkan iaitu Perbadanan Pinjaman Sabah dan Lembaga Kebudayaan Negeri Sabah. Manakala 11 penyata kewangan BBN masih belum disahkan kerana sedang diaudit iaitu Lembaga Industri Getah Sabah, Kumpulan Wang Penanaman Semula Getah Sabah, Pihak Berkuasa Pembangunan Ekonomi Dan Pelaburan Sabah, Lembaga Sukan Negeri Sabah, Korporasi Pembangunan Desa Sabah, Lembaga Pelancongan Sabah, Lembaga Kemajuan Perhutanan Negeri Sabah, Lembaga Pembangunan Perumahan Dan Bandar,

6.5.1. Prestasi Kewangan BBN

6.5.1.1. Pada keseluruhannya, kedudukan kewangan tahun 2015 bagi 13 BBN adalah baik berbanding tahun 2014. Pada akhir tahun 2015, lebih pendapatan terkumpul telah meningkat sejumlah RM85.23 juta atau 17.1% kepada RM 583.09 juta pada tahun 2015 berbanding RM497.86 juta pada tahun 2014. Lebih jumlah aset pula meningkat sedikit sejumlah RM32.31 juta atau 3% kepada RM1.11 bilion pada tahun 2015 berbanding RM1.08 bilion pada tahun 2014. Aset bersih semasa meningkat sejumlah RM157.23 juta atau 5.4% menjadi RM3.05 bilion pada tahun 2015 berbanding RM2.9 bilion pada tahun 2014. Selain itu, surplus pendapatan tahun semasa menunjukkan peningkatan sejumlah RM45.44 juta atau 60.5% kepada RM120.57 juta pada tahun 2015 berbanding RM75.13 juta pada tahun 2014. Prestasi kewangan 13 BBN bagi tahun 2015 berbanding 2014 adalah seperti **Jadual 6.3**.

Jadual 6.3
Prestasi Kewangan BBN Bagi Tahun 2015 Berbanding 2014

Bil.	Perkara	Tahun		Perubahan	
		2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Lebih Pendapatan Berkumpul	497.86	583.09	85.23	17.1
2.	Lebih Jumlah Aset	1,078.96	1,111.27	32.31	3.0
3.	Aset Bersih Semasa	2,896.24	3,053.47	157.23	5.4
4.	Surplus Pendapatan Semasa	75.13	120.57	45.44	60.5

Sumber: Penyata Kewangan BBN

6.5.1.2. Selanjutnya, analisis terhadap Penyata Pendapatan bagi tahun berakhir 31 Disember 2015 mendapati 11 BBN yang mengemukakan penyata kewangan telah memperolehi surplus antara RM61,694 hingga RM50.28 juta. Perbadanan Pinjaman Sabah masih kekal mencatatkan surplus tertinggi pada tahun 2015 iaitu RM50.28 juta kerana peningkatan dalam pendapatan faedah. Sementara 2 BBN iaitu Lembaga Pelancongan Sabah mencatatkan defisit berjumlah RM4.53 juta dan Lembaga Kebudayaan Negeri Sabah mencatat defisit berjumlah RM1.85 juta pada tahun 2015.

6.5.1.3. Analisis terhadap Lembaran Imbangan pada 31 Disember 2015 mendapati kesemua 13 BBN berada dalam kedudukan stabil di mana aset semasa melebihi liabiliti semasa antara RM1.55 juta hingga RM2.35 bilion. Perbadanan Pinjaman Sabah didapati mencatat aset semasa bersih paling tinggi berjumlah RM2.35 bilion di mana aset semasa berjumlah RM2.40 bilion berbanding liabiliti semasa yang berjumlah RM51.92 juta. Sejumlah RM2.34 bilion daripada aset semasa tersebut merupakan pembiayaan, pendahuluan dan lain-lain pinjaman. Prestasi kewangan BBN bagi tahun berakhir 31 Disember 2015 adalah seperti **Jadual 6.4**.

Jadual 6.4
Prestasi Kewangan BBN Bagi Tahun Berakhir 31 Disember 2015

Bil.	BBN	Penyata Pendapatan Bagi Tahun Berakhir 31 Disember 2015 (RM Juta)			Lembaran Imbangan Bagi Tahun Berakhir 31 Disember 2015 (RM Juta)		
		Hasil	Perbelanjaan	Surplus/ (Defisit)	Aset Semasa	Liabiliti Semasa	Aset/ (Liabiliti) Semasa Bersih
1.	Lembaga Industri Getah Sabah	287.17	244.67	42.50	204.14	37.07	167.07
2.	Perbadanan Pinjaman Sabah	209.85	159.57	50.28	2,401.85	51.92	2,349.93
3.	Korporasi Pembangunan Desa Sabah	155.17	135.92	19.25	62.13	11.26	50.87
4.	Lembaga Pemegang Amanah Taman-Taman Sabah	56.13	49.15	6.98	56.27	4.55	51.72
5.	Lembaga Pelancongan Sabah	30.29	34.82	-4.53	36.23	3.77	32.46
6.	Lembaga Sukan Negeri Sabah	28.11	28.05	0.06	13.97	3.12	10.85
7.	Lembaga Pembangunan Perumahan Dan Bandar	22.87	21.27	1.60	182.59	118.58	64.01
8.	Lembaga Kebudayaan Negeri Sabah	14.62	16.47	-1.85	4.80	3.25	1.55
9.	Lembaga Kemajuan Perhutanan Negeri Sabah	14.36	12.54	1.82	64.91	10.03	54.88
10.	Pihak Berkuasa Pembangunan Ekonomi Dan Pelaburan Sabah	12.99	11.65	1.34	243.01	1.65	241.36
11.	Kumpulan Wang Penanaman Semula Getah Sabah	12.13	9.53	2.60	10.10	0.82	9.28
12.	Majlis Perkhidmatan Masyarakat Sabah	3.96	3.66	0.30	6.36	0.30	6.06
13.	Yayasan Tun Fuad	0.44	0.22	0.22	11.50	0.07	11.43
Jumlah		848.09	727.52	120.57	3,297.86	246.39	3,051.47

Sumber: Penyata Kewangan BBN

6.5.2. Analisis Aset

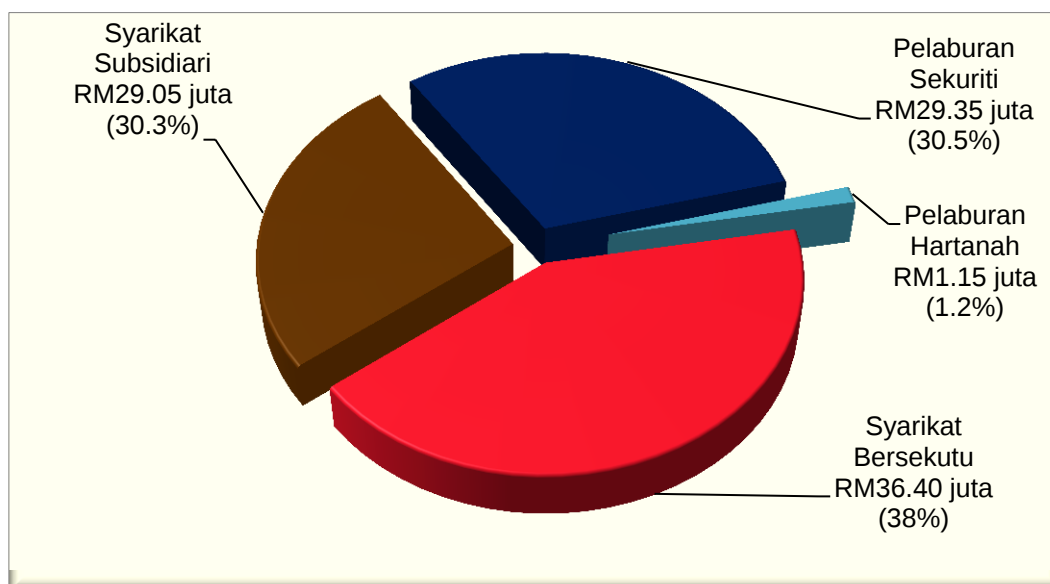
6.5.2.1. Pada akhir tahun 2015, sebanyak 13 BBN memperoleh aset sejumlah RM3.63 bilion berbanding RM3.52 bilion pada tahun 2014 iaitu sedikit peningkatan sejumlah RM111.4 juta atau 3%. Daripada jumlah aset tersebut, jumlah aset semasa pada akhir tahun 2015 ialah RM3.29 bilion berbanding RM3.15 bilion pada tahun 2014. Analisis Audit mendapati pada keseluruhannya, nilai aset bersih semasa telah meningkat daripada RM2.9 bilion pada tahun 2014 kepada RM3.05 bilion pada tahun 2015 iaitu peningkatan sejumlah RM157.23 juta atau 5.4%. Sebanyak 8 BBN mengalami peningkatan aset bersih semasa antara RM216,924 hingga RM131.32 juta pada tahun 2015. Tiga BBN mengalami peningkatan aset bersih semasa melebihi 20% pada tahun 2015 iaitu Kumpulan wang Penanaman Semula Getah Sabah meningkat sejumlah RM3.36 juta atau 56.7% kerana bayaran balik pendahuluan daripada Lembaga Industri Getah Sabah berjumlah RM1.31 juta yang turut menyumbang peningkatan wang dibank daripada RM5.52 juta dalam tahun 2014 kepada RM7.53 juta pada tahun 2015; Lembaga Pemegang Amanah Taman-Taman Sabah meningkat sejumlah RM9.99 juta atau 23.9% kerana peningkatan penghutang sejumlah RM1.36 juta dan wang dibank sejumlah RM9.64 juta; dan Lembaga Industri Getah Sabah meningkat sejumlah RM32.50 juta atau 24.1% kerana peningkatan pendapatan pelbagai sejumlah RM32.27 juta yang turut menyumbang peningkatan wang di bank sejumlah RM14.87 juta.

6.5.2.2. Selain itu, 4 BBN mengalami penurunan dalam aset bersih semasa melebihi 5% pada tahun 2015 iaitu Lembaga Kebudayaan Negeri Sabah mencatatkan penurunan ketara sejumlah RM1.63 juta atau 51.2% kerana peningkatan pemiutang dan akruan sejumlah RM2.15 juta; Lembaga Pelancongan Sabah mencatatkan penurunan sejumlah RM4.51 juta atau 12.2% kerana pengurangan wang di bank sejumlah RM5.16 juta kesan daripada penurunan pendapatan semasa serta keperluan untuk menampung keperluan operasi semasa. Pihak Berkuasa Pembangunan Ekonomi Dan Pelaburan Sabah mencatatkan penurunan sejumlah RM18.20 juta atau 6.9% kerana penurunan deposit jangka pendek berjumlah RM23.10 juta untuk penggunaan projek SDC dan program khas yang dirancang; dan Korporasi Pembangunan Desa Sabah mencatatkan penurunan sejumlah RM3.41 juta atau 6.3% disebabkan oleh peningkatan penghutang perdagangan dan lain-lain penghutang yang ketara berjumlah RM3.83 juta. Sementara satu BBN iaitu Lembaga Sukan Negeri Sabah hanya mengalami penurunan sejumlah RM250,000 atau 2.3% dalam aset semasa bersih pada tahun 2015.

6.5.3. Analisis Pelaburan

Pada akhir tahun 2015, sebanyak 10 daripada 13 BBN telah membuat pelaburan berjumlah RM95.95 juta yang terdiri daripada pelaburan dalam syarikat subsidiari, syarikat bersekutu, hartanah dan sekuriti. Analisis Audit mendapati pada keseluruhannya, jumlah pelaburan telah menurun sejumlah RM10.26 juta atau 9.7% berbanding RM106.21 juta pada tahun 2014. Jenis Pelaburan oleh BBN pada tahun 2015 adalah seperti di **Carta 6.1**.

Carta 6.1
Jenis Pelaburan BBN Bagi Tahun 2015

Sumber: Penyata Kewangan BBN

6.5.4. Analisis Liabiliti

6.5.4.1. Pada akhir tahun 2015, jumlah liabiliti bagi 13 BBN ialah RM2.52 bilion berbanding RM2.44 bilion pada tahun 2014 iaitu meningkat sejumlah RM79.09 juta atau 3.2%. Jumlah liabiliti bagi 7 BBN didapati telah meningkat antara 0.9% hingga 900% dan jumlah liabiliti bagi 5 BBN pula telah menurun melebihi 7% pada tahun 2015 berbanding tahun 2014. Sementara satu BBN hanya mengalami penurunan jumlah liabiliti 1.4% pada tahun 2015 berbanding tahun 2014.

6.5.4.2. Liabiliti 4 BBN meningkat melebihi 20% dalam tahun 2015 iaitu Lembaga Kebudayaan Negeri Sabah kerana peningkatan pemiutang jangka pendek sejumlah RM2.15 juta; Majlis Perkhidmatan Masyarakat Sabah kerana peningkatan pelbagai pemiutang sejumlah RM275,909; Yayasan Tun Fuad kerana peningkatan pemiutang sejumlah RM65,567; dan Lembaga Kemajuan Perhutanan Negeri Sabah kerana peningkatan pinjaman jangka panjang sejumlah RM8.53 juta kerana peningkatan pinjaman jangka panjang sejumlah RM8.53 juta berserta penurunan pelbagai pemiutang sejumlah RM4.45 juta. Sementara liabiliti bagi 3 BBN iaitu Perbadanan Pinjaman Sabah, Lembaga Pemegang Amanah Taman-Taman Sabah dan Korporasi Pembangunan Desa Sabah pula meningkat tidak melebihi 7% dalam tahun 2015.

6.5.4.3. Penurunan liabiliti kesemua 6 BBN iaitu Kumpulan Wang Penanaman Semula Getah Sabah sejumlah RM880,000 atau 51.8%; Lembaga Sukan Negeri Sabah sejumlah RM1.77 juta atau 36.3%; Lembaga Industri Getah Sabah sejumlah RM7.68 juta atau 16.7%; Lembaga Pelancongan Sabah sejumlah RM510,000 atau 11.9%; Lembaga Pembangunan Perumahan Dan Bandar sejumlah RM2 juta atau 1.4%; dan Pihak Berkuasa Pembangunan Ekonomi Dan Pelaburan Sabah sejumlah RM22.27 juta atau 8.6% kerana penurunan pemiutang. Jumlah liabiliti BBN bagi tahun 2015 berbanding 2014 adalah seperti **Jadual 6.5**.

Jadual 6.5
Jumlah Liabiliti BBN Bagi Tahun 2015 Berbanding 2014

Bil.	BBN	2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)	Perubahan	
				(RM Juta)	(%)
1.	Lembaga Industri Getah Sabah	45.94	38.26	-7.68	-16.7
2.	Perbadanan Pinjaman Sabah	1,880.70	1,986.59	105.89	5.6
3.	Korporasi Pembangunan Desa Sabah	10.55	11.26	0.71	6.7
4.	Lembaga Kemajuan Perhutanan Negeri Sabah	15.50	19.88	4.38	28.3
5.	Lembaga Pelancongan Sabah	4.28	3.77	-0.51	-11.9
6.	Kumpulan Wang Penanaman Semula Getah Sabah	1.70	0.82	-0.88	-51.8
7.	Lembaga Kebudayaan Negeri Sabah	1.10	3.25	2.15	195.5
8.	Pihak Berkuasa Pembangunan Ekonomi Dan Pelaburan Sabah	257.82	235.55	-22.27	-8.6
9.	Lembaga Sukan Negeri Sabah	4.88	3.11	-1.77	-36.3
10.	Majlis Perkhidmatan Masyarakat Sabah	0.03	0.30	0.27	900.0
11.	Lembaga Pemegang Amanah Taman-Taman Sabah	80.73	81.46	0.73	0.9
12.	Lembaga Pembangunan Perumahan Dan Bandar	139.63	137.63	-2.00	-1.4
13.	Yayasan Tun Fuad	0.00	0.07	0.07	100.0
Jumlah		2,442.86	2,521.95	79.09	3.2

Sumber: Penyata Kewangan BBN

6.5.5. Analisis Nisbah

Analisis Nisbah merupakan satu kaedah untuk menilai kekukuhan kewangan sesebuah agensi termasuk kemampuan bayaran, kecairan, dan perubahan nilai bersih agensi tersebut. Bagi menilai prestasi kewangan 13 BBN pada tahun 2015, analisis Nisbah Semasa, Nisbah Cepat, Aset Bersih Semasa, Aliran Tunai Bersih dan Nisbah Hutang telah dibuat.

6.5.5.1. Nisbah Semasa digunakan bagi menilai keupayaan kecairan agensi untuk menjelaskan hutang jangka pendek. Berdasarkan pengiraan, didapati 13 BBN mempunyai aset semasa berbanding dengan liabiliti semasa melebihi sekali ganda. Ini menunjukkan, 13 BBN berkemampuan untuk mendapatkan tunai bagi membayar segala hutang semasa pada tahun 2015.

6.5.5.2. Nisbah Cepat pula mengukur kemampuan agensi untuk membayar hutang jangka pendek tanpa bergantung pada inventori. Pengiraan Nisbah Cepat mendapati 13 BBN mempunyai kecairan yang mencukupi dan tidak bergantung kepada inventori untuk menjelaskan liabiliti jangka pendek pada tahun 2015.

6.5.5.3. Aset Semasa Bersih bertujuan mengukur keupayaan aset semasa untuk menampung liabiliti semasa dalam satu tempoh. Aset Semasa Bersih yang positif adalah penting untuk memastikan agensi mampu melaksanakan aktiviti semasa dengan sumber kewangan yang mencukupi. Analisis mendapati 13 BBN mempunyai lebih Aset Semasa Bersih pada tahun 2015.

6.5.5.4. Aliran Tunai Bersih menunjukkan nilai kesetaraan tunai yang dimiliki oleh agensi dalam tahun semasa. Pada tahun 2015, sebanyak 13 BBN didapati mempunyai nilai kesetaraan tunai yang positif untuk pergerakan tunai ke dalam atau keluar suatu perniagaan, projek atau produk kewangan.

6.5.5.5. Nisbah Hutang mengukur peratus dana dibiayai daripada sumber selain ekuiti. Analisis Nisbah Hutang mendapati 4 daripada 13 BBN menunjukkan lebih daripada 50% jumlah asetnya dibiayai oleh jumlah hutang. Perbadanan Pinjaman Sabah membuat pinjaman di Syarikat Cagamas Berhad berdasarkan pinjaman perumahan kakitangan Kerajaan Negeri, bank berlesen dan Kerajaan Negeri Sabah dan Pihak Berkuasa Pembangunan Ekonomi Dan Pelaburan Sabah tidak membuat pinjaman tetapi pemilikan aset semasa yang tinggi dibiayai oleh geran pembangunan yang belum digunakan. Sementara Lembaga Kebudayaan Negeri Sabah mengalami peningkatan hutang dalam tahun 2015; dan Lembaga Pembangunan Perumahan Dan Bandar mengalami peningkatan pinjaman daripada Kerajaan Negeri Sabah dan Akaun Amanah dalam tahun 2015. Penilaian terhadap analisis kecairan dan kestabilan BBN bagi tahun 2015 adalah seperti **Jadual 6.6**.

Jadual 6.6
Analisis Kecairan Dan Kestabilan BBN Bagi Tahun 2015

Bil.	BBN	Nisbah Semasa	Nisbah Cepat	Aset Semasa Bersih/ Modal Kerja (RM Juta)	Aliran Tunai Bersih (RM Juta)	Nisbah Hutang (%)
1.	Lembaga Industri Getah Sabah	4.3	4.8	167.07	165.61	18.7
2.	Perbadanan Pinjaman Sabah	46.2	46.2	2,349.93	25.85	81.1
3.	Korporasi Pembangunan Desa Sabah	5.5	5.3	50.87	17.93	9.2
4.	Lembaga Kemajuan Perhutanan Negeri Sabah	6.5	6.4	54.88	42.85	16.7
5.	Lembaga Pelancongan Sabah	9.6	9.6	32.46	40.32	9.5
6.	Kumpulan Wang Penanaman Semula Getah Sabah	12.3	10.6	9.28	7.53	7.2
7.	Lembaga Kebudayaan Negeri Sabah	1.4	1.4	1.55	3.25	50.3
8.	Pihak Berkuasa Pembangunan Ekonomi Dan Pelaburan Sabah	147.2	147.2	243.36	238.79	97.0
9.	Lembaga Sukan Negeri Sabah	4.5	4.5	10.85	10.54	18.2
10.	Majlis Perkhidmatan Masyarakat Sabah	21.2	21.0	6.06	6.09	2.9
11.	Lembaga Pemegang Amanah Taman-Taman Sabah	12.3	12.3	51.72	15.35	46.8
12.	Lembaga Pembangunan Perumahan Dan Bandar	1.5	1.49	64.01	52.35	62.1
13.	Yayasan Tun Fuad	1.0	1.0	11.43	11.50	0.5

Sumber: Penyata Kewangan BBN

6.5.6. Prestasi Anak Syarikat BBN

6.5.6.1. Analisis Pelaburan Dalam Syarikat

Pada akhir tahun 2015, sebanyak 10 BBN telah melabur dalam 20 anak syarikat dan 7 syarikat bersekutu dengan jumlah pelaburan sebanyak RM51.65 juta. BBN yang membuat pelaburan tertinggi dalam anak syarikat pada tahun 2015 adalah Lembaga Industri Getah Sabah yang melabur sejumlah RM20.01 juta dalam 4 anak syarikat dan 3 syarikat bersekutu. Analisis pelaburan pada kos dalam anak syarikat dan syarikat bersekutu oleh BBN adalah seperti di **Jadual 6.7**.

Jadual 6.7
Analisis Pelaburan Pada Kos Dalam Anak Syarikat Pada Tahun 2015

Bil.	BBN	Anak Syarikat (100%)	Anak Syarikat (>50%)	Syarikat Bersekutu (<50%)	Jumlah Syarikat	Jumlah Pelaburan (RM Juta)
1.	Korporasi Pembangunan Desa	1	3	-	4	1.34
2.	Lembaga Kemajuan Tanah Negeri Sabah	1	-	1	2	6.09
3.	Yayasan Sabah	2	2	-	4	5.45
4.	Lembaga Kemajuan Perhutanan Negeri Sabah	0	0	3	3	1.60
5.	Lembaga Pembangunan Perumahan dan Bandar	2	1	0	3	6.85
6.	Lembaga Pemegang Amanah Taman-Taman Sabah	1	0	0	1	0.000005
7.	Perbadanan Pinjaman Sabah	0	1	0	1	8.12
8.	Lembaga Pelancongan Sabah	1	0	0	1	2.19
9.	Lembaga Industri Getah Sabah	4	0	3	7	20.01
10.	Lembaga Pelabuhan-Pelabuhan Sabah	1	0	0	1	0.001
Jumlah		13	7	7	27	51.65

Sumber: Penyata Kewangan BBN

6.5.6.2. Status Anak Syarikat

Analisis Audit mendapati 6 BBN telah melabur dalam 13 anak syarikat yang berstatus aktif. Bilangan anak syarikat yang aktif dan dormant adalah seperti **Jadual 6.8**.

Jadual 6.8
Bilangan Anak Syarikat Yang Aktif Dan Dormant Pada Tahun 2015

Bil.	BBN	Bilangan Anak Syarikat (Ekuiti lebih daripada 50%)		
		Status		Jumlah
		Aktif	Dormant	
1.	Korporasi Pembangunan Desa	3	1	4
2.	Lembaga Kemajuan Tanah Negeri Sabah	1	0	1
3.	Yayasan Sabah	0	4	4
4.	Lembaga Pembangunan Perumahan dan Bandar	3	0	3
5.	Lembaga Pemegang Amanah Taman-Taman Sabah	0	1	1
6.	Perbadanan Pinjaman Sabah	1	0	1
7.	Lembaga Industri Getah Sabah	4	0	4
8.	Lembaga Pelancongan Sabah	1	0	1
9.	Lembaga Pelabuhan-Pelabuhan Sabah	0	1	1
Jumlah		13	7	20

Sumber: Penyata Kewangan BBN

6.5.6.3. Analisis Keuntungan/Kerugian Terkumpul Syarikat

Pada 31 Disember 2015, sebanyak 2 anak syarikat yang aktif di bawah 2 BBN mempunyai keuntungan terkumpul secara keseluruhannya berjumlah RM96.08 juta. Dari segi kerugian terkumpul, analisis Audit menunjukkan 4 anak syarikat di bawah satu BBN mempunyai kerugian terkumpul secara keseluruhannya berjumlah RM5.39 juta. Anak syarikat kepada Lembaga Kemajuan Tanah Negeri Sabah iaitu SLDB Properties Sdn. Bhd mempunyai keuntungan terkumpul tertinggi berjumlah RM91.67 juta. Analisis keuntungan terkumpul dan kerugian terkumpul anak syarikat BBN bagi tahun kewangan 2015 adalah seperti di **Jadual 6.9**.

Jadual 6.9
Analisis Keuntungan/Kerugian Terkumpul Anak Syarikat BBN Bagi Tahun Kewangan 2015

Bil.	BBN	Keuntungan Terkumpul		Kerugian Terkumpul		Keuntungan /Kerugian Terkumpul Bersih
		Bil. Syarikat	(RM Juta)	Bil. Syarikat	(RM Juta)	(RM Juta)
1.	Korporasi Pembangunan Desa	0	0.00	4	5.39	-5.39
2.	Lembaga Kemajuan Tanah Negeri Sabah	1	91.67	0	0.00	91.67
3.	Lembaga Pelancongan Sabah	1	4.41	0	0.00	4.41
Jumlah		2	96.08	4	5.39	90.69

Sumber: Penyata Kewangan Anak Syarikat

Pada pendapat Audit, Lembaga Pengarah Korporasi Pembangunan Desa perlu memantau prestasi kewangan anak syarikat terutama yang mengalami kerugian terkumpul. Sistem pemantauan yang berkesan penting untuk memastikan anak syarikat berdaya maju dan dapat memberi pulangan.

6.5.7. Prestasi Kewangan PBT

Penyata kewangan PBT di Negeri Sabah bagi tahun 2015 masih disediakan mengikut asas penerimaan dan pembayaran tunai. Mengikut asas ini, hasil dan harta berkaitan diiktiraf semasa diterima dan bukan semasa diperolehi, manakala perbelanjaan diiktiraf semasa dibayar dan bukan semasa dilakukan.

6.5.7.1. Sebanyak 24 PBT di Negeri Sabah terdiri daripada satu Dewan Bandaraya, 2 Majlis Perbandaran dan 21 Majlis Daerah. Pada tahun 2015, daripada sebanyak 6 daripada 24 PBT memperoleh surplus pendapatan, manakala 18 PBT mencatat defisit. Selain itu, 20 PBT didapati mempunyai harta yang mampu menampung tanggungan semasa. Prestasi kewangan 24 PBT bagi tahun berakhir 31 Disember 2015 adalah seperti di **Jadual 6.10**.

Jadual 6.10
Prestasi Kewangan PBT Bagi Tahun Berakhir 31 Disember 2015

Bil.	PBT	Penyata Penerimaan dan Pendapatan Bagi Tahun Berakhir 31 Disember 2015 (RM Juta)			Penyata Harta dan Tanggungan Bagi Tahun Berakhir 31 Disember 2015 (RM Juta)		
		Hasil	Perbelanjaan	Surplus/ Defisit	Harta	Tanggungan	Harta/ Tanggungan Bersih
1.	Dewan Bandaraya Kota Kinabalu	122.03	124.24	-2.21	62.86	41.39	21.47
	Jumlah Kecil	122.03	124.24	-2.21	62.86	41.39	21.47
2.	Majlis Perbandaran Tawau	46.38	41.84	4.54	54.48	2.05	52.43
3.	Majlis Perbandaran Sandakan	49.03	52.56	-3.53	12.55	18.19	-5.64
	Jumlah Kecil	95.41	94.40	1.01	67.03	20.24	46.79
4.	Majlis Daerah Lahad Datu	22.74	16.18	6.56	29.72	2.45	27.27
5.	Majlis Daerah Penampang	23.03	18.74	4.29	41.74	0.57	41.17
6.	Majlis Daerah Keningau	14.47	14.72	-0.25	8.85	1.61	7.24
7.	Majlis Daerah Tuaran	9.81	14.32	-4.51	10.70	4.13	6.57
8.	Majlis Daerah Papar	8.48	8.61	-0.13	4.47	0.73	3.74
9.	Lembaga Bandaran Kudat	5.27	7.06	-1.79	1.81	0.25	1.56
10.	Majlis Daerah Beaufort	6.75	7.32	-0.57	1.81	0.08	1.73
11.	Majlis Daerah Putatan	5.43	4.92	0.51	1.06	0.11	0.95
12.	Majlis Daerah Kinabatangan	4.62	5.11	-0.49	2.43	1.30	1.13
13.	Majlis Daerah Semporna	5.34	7.37	-2.03	5.03	3.12	1.91
14.	Majlis Daerah Beluran	4.63	4.38	0.25	4.95	0.07	4.88
15.	Majlis Daerah Kota Belud	6.61	6.74	-0.13	3.57	6.29	-2.72
16.	Majlis Daerah Tenom	5.60	5.66	-0.06	1.20	1.89	-0.69
17.	Majlis Daerah Kota Marudu	3.92	4.01	-0.09	0.48	0.84	-0.36
18.	Majlis Daerah Kuala Penyu	4.85	4.94	-0.09	1.62	0.09	1.53
19.	Majlis Daerah Kunak	4.86	4.86	0.01	5.17	0.07	5.10
20.	Majlis Daerah Sipitang	3.53	4.31	-0.78	4.50	0.09	4.41
21.	Majlis Daerah Ranau	2.96	3.10	-0.14	6.47	0.18	6.29
22.	Majlis Daerah Pitas	1.52	2.97	-1.45	1.76	0.51	1.25
23.	Majlis Daerah Tambunan	2.61	2.72	-0.11	3.25	1.06	2.19
24.	Majlis Daerah Nabawan	1.73	1.79	-0.06	0.38	0.02	0.36
	Jumlah Kecil	148.76	149.83	-1.07	140.97	25.46	115.51
	Jumlah Keseluruhan	366.20	368.47	-2.27	270.86	87.09	183.77

Sumber: Penyata Kewangan PBT

6.5.7.2. Cukai Perkara Am

a. Kutipan Cukai Perkara Am

Mengikut Seksyen 82 Ordinan Kerajaan Tempatan 1961, setiap pemilik hartanah dalam kawasan perkadaran hendaklah membayar cukai taksiran tahunan mengikut kadar yang ditetapkan oleh PBT. Salah satu komponen cukai taksiran adalah Cukai Perkara Am yang merupakan cukai dikenakan terhadap hartanah yang dikenali sebagai harta pegangan berkadar seperti bangunan kediaman, perniagaan, perusahaan, pejabat dan tanah kosong dalam kawasan perkadaran. Ia ditaksir berdasarkan nilai tahunan dan kadar peratus yang diwartakan. Pada tahun 2015, Cukai Perkara Am berjumlah RM120.06 juta telah dikutip oleh 24 PBT. Kutipan ini meningkat sejumlah RM12.63 juta atau 11.8% berbanding kutipan pada tahun 2014 yang berjumlah RM107.43 juta. Jumlah hasil Cukai Perkara Am yang dikutip oleh PBT pada tahun 2015 berbanding 2014 adalah seperti di **Jadual 6.11**.

Jadual 6.11
Kutipan Cukai Perkara Am Pada Tahun 2015 Berbanding Tahun 2014

Bil.	PBT	2014 (RM Juta)	2015 (RM Juta)	Perubahan	
				(RM Juta)	(%)
1.	Dewan Bandaraya Kota Kinabalu	43.18	48.24	5.06	11.7
2.	Majlis Perbandaran Tawau	17.36	20.84	3.48	20.0
3.	Majlis Perbandaran Sandakan	22.66	21.25	-1.41	-6.2
4.	Majlis Daerah Penampang	7.59	11.89	4.30	56.7
5.	Majlis Daerah Lahad Datu	6.07	7.33	1.26	20.8
6.	Majlis Daerah Keningau	2.56	1.56	-1.00	-39.1
7.	Majlis Daerah Putatan	1.08	1.28	0.20	18.5
8.	Majlis Daerah Tuaran	1.77	1.69	-0.08	-4.5
9.	Majlis Daerah Papar	1.19	1.68	0.49	41.2
10.	Majlis Daerah Beaufort	1.03	1.12	0.09	8.7
11.	Lembaga Bandaran Kudat	0.69	0.54	-0.15	-21.7
12.	Majlis Daerah Semporna	0.77	0.87	0.10	13.0
13.	Majlis Daerah Kota Marudu	0.42	0.71	0.29	69.0
14.	Majlis Daerah Tenom	0.31	0.30	-0.01	-3.2
15.	Majlis Daerah Ranau	0.28	0.12	-0.16	-57.1
16.	Majlis Daerah Kunak	0.13	0.12	-0.01	-7.7
17.	Majlis Daerah Sipitang	0.11	0.08	-0.03	-27.3
18.	Majlis Daerah Kota Belud	0.09	0.34	0.25	277.8
19.	Majlis Daerah Nabawan	0.01	0.01	0.00	0.0
20.	Majlis Daerah Tambunan	0.06	0.05	-0.01	-16.7
21.	Majlis Daerah Kuala Penyu	0.03	0.02	-0.01	-33.3
22.	Majlis Daerah Pitas	0.04	0.02	-0.02	-50.0
23.	Majlis Daerah Beluran*	0.00	0.00*	0.00	0.0
24.	Majlis Daerah Kinabatangan**	0.00	0.00	0.00	0.0
Jumlah		107.43	120.06	12.63	11.8

Sumber: Penyata Kewangan PBT

Nota: * RM2,005

** Majlis Daerah Kinabatangan belum mengenakan Cukai Perkara Am

b. Tunggakan Cukai Perkara Am

Secara keseluruhan, tunggakan cukai Perkara Am bagi 24 PBT meningkat sejumlah RM15.76 juta atau 20.3% iaitu daripada RM77.61 juta pada tahun 2014 kepada RM93.37 juta pada tahun 2015. Ringkasan tunggakan Cukai Perkara Am adalah seperti di **Jadual 6.12**.

Jadual 6.12
Tunggakan Cukai Perkara Am Pada Tahun 2015 Berbanding Tahun 2014

Bil.	PBT	2014 RM Juta	2015 RM Juta	Perubahan	
				(RM Juta)	(%)
1.	Majlis Perbandaran Tawau	9.61	9.89	0.28	2.9
2.	Majlis Daerah Tenom	1.77	1.39	-0.38	-21.5
3.	Majlis Daerah Nabawan	0.02	0.02	0.00	0.0
4.	Majlis Daerah Kuala Penyu	0.11	0.11	0.00	0.0
5.	Majlis Daerah Tambunan	0.07	0.09	0.02	28.6
6.	Majlis Daerah Keningau	4.22	3.34	-0.88	-20.9
7.	Majlis Daerah Semporna	1.06	1.82	0.76	71.7
8.	Majlis Daerah Beaufort	2.36	2.87	0.51	21.6
9.	Lembaga Bandaran Kudat	0.13	2.68	2.55	1,961.5
10.	Majlis Daerah Lahad Datu	1.41	1.73	0.32	22.7
11.	Majlis Daerah Ranau	0.17	0.07	-0.10	-58.8
12.	Majlis Daerah Kunak	0.23	0.27	0.04	17.4
13.	Majlis Daerah Penampang	5.25	5.49	0.24	4.6
14.	Majlis Daerah Pitas	0.10	0.08	-0.02	-20.0
15.	Majlis Daerah Putatan	0.46	5.67	5.21	1,132.6
16.	Majlis Perbandaran Sandakan	25.58	29.26	3.68	14.4
17.	Majlis Daerah Sipitang	0.06	0.03	-0.03	-50.0
18.	Dewan Bandaraya Kota Kinabalu	15.55	13.84	-1.71	-11.0
19.	Majlis Daerah Kota Belud	0.56	0.89	0.33	58.9
20.	Majlis Daerah Kota Marudu	0.89	1.12	0.23	25.8
21.	Majlis Daerah Papar	3.06	5.80	2.74	89.5
22.	Majlis Daerah Tuaran*	4.94	6.91	1.97	39.9
23.	Majlis Daerah Beluran**	0.00	0.00	0.00	0.0
24.	Majlis Daerah Kinabatangan***	0.00	0.00	0.00	0.0
Jumlah		77.61	93.37	15.76	20.3

Sumber: Penyata Kewangan PBT

Nota: * 1. Bil. 1 hingga 10 – Penyata Kewangan telah disahkan

2. Bil. 11 hingga 24 – Penyata Kewangan sedang diaudit

** Majlis Daerah Beluran tidak mempunyai tunggakan

*** Majlis Daerah Kinabatangan belum mengenakan Cukai Perkara Am

- c. Antara sebab peningkatan tunggakan ini ialah sikap pemilik pegangan yang tidak prihatin dan kurang mengambil berat tanggungjawab untuk membayar cukai. Selain itu, maklumat mengenai perkadaran tidak dikemas kini menyebabkan ada pegangan yang sudah tidak wujud tetapi bil masih dikeluarkan. Sehubungan itu, PBT perlu mengambil tindakan yang lebih serius untuk mengurangkan tunggakan Cukai Perkara Am seperti mengeluarkan dan menghantar notis tuntutan selepas tarikh genap bayaran, mengambil tindakan undang-undang terhadap penghutang, mengadakan kaunter bergerak serta melakukan pemantauan atau pemeriksaan berkala untuk memastikan Cukai Perkara Am dikenakan mengikut penilaian terkini.

- d. Berdasarkan penyata kewangan bagi tahun 2015, jumlah hasil bagi 24 PBT adalah berjumlah RM366.20 juta. Manakala jumlah tunggakan Cukai Perkara Am pula berjumlah RM93.37 juta iaitu 25.5% daripada jumlah hasil PBT. Kedudukan tunggakan cukai Perkara Am berbanding hasil PBT tahun 2015 adalah seperti di **Jadual 6.13**.

Jadual 6.13
Tunggakan Cukai Taksiran Berbanding Pendapatan Bagi Tahun 2015

Bil.	PBT	Tunggakan (RM Juta)	Hasil (RM Juta)	Tunggakan Berbanding Pendapatan (%)
1.	Majlis Perbandaran Tawau	9.89	46.38	21.3
2.	Majlis Daerah Tenom	1.39	5.60	24.8
3.	Majlis Daerah Nabawan	0.02	1.73	1.2
4.	Majlis Daerah Kuala Penyu	0.11	4.85	2.3
5.	Majlis Daerah Tambunan	0.09	2.61	3.4
6.	Majlis Daerah Keningau	3.34	14.47	23.1
7.	Majlis Daerah Semporna	1.82	5.34	34.1
8.	Majlis Daerah Beaufort	2.87	6.75	42.5
9.	Lembaga Bandaran Kudat	2.68	5.27	50.9
10.	Majlis Daerah Lahad Datu	1.73	22.74	7.6
11.	Majlis Daerah Ranau	0.07	2.96	2.4
12.	Majlis Daerah Kunak	0.27	4.86	5.6
13.	Majlis Daerah Penampang	5.49	23.03	23.8
14.	Majlis Daerah Pitas	0.08	1.52	5.3
15.	Majlis Daerah Putatan	5.67	5.43	104.4
16.	Majlis Perbandaran Sandakan	29.26	49.03	59.7
17.	Majlis Daerah Sipitang	0.03	3.53	0.8
18.	Dewan Bandaraya Kota Kinabalu	13.84	122.03	11.3
19.	Majlis Daerah Kota Belud	0.89	6.61	13.5
20.	Majlis Daerah Kota Marudu	1.12	3.92	28.6
21.	Majlis Daerah Papar	5.80	8.48	68.4
22.	Majlis Daerah Tuaran*	6.91	9.81	70.4
23.	Majlis Daerah Beluran**	0.00	4.63	0.0
24.	Majlis Daerah Kinabatangan***	0.00	4.62	0.0
Jumlah		93.37	366.20	25.5

Sumber: Penyata Kewangan PBT

Nota: *1. Bil. 1 hingga 10 – Penyata Kewangan telah disahkan

2. Bil. 11 hingga 24 – Penyata Kewangan sedang diaudit

** Majlis Daerah Beluran tidak mempunyai tunggakan

*** Majlis Daerah Kinabatangan belum mengenakan Cukai Perkara Am

6.6. SYOR AUDIT

6.6.1. Untuk memastikan prestasi kewangan bertambah kukuh dan tadbir urus yang baik, BBN disyorkan mengambil langkah seperti berikut:

6.6.1.1. Ketua Eksekutif/Pengurus Besar BBN perlu bertindak proaktif dan tegas dalam melaksanakan program dan aktiviti Agensi yang dapat menjana pendapatan BBN. Ketua Eksekutif/Pengurus Besar BBN perlu mengambil tindakan tegas bagi mengutip balik tunggakan hutang daripada penghutang dan juga daripada anak syarikat supaya dapat mengukuhkan kedudukan tunai.

6.6.1.2. Lembaga Pengarah Syarikat BBN hendaklah mewujudkan *Key Performance Indicator* untuk memantau prestasi anak syarikat supaya prinsip *going concern* anak syarikat yang terbabit dapat dikekalkan. BBN hendaklah membayar balik tunggakan pinjaman dengan Kerajaan mengikut jadual bayaran balik pinjaman yang disediakan.

6.6.1.3. Bagi anak syarikat BBN yang mengalami kerugian berterusan dan berstatus dormant, Lembaga Pengarah hendaklah mengkaji semula kedudukan syarikat berkenaan sama ada untuk meneruskan operasi atau sebaliknya.

6.6.1.4. Pengauditan berkala Unit Audit Dalam, Kementerian Kewangan terhadap BBN yang kecil dan belum mewujudkan Unit Audit Dalam hendaklah dilaksanakan untuk penambahbaikan pengurusan kewangan Agensi secara berterusan.

6.6.2. Untuk memastikan prestasi kewangan PBT bertambah kukuh, PBT adalah disyorkan mengambil langkah seperti berikut:

6.6.2.1. Kementerian Kerajaan Tempatan Dan Perumahan mengambil inisiatif untuk melaksanakan sistem perakaunan berasaskan akruan bagi PBT di Negeri Sabah agar prestasi kewangan agensi berkenaan dapat dinilai secara menyeluruh dan memberi gambaran mengenai keupayaan dan keberkesanannya mencapai matlamat yang disasarkan.

6.6.2.2. PBT perlu meningkatkan lagi penguatkuasaan dan mengambil tindakan proaktif untuk memungut hasil bagi mengurangkan trend tunggakan Cukai Perkara Am yang kian meningkat.

BAHAGIAN U

PEMBENTANGAN LAPORAN
KETUA AUDIT NEGARA
DAN MESYUARAT JAWATANKUASA
KIRA-KIRA WANG AWAM NEGERI

BAHAGIAN V

PEMBENTANGAN LAPORAN KETUA AUDIT NEGARA DAN MESYUARAT JAWATANKUASA KIRA-KIRA WANG AWAM NEGERI

7. PEMBENTANGAN LAPORAN KETUA AUDIT NEGARA MENGENAI PENYATA KEWANGAN KERAJAAN NEGERI; DAN AKTIVITI KEMENTERIAN/JABATAN/AGENSI DAN PENGURUSAN SYARIKAT KERAJAAN NEGERI

Mengikut Perkara 107(2) Perlembagaan Persekutuan, Laporan Ketua Audit Negara mengenai Akaun Kerajaan Negeri yang telah diaudit hendaklah dibentangkan seberapa segera di Dewan Undangan Negeri. Laporan Ketua Audit Negara Mengenai Aktiviti Kementerian/Jabatan/Agensi Dan Pengurusan Syarikat Kerajaan Negeri Sabah Tahun 2014 Siri 1 dan Siri 2 telah dibentangkan di Dewan Undangan Negeri Sabah masing-masing pada 13 April 2015 dan 6 Julai 2015. Manakala Laporan Ketua Audit Negara Mengenai Aktiviti Kementerian/ Jabatan/Agensi Dan Pengurusan Syarikat Kerajaan Negeri Sabah Tahun 2014 Siri 3 dan Laporan Ketua Audit Negara mengenai Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Dan Pengurusan Kewangan Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri Sabah bagi tahun 2014 telah dibentangkan di Dewan Undangan Negeri pada 26 November 2015.

8. MESYUARAT JAWATANKUASA KIRA-KIRA WANG AWAM NEGERI

8.1. Pada tahun 2015, Jawatankuasa telah bermesyuarat sebanyak 4 kali untuk membincangkan isu-isu berkaitan Laporan Ketua Audit Negara. Mesyuarat pertama diadakan pada 4 hingga 5 Februari 2015 bagi mendengar penjelasan daripada Kementerian/Jabatan/Agensi dan Syarikat Kerajaan mengenai isu-isu yang dibangkitkan dalam Laporan Ketua Audit Negara Tahun 2013. Seterusnya Jawatankuasa bermesyuarat kali kedua pada 3 hingga 4 Jun 2015 bagi membincangkan isu-isu Laporan Ketua Audit Negara Tahun 2014 Siri 1 serta susulan terhadap isu belum selesai yang dibangkitkan dalam Laporan Ketua Audit Negara Tahun 2013.

8.2. Pada 27 Oktober 2015, Jawatankuasa mengadakan mesyuarat yang ketiga untuk bagi membincangkan isu-isu Laporan Ketua Audit Negara Tahun 2014 Siri 2. Mesyuarat ketiga tersebut turut membincangkan status penyerahan, pensijilan dan pembentangan mengenai Penyata Kewangan Agensi Negeri Sabah bagi tahun 2014

8.3. Seterusnya pada 3 hingga 4 Disember 2015, mesyuarat Jawatankuasa kali keempat diadakan bagi membincangkan isu-isu Laporan Ketua Audit Negara Tahun 2014 mengenai Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah, Pengurusan Kewangan Berdasarkan Indeks Akauntabiliti Aktiviti Kementerian/Jabatan/Agensi dan Pengurusan Syarikat Kerajaan Negeri Sabah, Siri 3. Jawatankuasa juga membuat susulan terhadap isu belum selesai yang dibangkitkan dalam Laporan Ketua Audit Negara Tahun 2013 dengan memanggil semula Jabatan/Agensi/Syarikat yang terlibat.

8.4. Pada tahun 2016, Mesyuarat Jawatankuasa Kira-Kira Wang Awam Negeri Sabah yang pertama telah diadakan pada 21 hingga 22 Mac 2016. Ringkasan jadual Mesyuarat Jawatankuasa Kira-kira Wang Awam Negeri Sabah seperti **Jadual 10.1**.

Jadual 10.1
Mesyuarat Jawatankuasa Kira-kira Wang Awam Negeri Sabah Pada Tahun 2015 Dan 2016

Bil.	Tarikh	Jabatan/Agensi	Perkara
1.	4-5 Februari 2015 (PAC Siri 1/2015)	• Kementerian Kewangan • Jabatan Bendahari Negeri • Jabatan Hal Ehwal Agama Islam Negeri Sabah • Jabatan Kerja Raya • Jabatan Tanah Dan Ukur • Jabatan Ketua Menteri • Jabatan Air Negeri Sabah • Jabatan Perkhidmatan Kebajikan Am • Jabatan Pengairan Dan Saliran • Kementerian Belia Dan Sukan	• Mendengar penjelasan daripada Kementerian/Jabatan/Agensi Kerajaan mengenai isu-isu yang dibangkitkan dalam LKAN 2013 berkaitan: - Pembayaran di bawah AP58(a) meningkat 105% pada tahun 2013.
		• Jabatan Air Negeri Sabah • Kementerian Kewangan • Jabatan Kerja Raya	• Akaun Kena Bayar (AKB) – Kementerian/Jabatan mempunyai AKB tertinggi pada tahun 2013.
		• Jabatan Perkhidmatan Haiwan Dan Perusahaan Ternak • Sabah International Dairies Sdn. Bhd.	• Penyata Akaun Belum Terima: - Tunggakan hasil jualan susu segar berjumlah RM22.46 juta dari tahun 2010 hingga 2013.
		• Jabatan Hidupan Liar • Syarikat-syarikat terlibat	• Penyata Akaun Belum Terima: - Tunggakan hasil jualan sarang burung berjumlah RM33.02 juta (Tahun 2000, 2006 – 2008, 2011 – 2013).
		• Suruhanjaya Perkhidmatan Awam Negeri Sabah • Majlis Daerah Putatan • Majlis Ugama Islam Sabah	• Prestasi Pengurusan Kewangan Berdasarkan Indeks Akauntabiliti pada tahun 2013 berada pada tahap 2 bintang (memuaskan).
		• Majlis Ugama Islam Sabah	• Penyata Kewangan pada tahun 2013 mendapat Sijil Berteguran.
		• Jabatan Kerja Raya • Pejabat Daerah Tenom •	• Projek Pembinaan Jambatan: - Lokasi pembinaan tidak mempunyai akses jalan raya ke tapak pembinaan.
		• Kementerian Pembangunan Luar Bandar • Pejabat Daerah Kunak	• Projek Peningkatan Ekonomi: - Projek Penanaman Rumpai Laut di Daerah Kunak masih belum dilaksanakan.
		• Sabah Economic Development & Investment Authority • Jabatan Kerja Raya • Sabaland Construction Sdn. Bhd. • Petareka Perunding (s) Sdn. Bhd.	• Penyediaan Infrastruktur Asas hub Pendidikan Sandakan: - Kerja - kerja perparitan dan kolam takungan (pakej 3) tidak mengikut spesifikasi.
		• Majlis Daerah Putatan • Kementerian Kerajaan Tempatan Dan Perumahan	• Pengurusan Lesen Perniagaan PBT: - Majlis mengenakan kadar di antara 400% hingga 1,200% lebih tinggi daripada kadar yang ditetapkan dalam Undang-undang Kecil Majlis.
2.	3-4 Jun 2015 (PAC Siri 2/2015)	• Majlis Daerah Putatan	• Susulan Laporan Ketua Audit Negara Tahun 2013: - Prestasi Pengurusan Kewangan Berdasarkan Indeks Akauntabiliti berada pada tahap 2 bintang (memuaskan).

Bil.	Tarikh	Jabatan/Agensi	Perkara
		Jabatan Perkhidmatan Haiwan Dan Perusahaan Ternak	- Susulan Laporan Ketua Audit Negara Tahun 2013: - Tunggakan Hutang Jualan Susu Segar oleh SID Sdn. Bhd.
		- Jabatan Pengairan Dan Saliran - Jabatan Peguam Besar Negeri - Majlis Perbandaran Tawau - Jabatan Tanah Dan Ukur - Pihak Berkuasa Pembangunan - Ekonomi Dan Pelaburan Sabah - Kementerian Kewangan - Perbadanan Pembangunan Ekonomi Negeri Sabah - Saham Sabah Berhad - Perkasa Trading Sdn. Bhd.	- Pembentangan isu-isu Laporan Ketua Audit Negara Siri 1 Tahun 2014 seperti berikut: - Kajian Projek Pengurusan Lembu Tenusu. - Pengurusan Projek Mencegah Banjir. - Pengurusan Pusat Ternakan Bersepadu Keningau (KILC). - Pengauditan Syarikat.
3.	27 Oktober 2015 (PAC Siri 3/2015)	Majlis Perbandaran Tawau	Sesi taklimat mengenai Majlis Perbandaran Tawau oleh Presiden Majlis Perbandaran Tawau.
		- Jabatan Tanah Dan Ukur - Korporasi Pembangunan Desa - Jabatan hal Ehwal Agama Islam Sabah - Jabatan Air Negeri Sabah - Jabatan Perlindungan Alam Sekitar Negeri Sabah - Jabatan Perhutanan Negeri Sabah	- Pembentangan isu-isu Laporan Ketua Audit Negara Siri 2 Tahun 2014 seperti berikut: - Pengurusan Pemberimilikan Tanah Kerajaan Untuk Tujuan Pembangunan. - Pengurusan Program Ternak Secara Perladangan Kontrak. - Pengurusan Penyenggaraan Masjid, Surau Dan Sekolah Agama. - Perkhidmatan Pengurusan Loji Rawatan Air Secara <i>Outsource</i>. - Pengurusan Penilaian Impak Alam Sekitar Terhadap Aktiviti Perhutanan.
		44 Agensi Negeri Sabah	Membincangkan status penyerahan, pensijilan dan pembentangan Penyata Kewangan Agensi Negeri Sabah bagi tahun 2014.
4.	3-4 Disember 2015 (PAC Siri 4/2015)	- Kementerian Kewangan - Jabatan Bendahari Negeri	Membincangkan Laporan Ketua Audit Negara mengenai Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Dan Pengurusan Kewangan. Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri Sabah Tahun 2014.
		- Jabatan Keretapi Negeri Sabah - Jabatan Hidupan Liar - Kementerian Kewangan Negeri Sabah - Lembaga Pembangunan Perumahan Dan Bandar - Sawit Kinabalu Sdn. Bhd. - Syarikat Warisan Harta Sdn. Bhd.	- Pembentangan isu-isu Laporan Ketua Audit Negara Siri 3 Tahun 2014 seperti berikut: - Pengurusan Perkhidmatan Keretapi Di Negeri Sabah. - Pengurusan Taman Hidupan Liar Lok Kawi. - Pengurusan penyenggaraan Jalan-jalan Negeri. - Pembangunan Infrastruktur Pekan Baru. - Pengauditan Syarikat.
		- Jabatan Perkhidmatan Haiwan Dan Perusahaan Ternak - Sabah International Dairies Sdn. Bhd.	- Susulan Laporan Ketua Audit Negara Tahun 2013: - Tunggakan Hutang Jualan Susu Segar oleh SID Sdn. Bhd.
		- Jabatan Hidupan Liar 11 Syarikat Pengusaha Sarang Burung	- Susulan Laporan Ketua Audit Negara Tahun 2013: - Tunggakan hasil tender sarang burung oleh syarikat pengusaha sarang burung yang dilantik.

Bil.	Tarikh	Jabatan/Agensi	Perkara
		Yayasan Sabah	Kelewatan Penyerahan Penyata Kewangan Tahun 2014.
		- Jabatan Tanah Dan Ukur - Pejabat Hasil Bumi	- Pengurusan Pemberimilikan Tanah Kerajaan Untuk Tujuan Pembangunan: - Kelewatan dalam memproses permohonan tanah.
5.	21-22 Mac 2016 (PAC Siri 1/2016)	Majlis Daerah Keningau	Sesi taklimat mengenai pembangunan Daerah Keningau oleh Pegawai Daerah Keningau.
		- Korporasi Kemajuan Perikanan Dan Nelayan Sabah - Pihak Berkuasa Pembangunan Ekonomi Dan Pelaburan Sabah (SEDIA) - JK Chartered Architect - Perunding Techno-Awam Sdn. Bhd. - SME Konsulat Sdn. Bhd. (Perunding M&E) - MOQS Consultants Sdn. Bhd. (Perunding Ukur Bahan) - Kontraktor Jayawaris General - Kontraktor Dayamun Sdn. Bhd.	Sesi memberi keterangan mengenai Projek Pembinaan Semula Kompleks Perikanan Mini Jeti Ko-Nelayan, Kuala Penyu.
		Jabatan Keretapi Negeri Sabah.	- Pengurusan Perkhidmatan Keretapi Negeri Sabah. - Bengkel jentera tidak digunakan. <i>Electronic Ticketing System</i> (ETS) tidak digunakan. - Sistem komunikasi <i>Terrestrial Trunked Radio</i> (TETRA) tidak digunakan.
		Jabatan Hidupan Liar.	- Pengurusan Taman Hidupan Liar Lok Kawi. - Kerja pembaikan dan menaik taraf ekshibit haiwan tidak dilaksanakan mengikut kontrak perjanjian. - Kelemahan dalam proses membuat bayaran. - Lebih bayaran bagi Kontrak Bekalan Haiwan. - Lebih bayaran bagi kerja penyenggaraan. - Lebih bayaran bagi kawalan keselamatan.
		Warisan Harta Sdn. Bhd.	- Pengurusan Syarikat Kerajaan - Tunggakan bayaran balik pinjaman oleh Ecoglove Asia Pasific Sdn. Bhd. - Projek pembinaan Wisma Warisan.
		- Jabatan Kerja Raya. - Kementerian Kewangan. - Globinaco Sdn. Bhd. - Pembinaan Kekal mewah Sdn. Bhd.	Sesi taklimat mengenai Pengurusan Penyenggaraan Jalan-jalan Negeri.
		Jabatan Air Negeri Sabah	Sesi taklimat mengenai Pengurusan Loji Rawatan Air Secara <i>Outsource</i> – Pengurusan Enap Cemar.
		Jabatan Pengairan Dan Saliran	Sesi taklimat mengenai <i>Master Plan</i> Pencegahan Banjir Di Negeri Sabah.

Sumber: Jabatan Audit Negara

PENUTUP

PENUTUP

Pada umumnya, tahap penyediaan dan penyerahan Penyata Kewangan Kerajaan Negeri dan Agensi Negeri bagi tahun 2015 adalah baik. Kedudukan kewangan Kerajaan Negeri pada 31 Disember 2015 masih di tahap baik walaupun terdapat penurunan dalam Kumpulan Wang Disatukan. Prestasi kewangan Badan Berkanun Negeri dan Pihak Berkuasa Tempatan masing-masing adalah pada tahap baik dan memuaskan. Selain itu, prestasi pelaksanaan projek RMKe-10 (2011 hingga 2015) pada akhir tahun 2015 juga baik di mana 98.8% projek telah siap dilaksanakan dengan perbelanjaan mencapai 84.1% daripada peruntukan. Prestasi kewangan kerajaan negeri masih boleh dimantapkan lagi dan disyorkan tindakan penambahbaikan seperti berikut:

- a. Kerajaan Negeri disarankan meneruskan usaha mengamalkan perbelanjaan secara berhemat dan mengurangkan tunggakan hasil/Pinjaman Boleh Dituntut supaya kedudukan kewangan Kerajaan Negeri berada dalam keadaan yang lebih kukuh. Projek pembangunan hendaklah dirancang dan dilaksanakan dengan cekap dan berkesan bagi meningkatkan kemakmuran negeri dan kesejahteraan rakyat.
- b. Ketua Jabatan/Ketua Agensi perlu mempertingkatkan penglibatan secara *hands on* dalam urusan kewangan.
- c. Ketua Jabatan/Ketua Agensi perlu mewujudkan sistem *check and balance*, mengadakan pemantauan berterusan, *spot check* dan penilaian secara berkala terhadap kerja yang dilaksanakan oleh pegawai termasuk memberi latihan untuk meningkatkan kemahiran dan keupayaan pegawai.
- d. Jabatan/agensi perlu mempertingkatkan keberkesanan fungsi Unit Audit Dalam (UAD). Antaranya memastikan anggota UAD mendapat latihan dan bimbingan yang secukupnya, menyediakan perancangan audit tahunan supaya pengauditan dapat dilaksanakan mengikut keutamaan, membuat penilaian secara objektif dan bebas bukan sahaja berkaitan dengan aspek kawalan dalaman malahan pengurusan risiko dan tadbir urus organisasi, melaporkan penemuan yang signifikan serta mengesyorkan cadangan yang memberi impak kepada organisasi.

JABATAN AUDIT NEGARA

Putrajaya

26 Jun 2016

LAMPIRAN

**SIJIL KETUA AUDIT NEGARA
MENGENAI PENYATA KEWANGAN
KERAJAAN NEGERI SABAH
BAGI TAHUN BERAKHIR 31 DISEMBER 2015**

Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah bagi tahun berakhir 31 Disember 2015 telah diaudit atas arahan saya selaras dengan Akta Audit 1957. Pihak pengurusan Kerajaan Negeri adalah bertanggungjawab terhadap Penyata Kewangan ini dan tanggungjawab saya adalah mengaudit dan memberi pendapat terhadap Penyata Kewangan tersebut. Pengauditan telah dilaksanakan dengan berpandukan piawaian pengauditan yang diluluskan.

Pada pendapat saya, Penyata Kewangan ini memberi gambaran yang benar dan saksama mengenai kedudukan kewangan Kerajaan Negeri Sabah pada 31 Disember 2015; hasil operasi serta aliran tunainya bagi tahun tersebut berdasarkan piawaian perakaunan yang diluluskan. Rekod perakaunannya telah diselenggarakan dengan teratur dan kemas kini.

(TAN SRI HAJI AMBRIN BIN BUANG)

Ketua Audit Negara
Malaysia.

Putrajaya
3 Jun 2016

PERNYATAAN SETIAUSAHA TETAP KEMENTERIAN KEWANGAN DAN BENDAHARI NEGERI SABAH

Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sabah dan Nota kepada Penyata Kewangan disediakan:

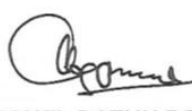
- (a) Mengikut kehendak Seksyen 16(1) Akta Tatacara Kewangan 1957 (Akta 61), Piawaian Perakaunan Kerajaan dan International Public Sector Accounting Standard – Financial Reporting under the Cash Basis of Accounting dan;
- (b) Dengan menyatukan maklumat kewangan daripada semua Jabatan Kerajaan Negeri Sabah.

Penyata Kewangan Kerajaan Negeri yang mengandungi Penyata Kedudukan Kewangan, Penyata Penerimaan dan Pembayaran Wang Tunai, Penyata Prestasi Kewangan dan Penyata Akaun Memorandum berserta Nota kepada Penyata Kewangan menunjukkan kedudukan yang benar dan saksama pada 31 Disember 2015.

Pada masa pernyataan ini ditandatangani, mengikut sebaik-baik pengetahuan kami, tidak wujud apa-apa keadaan yang boleh menjejaskan ketepatan dan kesahihan Penyata Kewangan Kerajaan Negeri 2015.

CHUI NGAT NGO
Bendahari Negeri
Sabah

19 Februari 2016

DATUK PG. HASSANEL DATUK PG. HAJI MOHD. TAHIR
Setiausaha Tetap
Kementerian Kewangan Sabah

19 Februari 2016

PENYATA KEDUDUKAN KEWANGAN
pada 31 Disember 2015

<u>Penyata</u>	<u>Nota</u>	<u>2015</u>	<u>2014</u>
		RM	RM
WANG AWAM			
A WANG TUNAI	8	647,019,408	197,840,167
B PELABURAN	9	1,488,902,733	2,128,167,733
		<u>2,135,922,141</u>	<u>2,326,007,900</u>
DIPEGANG BAGI: KUMPULAN WANG DISATUKAN			
C AKAUN HASIL DISATUKAN	10	3,674,233,959	3,672,832,972
D AKAUN PINJAMAN DISATUKAN	11	-	-
E AKAUN AMANAH DISATUKAN	12	(1,538,311,818)	(1,346,825,072)
		<u>2,135,922,141</u>	<u>2,326,007,900</u>

Lembaran Imbangan ini hendaklah dibaca bersama dengan penyata dan nota yang dilampirkan.

CHULNGET NGO
Bendahari Negeri Sabah

19 Februari 2016

DATUK PG. HASSANEL DATUK PG. HAJI MOHD. TAHIR
Setiausaha Tetap
Kementerian Kewangan Sabah

19 Februari 2016

PENYATA PENERIMAAN DAN PEMBAYARAN WANG TUNAI
seperti pada 31 Disember 2015

	2015 RM	2014 RM
TERIMAAN		
Hasil		
Hasil Cukai	1,084,172,014.50	1,238,940,322.00
Hasil Bukan Cukai	1,983,702,962.71	1,881,937,649.35
Terimaan Bukan Hasil	445,679,878.32	420,653,543.49
	<u>3,513,554,855.53</u>	<u>3,541,531,514.84</u>
Pinjaman		
Wang Pinjaman Persekutuan	339,041,911.00	313,318,763.00
Bon Terbitan	-	1,000,000,000.00
	<u>339,041,911.00</u>	<u>1,313,318,763.00</u>
Terimaan Lain		
Terimaan Amanah	31,991,175.23	(103,955,259.44)
Bayaran Balik Pemberian Persekutuan	17,315,513.25	21,873,734.72
Hasil Pembangunan Yang Lain	49,239,752.00	48,085,698.00
	<u>98,546,440.48</u>	<u>(33,995,826.72)</u>
Jumlah Terimaan	<u>3,951,143,207.01</u>	<u>4,820,854,451.12</u>
BAYARAN		
Perbelanjaan Mengurus		
Emolumen	698,387,617.40	691,042,798.42
Perkhidmatan dan Bekalan	1,053,533,157.31	1,072,185,353.44
Aset	389,269,197.44	485,484,712.19
Pemberian dan Kenaan Bayaran Tetap	455,552,032.36	445,215,542.42
Perbelanjaan-Perbelanjaan Lain	220,297,691.92	237,223,927.47
	<u>2,817,039,696.43</u>	<u>2,931,152,333.94</u>
Perbelanjaan Pembangunan		
Bayaran Balik Persekutuan	17,315,513.25	21,873,734.72
Pinjaman Persekutuan	334,173,625.04	279,242,184.86
Kumpulan Wang Negeri	767,585,959.16	713,870,214.18
	<u>1,119,075,097.45</u>	<u>1,014,986,133.76</u>
Perbelanjaan Modal		
Pelaburan Deposit Tetap	(639,265,000.00)	(639,265,000.00)
	<u>(639,265,000.00)</u>	<u>4,200,000.00</u>
Bayaran Balik Pinjaman		
Pinjaman Dalam Negeri	205,114,172.36	203,845,228.98
Pinjaman Luar Negeri	-	-
Bon Terbitan	-	568,915,200.00
	<u>205,114,172.36</u>	<u>772,760,428.98</u>
Jumlah Bayaran	<u>3,501,963,966.24</u>	<u>4,723,098,896.68</u>
Tambahan/(Kurangan) Wangtunai	<u>449,179,240.77</u>	<u>97,755,554.44</u>
Wangtunai Pada 01 Januari	<u>197,840,166.94</u>	<u>100,084,612.50</u>
Tambah/(Kurang) Wangtunai	<u>449,179,240.77</u>	<u>97,755,554.44</u>
WANGTUNAI PADA 31 DISEMBER	<u>647,019,407.71</u>	<u>197,840,166.94</u>

Penyata Penerimaan dan Pembayaran ini hendaklah dibaca bersama dengan penyata dan nota yang dilampirkan

CHUI NGET NGO
Bendahari Negeri Sabah

19 Februari 2016

DATUK PG. HASSANEL DATUK PG. HAJI MOHD.TAHIR
Setiausaha Tetap
Kementerian Kewangan Sabah

19 Februari 2016

PENYATA PRESTASI KEWANGAN
bagi tahun berakhir 31 Disember 2015

	<u>Nota</u> 14	<u>2015</u> Anggaran RM	<u>2015</u> Sebenar RM	<u>2014</u> Sebenar RM
HASIL		4,468,095,620.00	3,919,152,031.78	4,924,809,710.56
<u>Tolak:</u>				
Belanja Mengurus		4,205,073,335.06	3,022,153,868.79	3,703,912,762.92
LEBIHAN HASIL		263,022,284.94	896,998,162.99	1,220,896,947.64
<u>Tolak:</u>				
Belanja Pembangunan		1,447,594,920.00	1,119,075,097.45	1,014,986,133.76
LEBIHAN / (KURANGAN) KESELURUHAN		(1,184,572,635.06)	(222,076,934.46)	205,910,813.88
DIBIYAI OLEH:				
Pinjaman dan Bantuan Luar Negeri			339,041,911.00	1,313,318,763.00
Terimaan Balik Pinjaman dan Pelbagai Terimaan			20,408,672.02	73,123,310.46
Perubahan Tunai, Pelaburan dan Amanah			(581,527,517.48)	(1,180,531,259.58)
JUMLAH PEMBIAYAAN			(222,076,934.46)	205,910,813.88

Penyata Prestasi Kewangan ini hendaklah dibaca dengan penyata dan nota yang dilampirkan.

CHAI NGIET NGO
 Bendahari Negeri Sabah

19 Februari 2016

DATUK PG. HASSANEL DATUK PG. HAJI MOHD.TAHIR
 Setiausaha Tetap
 Kementerian Kewangan Sabah

19 Februari 2016

PENYATA AKAUN MEMORANDUM
pada 31 Disember 2015

<u>Penyata</u>	<u>Nota</u>	<u>2015</u>	<u>2014</u>
		RM	RM
MEMORANDUM ASET			
F1 PINJAMAN BOLEH DITUNTUT	15a	1,071,734,575.85	1,044,121,426.90
F2 PELABURAN	15b	6,209,272,140.31	6,136,238,044.31
MEMORANDUM LIABILITI			
G1 HUTANG AWAM	16a	3,598,860,360.05	3,411,279,636.74

Penyata Akaun Memorandum ini hendaklah dibaca bersama dengan penyata dan nota yang dilampirkan.

CHAI NGAI NGO
Bendahari Negeri Sabah

19 Februari 2016

DATUK PG HASSANEL DATUK PG HJ MOHD TAHIR
Setiausaha Tetap
Kementerian Kewangan Sabah

19 Februari 2016

NOTA KEPADA PENYATA KEWANGAN NEGERI SABAH Bagi tahun berakhir 31 Disember 2015

(Nota ini merupakan sebahagian daripada Penyata Kewangan Negeri dan perlu dibaca bersama dengannya)

DASAR DAN KAEDAH PERAKAUNAN KERAJAAN NEGERI YANG PENTING

1. Dasar Perakaunan

Dasar Perakaunan adalah tertakluk kepada undang-undang dan peraturan yang berkaitan dengan pengurusan perakaunan dan kewangan Kerajaan Negeri.

2. Asas Perakaunan

Penyata Kewangan Negeri disediakan berasaskan tunai ubahsuai.

3. Kaedah Perakaunan

Kaedah Perakaunan Kerajaan Negeri adalah berasaskan kepada Perlembagaan Negeri, iaitu:-

- a. Segala hasil atau wang yang diperoleh atau diterima yang seumpamanya hendaklah dimasukkan ke dalam Kumpulan Wang Negeri Disatukan (Fasal 29 Perlembagaan Negeri); dan
- b. Tiada wang kecuali perbelanjaan liabiliti tertentu, boleh dikeluarkan dari Kumpulan Wang Negeri Disatukan melainkan diperuntukkan atau dibenarkan dengan cara lain oleh Dewan Undangan Negeri.

4. Pembentangan Penyata Kewangan Negeri

Penyata Kewangan yang disediakan adalah mengikut kehendak Akta Prosedur Kewangan 1957 (Disemak) Seksyen 16(1) seperti berikut:-

- a. Akaun Hasil Disatukan.
- b. Akaun Pinjaman Disatukan.
- c. Akaun Amanah Disatukan.

NOTA KEPADA PENYATA KEWANGAN NEGERI SABAH Bagi tahun berakhir 31 Disember 2015

(Nota ini merupakan sebahagian daripada Penyata Kewangan Negeri dan perlu dibaca bersama dengannya)

- d. Kumpulan Wang lain di bawah Seksyen 10.
- e. Akaun Memorandum yang terdiri daripada penyata aset dan liabiliti.

Persembahan Penyata Kewangan adalah selaras dengan format Penyata Kewangan Persekutuan.

5. Entiti Perakaunan

Entiti Perakaunan adalah terdiri daripada semua Kementerian dan Jabatan Kerajaan Negeri.

6. Tahun Kewangan

Tahun Kewangan adalah untuk suatu tempoh dua belas bulan yang berakhir 31 Disember setiap tahun seperti mana yang diperuntukkan oleh Akta Prosedur Kewangan 1957 (Disemak).

7. Urusniaga dalam Matawang Asing

Urusniaga dilaksanakan dalam matawang asing diakaunkan berdasarkan nilai setara dalam Ringgit Malaysia yang sebenar pada kadar pertukaran yang berkuatkuasa pada masa pertukaran dibuat. Urusniaga lain yang dilaksana dalam matawang asing diterjemahkan ke Ringgit Malaysia atas kadar piawai yang ditetapkan oleh Akauntan Negara. Keuntungan dan kerugian akibat terjemahan matawang asing diselaraskan kepada akaun hasil.

PENYATA KEDUDUKAN KEWANGAN

8. Wang Tunai

Wang Tunai adalah terdiri daripada Wang Tunai Dalam Tangan, Wang Tunai Dalam Perjalanan dan Wang Tunai Dalam Bank.

NOTA KEPADA PENYATA KEWANGAN NEGERI SABAH

Bagi tahun berakhir 31 Disember 2015

(Nota ini merupakan sebahagian daripada Penyata Kewangan Negeri dan perlu dibaca bersama dengannya)

9. Pelaburan

Pelaburan yang dilaporkan di dalam Penyata Kedudukan Kewangan adalah pelaburan yang dibuat daripada lebihan Kumpulan Wang Disatukan. Pelaburan diambil kira pada nilai buku.

10. Akaun Hasil Disatukan

a. Akaun Hasil

Kutipan Hasil diakaunkan berdasarkan asas tunai dengan mengambil kira jumlah kasar hasil yang diterima.

b. Perbelanjaan Mengurus

Perbelanjaan Mengurus yang terdiri daripada perbelanjaan bagi maksud Liabiliti dan Bekalan adalah merupakan semua kenaikan kepada peruntukan Anggaran bagi bayaran seperti berikut:-

- i. Gaji-gaji, barang-barang dan perkhidmatan;
- ii. Pindahan seperti caruman kepada Kumpulan Wang Pembangunan dan Kumpulan Wang Pinjaman; dan
- iii. Pemberian kepada Badan Berkanun dan Pihak Berkuasa Tempatan.

Perbelanjaan bagi Maksud Liabiliti terdiri daripada perbelanjaan yang dikenakan ke atas Kumpulan Wang Disatukan mengikut undang-undang Negeri.

11. Akaun Pinjaman Disatukan

Pinjaman yang diperolehi oleh Kerajaan Negeri adalah daripada Kerajaan Persekutuan di bawah undang-undang Negeri. Terimaan daripada pinjaman dipindah kepada Hasil

NOTA KEPADA PENYATA KEWANGAN NEGERI SABAH

Bagi tahun berakhir 31 Disember 2015

(Nota ini merupakan sebahagian daripada Penyata Kewangan Negeri dan perlu dibaca bersama dengannya)

Pembangunan dan Hasil Disatukan bergantung kepada tujuan pinjaman tersebut. Hutang Awam seperti yang dilaporkan dalam Penyata Memorandum terdiri daripada baki belum selesai.

12. Akaun Amanah Disatukan

a. *Kumpulan Wang Pembangunan*

Ditubuhkan di bawah Akta Kumpulan Wang Pembangunan. Terimaan bagi kumpulan wang ini adalah terdiri daripada Pinjaman daripada Kerajaan Persekutuan, Caruman Negeri daripada Anggaran Perbekalan, Pemberian Persekutuan, Pemberian Balik (imbuhan balik) daripada Kerajaan Persekutuan bagi projek-projek pembangunan dan bayaran balik pinjaman mengikut Seksyen 2(c) Akta Kumpulan Wang Pembangunan No.70 (1966). Perbelanjaan daripada Kumpulan Wang ini merangkumi perbelanjaan langsung pinjaman dan imbuhan balik.

b. *Pelbagai Kumpulan Wang Amanah Kerajaan*

Ditubuhkan mengikut peruntukan di bawah Seksyen 10 Akta Prosedur Kewangan 1957 (Disemak) bagi maksud tertentu selaras dengan Akta Prosedur Kewangan. Kumpulan wang ini bercorak Kumpulan Wang Pusingan yang diwujudkan daripada wang yang diluluskan oleh Dewan Undangan Negeri untuk dikeluarkan dari Kumpulan Wang Negeri Disatukan.

c. *Akaun Kena Bayar*

Akaun Kena Bayar merupakan jumlah yang dipertanggungjawabkan oleh Kerajaan Negeri sehingga 31 Disember 2015 di mana bayarannya dibuat dalam bulan Januari tahun 2016.

NOTA KEPADA PENYATA KEWANGAN NEGERI SABAH Bagi tahun berakhir 31 Disember 2015

(Nota ini merupakan sebahagian daripada Penyata Kewangan Negeri dan perlu dibaca bersama dengannya)

d. Akaun Amanah Kumpulan Wang Khas

Ditubuhkan mengikut peruntukan di bawah Seksyen 9 Akta Prosedur Kewangan 1957 (Disemak). Kumpulan wang ini diamanahkan kepada Kerajaan untuk maksud tertentu dan dilaburkan dalam Simpanan Tetap.

e. Akaun Wang Amanah Pelbagai

Wang Amanah ini yang diamanahkan kepada Kerajaan bagi maksud tertentu dan Akaun Amanah ini akan ditutup sebaik sahaja maksudnya telah dicapai.

f. Wang Deposit

Akaun Wang Deposit mengakaunkan wang yang diterima khusus bagi sesuatu maksud di bawah undang-undang tertentu atau mengikut perjanjian dan wang yang diterima secara potongan daripada gaji kakitangan Kerajaan Negeri di bawah undang-undang tertentu atau mengikut arahan daripada Kementerian Kewangan Negeri. Wang yang diterima daripada orang awam akan dipegang untuk jangka masa tertentu dan akan dibayar kembali atau dijadikan hasil apabila ianya tidak dikehendaki lagi. Bagi wang yang diterima dari potongan gaji, ianya akan dibayar daripada Akaun Wang Deposit mengikut undang-undang tertentu atau arahan Kementerian Kewangan Negeri.

PENYATA PENERIMAAN DAN PEMBAYARAN WANG TUNAI

13. Penyata Penerimaan dan Pembayaran Wang Tunai

Semua penerimaan dan pembayaran wang tunai ditunjukkan dalam penyata ini. Terimaan wang tunai terdiri daripada terimaan hasil, pinjaman dan terimaan lain. Bayaran wang tunai terdiri daripada bayaran perbelanjaan mengurus, pembangunan, modal dan bayaran balik pinjaman.

NOTA KEPADA PENYATA KEWANGAN NEGERI SABAH **Bagi tahun berakhir 31 Disember 2015**

(Nota ini merupakan sebahagian daripada Penyata Kewangan Negeri dan perlu dibaca bersama dengannya)

PENYATA PRESTASI KEWANGAN

14. Penyata Prestasi Kewangan

Lebihan atau kurangan hasil keseluruhan berbanding jumlah perbelanjaan mengurus dan pembangunan serta sumber pembiayaannya menunjukkan kedudukan prestasi kewangan Kerajaan Negeri Sabah.

AKAUN MEMORANDUM

15. Akaun Memorandum - Aset

Perolehan Aset yang dikenakan kepada perbelanjaan mengurus dan pembangunan mengikut asas tunai, seperti pelaburan, hutang boleh dituntut dan tunggakan hasil tidak dilaporkan sebagai aset di dalam Penyata Kedudukan Kewangan.

a. Pinjaman Boleh Dituntut

Baki pinjaman diberi yang masih belum dibayar balik kepada Kerajaan dan boleh dituntut pembayarannya daripada peminjam.

b. Pelaburan

Pelaburan Kerajaan dalam Badan-badan Berkanun, Syarikat dan Agensi-agensi lain dikenakan kepada perbelanjaan mengurus dan perbelanjaan pembangunan.

NOTA KEPADA PENYATA KEWANGAN NEGERI SABAH
Bagi tahun berakhir 31 Disember 2015

(Nota ini merupakan sebahagian daripada Penyata Kewangan Negeri dan perlu dibaca bersama dengannya)

16. Akaun Memorandum - Liabiliti

Baki hutang Kerajaan yang belum kena bayar tidak dilaporkan dalam Penyata Kedudukan Kewangan mengikut asas tunai, seperti Hutang Awam dan Jaminan Kerajaan.

a. Hutang Awam

Hutang Awam terdiri daripada baki hutang kepada Kerajaan Persekutuan yang belum selesai dan bon yang diterbitkan oleh Kerajaan.

17. Akaun Belum Terima

Akaun Belum Terima merupakan Tunggakan Hasil sejumlah RM493,737,426.93 yang sepatutnya diterima oleh kerajaan tetapi belum diterima.

www.audit.gov.my

JABATAN AUDIT NEGARA MALAYSIA
No. 15, Aras 1-5
Persiaran Perdana, Presint 2
Pusat Pentadbiran Kerajaan Persekutuan
62518 Wilayah Persekutuan Putrajaya